

Punkten 1
Familjepolitik m. m.

Herr TALMANNEN yttrade: Överläggningen rörande punkten 1 får omfatta även punkterna 2–14. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga nu nämnda punkter.

I det följande redovisas endast de punkter, vid vilka särskilda yrkanden framställts.

Punkten 5 (Allmänna barnbidrag)

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1973:1 bilaga 7 under punkten C 1 (s. 45–48 i utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden) föreslagit riksdagen att till Allmänna barnbidrag för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 2 395 000 000 kronor.

I propositionen 1973:29 hade Kungl. Maj:t under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 16 februari 1973 föreslagit riksdagen att bl. a. anta vid propositionen fogade förslag till lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag samt lag om ändring i barnavårdslagen (1960:97). Ändringarna innebar bl. a. att administrationen av de allmänna barnbidragen skulle föras över från kommunerna till de allmänna försäkringskassorna.

I detta sammanhang hade behandlats följande vid riksdagens början väckta motioner:

1973:77 av herr Börjesson i Falköping (c) och fröken Andersson i Stockholm (c),

1973:163 av herrar Fälldin (c) och Helén (fp) vari hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag till en plan för familjepolitikens utbyggnad innehållande bl. a. värdesäkring av barnbidragen och införande av vårdnadsbidrag i enlighet med vad i motionen anförts,

1973:1167 av herrar Carlshamre (m) och Wijkman (m) vari hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning och förslag rörande vårdnadsbidrag till barnfamiljer enligt de riktlinjer som angivits i motionen samt

1973:1186 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari hemställts att riksdagen skulle besluta om indexreglering av de allmänna barnbidragen att gälla från och med nästa budgetår.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande indexreglering av de allmänna barnbidragen skulle avslå motionen 1973:1186,

2. att riksdagen till Allmänna barnbidrag för budgetåret 1973/74 anvisade ett förslagsanslag av 2 395 000 000 kronor,

3. att riksdagen skulle anta följande vid propositionen 1973:29 fogade lagförslag, nämligen

a) lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag,

b) lag om ändring i barnavårdslagen (1960:97),

4. att riksdagen beträffande allmänt barnbidrag för elev i specialskola skulle avslå motionen 1973:77,

5. att riksdagen beträffande en plan för familjepolitikens utbyggnad skulle avslå motionen 1973:163,

6. att riksdagen beträffande vårdnadsbidrag till barnfamiljer skulle avslå motionen 1973:1167.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande indexreglering av de allmänna barnbidragen av fru Marklund (vpk) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1973:1186 gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anfört,

2. beträffande en plan för familjepolitikens utbyggnad av herrar Gustavsson i Alvesta (c), Hamrin (fp), Andreasson (c), Bengtsson i Göteborg (c) och Romanus (fp) som ansett att utskottet under 5 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:163 hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag till en sådan plan i enlighet med vad reservanterna anfört,

3. beträffande vårdnadsbidrag till barnfamiljer av herrar Carlshamre (m) och Åkerlind (m) som ansett att utskottet under 6 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1973:1167 gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört.

Punkten 7 (Bostadstillägg m. m.)

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1973:1 bilaga 7 under punkten C 3 (s. 49–59) föreslagit riksdagen att godkänna i statsrådsprotokollet förordade ändringar i grunderna för bostadstillägg att gälla fr. o. m. den 1 januari 1974 samt till Bostadstillägg m. m. för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 965 000 000 kronor.

Kungl. Maj:t hade förordat att det statskommunala bostadstillägget skulle utbetalas till hyresvärden för avräkning på hyran.

I propositionen 1973:29 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att godkänna förordad ändring i grunderna för bostadstillägg att tillämpas fr. o. m. den 1 januari 1974. I anslutning till vad som i statsverkspropositionen anförts om översyn av inkomstprövningsreglerna för bostadstilläggen hade övergångsvis för år 1974 föreslagits en regel som syftade till att förhindra att stora underskottsavdrag vid taxeringen ledde till förmåner när det gällde möjligheterna att få bostadstillägg.

I detta sammanhang hade behandlats följande motioner:

A. väckta vid riksdagens början

1973:285 av herr Claeson m. fl. (vpk) vari hemställts att riksdagen skulle avslå förslaget om att det statskommunala bostadstillägget utbeta-

lades till hyresvärden samt att riksdagen uttalade sig för en omläggning av det individuella bostadsstödet till att bli en helt statlig angelägenhet och hos regeringen hemställde om skyndsamt utarbetande av förslag härom,

1973:430 av herrar Henmark (fp) och Westberg i Ljusdal (fp),

1973:432 av fru Hörnlund m. fl. (s) vari hemställts att riksdagen skulle besluta

a) att frågan om utbetalningen av bostadstilläggen gjordes till föremål för ny utredning,

b) att, i avvaktan på utredning, de statskommunala bostadstilläggen utbetalades direkt till familjerna,

c) att förmedlingsorganet i samråd med socialnämnd och länsbostadsnämnd i fall av utebliven hyresinbetalning kunde förordna om annan betalningsmottagare av statskommunala bostadstillägg,

d) att de statliga bostadstilläggen från den 1 januari 1974 benämndes barnstillägg,

1973:659 av herr Carlshamre m. fl. (m) vari hemställts att riksdagen skulle

a) med avslag på propositionen 1973:1 i motsvarande del besluta att statskommunala bostadstillägg till barnfamiljer även framdeles utbetalades till de bidragsberättigade familjerna, dock att utbetalning till hyresvärden skulle kunna ske i de fall hyresbetalningar uteblivit två månader eller mer,

b) avslå förslagen i propositionen 1973:1 rörande

1. statskommunala bostadstillägg till låginkomsttagare utan barn,

2. ändrad nedre hyresgräns för statskommunala bostadstillägg för ensamstående med barn,

c) till Bostadstillägg m. m. för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 915 000 000 kronor,

1973:667 av fru Swartz (fp) och herr Jonsson i Alingsås (fp),

1973:1176 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl. (c) vari hemställts att riksdagen skulle

a) hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning syftande till att minska de marginaleffekter som uppstod genom lägre bostadstillägg och ökad skatt i samband med ökad inkomst,

b) hos Kungl. Maj:t anhålla om förslag till sådan ändring av gällande bestämmelser att vid inkomstprövning för bostadstillägg till den fastställda beskattningsbara inkomsten endast skulle läggas 10 procent av den behållna förmögenheten som översteg 50 000 kronor,

c) besluta

1. att inkomstprövningen för bostadstillägg skulle bygga på uppgifterna i självdeklarationen,

2. om ansökningsförfarande och bidragsår i enlighet med vad i motionen anförts,

d) besluta om sådan utformning av bidragen till låginkomsttagare utan barn att stödet tillkom dem som hade det största behovet i enlighet med vad i motionen anförts,

e) besluta om utbetalning av bostadstillägg till familjer i enlighet med vad i motionen anförts,

1973:1184 av herr Helén m. fl. (fp) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde förslag till årets riksdag om åtgärder för att minska den samlade marginaleffekten vid inkomstökning

a) dels i form av sänkning av avtrappningsprocenten för bostadstillägg, för både barnfamiljer och låginkomsttagare utan barn, att genomföras fr. o. m. den 1 januari 1974,

b) dels i form av enhetliga – icke inkomstgraderade – avgifter för barn tillsyn, med kompensation till kommunerna för inkomstbortfall,

1973:1188 av herr Hyltander (fp),

1973:1193 av herr Lindkvist (s),

1973:1194 av herr Lindkvist (s),

1973:1203 av herr Mundebo m. fl. (fp) vari hemställdes att riksdagen beslutade att bostadstillägget – såväl den statliga som den statskommunala delen – normalt skulle utbetalas till den sökande samt

1973:1219 av fru Sundberg (m) och herr Wijkman (m) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om att hyresbidraget till studerande bosatta i studentbostäder skulle utformas så att bidrag utgick med 40 % av den del av hyran som översteg 250 kronor i månaden,

B. väckta i anledning av propositionen 1973:29

1973:1590 av herr Andersson i Knäred m. fl. (c) vari hemställdes att riksdagen vid behandlingen av propositionen 1973:29 godkände den i motionen förordade ändringen i grunderna för bostadstillägg,

1973:1594 av herr Carlshamre m. fl. (m) vari hemställdes att riksdagen skulle avslå propositionen 1973:29 såvitt avsåg ändring av grunderna för bostadstillägg för barnfamiljer,

1973:1595 av herrar Lindkvist (s) och Östrand (s) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde sådana anvisningar till de föreslagna nya bestämmelserna om inkomstprövningsreglerna för bostadstillägg att skälig hänsyn kunde tas till personer i låg- och medelinkomstskikten i enlighet med vad i motionen anförts samt

1973:1596 av herr Mundebo m. fl. (fp) vari hemställdes att riksdagen i anledning av propositionen 1973:29 beslutade i enlighet med den i motionen föreslagna ändringen av inkomstprövningsreglerna för bostadstillägg att tillämpas fr. o. m. den 1 januari 1974.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande den i propositionen 1973:29 behandlade frågan om införande av en begränsningsregel för utnyttjande av underskottsavdrag vid ansökan om bostadstillägg skulle avslå motionen 1973:1594,

2. att riksdagen beträffande utformningen av en begränsningsregel för utnyttjande av underskottsavdrag vid ansökan om bostadstillägg -- i anledning av dels Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1973:29, dels motionen 1973:1590, motionen 1973:1595 och motionen 1973:1596 -- godkände att i enlighet med vad utskottet anfört underskottsavdraget maximerades till 4 000 kronor,

3. att riksdagen beträffande inverkan av förmögenhet vid beräkning av bostadstillägg skulle avslå motionen 1973:1176 i motsvarande del,

4. att riksdagen beträffande inkomstprövningsreglerna i övrigt samt ansökningsförfarande och bidragsår skulle avslå motionen 1973:1176 i motsvarande del, motionen 1973:1193 och motionen 1973:1194,

5. att riksdagen beträffande fortsatt utredning rörande utbetalningen av bostadstillägg skulle avslå motionen 1973:432 i motsvarande del,

6. att riksdagen beträffande utbetalningen av statskommunala bostadstillägg -- med avslag på Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1973:1 bil. 7 och i anledning av motionen 1973:1203, motionen 1973:285, motionen 1973:432, motionen 1973:659 och motionen 1973:1176, de fyra sistnämnda motionerna i motsvarande del -- gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

7. att riksdagen beträffande frågan om införande av bostadstillägg till låginkomsttagare utan barn skulle avslå motionen 1973:659 i motsvarande del,

8. att riksdagen beträffande utformningen av systemet för bostadstillägg till låginkomsttagare utan barn med bifall till Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1973:1 bil. 7 och med avslag på motionen 1973:1176 i motsvarande del och motionen 1973:1219 godkände vad i statsrådsprotokollet förordats,

9. att riksdagen beträffande sänkning av hyresgränserna för bostadstillägg till ensamstående med barn med bifall till Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1973:1 bil. 7 och med avslag på motionen 1973:659 i motsvarande del godkände vad i statsrådsprotokollet förordats,

10. att riksdagen beträffande samordning mellan bostadstillägg för låginkomsttagare utan barn och kommunalt bostadstillägg för pensionärer skulle avslå motionen 1973:430 och motionen 1973:1188,

11. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1973:1 bil. 7 godkände de i statsrådsprotokollet förordade ändringarna i grunderna för bostadstillägg i den mån grunderna inte behandlats under 6, 8 eller 9,

12. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1973:1 bil. 7 och med avslag på motionen 1973:659 i motsvarande del till Bostadstillägg m. m. för budgetåret 1973/74 anvisade ett förslagsanslag av 965 000 000 kronor,

13. att riksdagen beträffande ändring av benämningen på statliga bostadstillägg skulle avslå motionen 1973:432 i motsvarande del,

14. att riksdagen beträffande frågan om finansieringen av bostadstillägg skulle avslå motionen 1973:285 i motsvarande del,

15. att riksdagen beträffande frågan om åtgärder mot vissa marginal-effekter för barnfamiljer skulle avslå motionen 1973:1176 i motsvarande del och motionen 1973:1184,

16. att riksdagen beträffande stöd åt barnfamiljer för anskaffande av hemutrustning skulle avslå motionen 1973:667.

Reservationer hade avgivits

4. beträffande den i propositionen 1973:29 behandlade frågan om införande av en begränsningsregel för utnyttjande av underskottsavdrag vid ansökan om bostadstillägg av herrar Carlshamre (m) och Åkerlind (m) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:1594 skulle avslå propositionen 1973:29, såvitt här var i fråga,

5. beträffande den i propositionen 1973:29 behandlade frågan om införande av en begränsningsregel för utnyttjande av underskottsavdrag vid ansökan om bostadstillägg av herrar Gustavsson i Alvesta (c), Hamrin (fp), Andreasson (c), Bengtsson i Göteborg (c) och Romanus (fp) som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse,

6. beträffande utformningen av en begränsningsregel för utnyttjande av underskottsavdrag vid ansökan om bostadstillägg av herrar Gustavsson i Alvesta (c), Hamrin (fp), Andreasson (c), Bengtsson i Göteborg (c) och Romanus (fp) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av dels Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1973:29, dels motionen 1973:1590, motionen 1973:1595 och motionen 1973:1596 godkände att i enlighet med vad reservanterna anfört underskottsavdraget maximerades till 6 000 kronor,

7. beträffande inverkan av förmögenhet vid beräkning av bostadstillägg av herrar Gustavsson i Alvesta (c), Hamrin (fp), Carlshamre (m), Andreasson (c), Åkerlind (m), Bengtsson i Göteborg (c) och Romanus (fp) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:1176 i motsvarande del gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört,

8. beträffande utbetalningen av statskommunala bostadstillägg av herrar Karlsson i Huskvarna, Svensson i Kungälv och Dahlberg, fru Sigurdsen samt herrar Johnsson i Blentarp, Nordberg och Nilsson i Växjö (samtliga s) som ansett att utskottet under 6 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1973:1 bil. 7 och med avslag på motionen 1973:1203, motionen 1973:285, motionen 1973:432, motionen 1973:659 och motionen 1973:1176, de fyra sistnämnda motionerna i motsvarande del, godkände vad i statsrådsprotokollet förordats,

9. beträffande frågan om införande av bostadstillägg till låginkomsttagare utan barn av herrar Carlshamre (m) och Åkerlind (m) som ansett att utskottet under 7 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:659 i motsvarande del skulle avslå Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1973:1 bil. 7,

10. beträffande utformningen av systemet för bostadstillägg till låginkomsttagare utan barn av herrar Gustavsson i Alvesta, Andreasson och Bengtsson i Göteborg (samtliga c) som ansett att utskottet under 8 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1973:1 bil. 7 och med bifall till motionen 1973:1176 i motsvarande del samt i anledning av motionen 1973:1219 gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört,

11. beträffande sänkning av hyresgränserna för bostadstillägg till ensamstående med barn – under förutsättning av bifall till reservationen nr 9 – av herrar Carlshamre (m) och Åkerlind (m) som ansett att utskottet under 9 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1973:659 i motsvarande del skulle avslå Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1973:1 bil. 7,

12. beträffande medelsanvisningen – under förutsättning av bifall till reservationen nr 9 – av herrar Carlshamre (m) och Åkerlind (m) som ansett att utskottet under 12 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1973:659 i motsvarande del till Bostadstillägg m. m. för budgetåret 1973/74 anvisade ett förslagsanslag av 915 000 000 kronor,

13. beträffande frågan om finansieringen av bostadstillägg av fru Marklund (vpk) som ansett att utskottet under 14 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1973:285 i motsvarande del gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anfört,

14. beträffande frågan om åtgärder mot vissa marginaleffekter för barnfamiljer av herrar Hamrin (fp) och Romanus (fp) som ansett att utskottet under 15 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1973:1176 i motsvarande del och med bifall till motionen 1973:1184 hos Kungl. Maj:t begärde förslag till årets riksdag om åtgärder för att minska den samlade marginaleffekten vid inkomstökning a) dels i form av sänkning av avtrappningsprocenten för bostadstillägg, för både barnfamiljer och låginkomsttagare utan barn, att genomföras fr. o. m. den 1 januari 1974, b) dels i form av enhetliga, icke inkomstgraderade avgifter för barntillsyn, med kompensation till kommunerna för inkomstbortfall.

Vid denna punkt hade avgivits ett särskilt yttrande beträffande bostadstillägg till låginkomsttagare utan barn av herrar Hamrin (fp) och Romanus (fp).

Punkten 12 (Bidrag till driften av barnstugor)

Kungl. Maj:t hade under punkten D 3 (s. 68–69) föreslagit riksdagen att godkänna i statsrådsprotokollet förordade ändringar i grunderna för Bidrag till driften av barnstugor samt till Bidrag till driften av barnstugor för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 303 000 000 kronor.

Nr 60

Onsdagen den
4 april 1973

Familjepolitik
m. m.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1973:1185 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari såvitt här var i fråga hemställt att staten successivt övertog kostnaderna för barntillsynen, i första hand genom att ta över kostnaderna för personalen,

1973:1207 av fru Nordlander m. fl. (vpk) vari hemställt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t uttalade sig för att en mot arbetets art svarande ersättning skulle utgå till praktikanter på daghem och förskolor och att statsbidrag utgick med 50 procent samt

1973:1212 av fröken Pehrsson m. fl. (c).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande frågan om statens övertagande av kostnaderna för barntillsynen skulle avslå motionen 1973:1185, såvitt här var i fråga,

2. att riksdagen beträffande frågan om ersättning till vissa praktikanter skulle avslå motionen 1973:1207,

3. att riksdagen beträffande frågan om statsbidrag för skolskjutsar i samband med förskoleverksamhet skulle avslå motionen 1973:1212,

4. att riksdagen godkände i statsrådsprotokollet förordade ändringar i grunderna för bidrag till driften av barnstugor,

5. att riksdagen till Bidrag till driften av barnstugor för budgetåret 1973/74 anvisade ett förslagsanslag av 303 000 000 kronor.

Reservationer hade aggivits

15. beträffande frågan om statens övertagande av kostnaderna för barntillsynen av fru Marklund (vpk) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:1185, såvitt här var i fråga, gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anfört,

16. beträffande frågan om ersättning till vissa praktikanter av fru Marklund (vpk) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen beträffande frågan om ersättning till vissa praktikanter med bifall till motionen 1973:1207 gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anfört.

Punkten 13 (Bidrag till kommunala familjedaghem)

Kungl. Maj:t hade under punkten D 4 (s. 69–70) föreslagit riksdagen att till Bidrag till kommunala familjedaghem för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 52 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1973:104 av herrar Fälldin (c) och Helén (fp) vari hemställt att riksdagen beslutade

a) att statsbidrag för kommunala familjedaghem fr. o. m. den 1 januari 1974 skulle utgå med 50 procent av kommunens kostnader för lön och sociala förmåner åt dagbarnvårdare efter avdrag för inlutna föräldraavgifter,

b) om ändrade bestämmelser för statsbidrag till kommunal familjedaghemsvksamhet, innebärande att nu gällande kvotregel slopades i syfte att stimulera tillkomsten av barntillsynsplatser, samt

1973:438 av herr Åkerlind m. fl. (m) vari hemställt att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde slopande av kvotregeln vid utgivande av statsbidrag till kommunal familjedaghemsvksamhet.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande grunderna för bidrag till kommunala familjedaghem, såvitt avsåg kvotregeln, skulle avslå motionen 1973:104 i motsvarande del samt motionen 1973:438,

2. att riksdagen beträffande grunderna för bidrag till kommunala familjedaghem, såvitt avsåg bidragsprocenten, skulle avslå motionen 1973:104 i motsvarande del,

3. att riksdagen till Bidrag till kommunala familjedaghem för budgetåret 1973/74 anvisade ett förslagsanslag av 52 000 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

17. beträffande grunderna för bidrag till kommunala familjedaghem, såvitt avsåg kvotregeln, av herrar Gustavsson i Alvesta (c), Hamrin (fp), Carlshamre (m), Andreasson (c), Åkerlind (m), Bengtsson i Göteborg (c) och Romanus (fp) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:104 i motsvarande del samt motionen 1973:438 gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört,

18. beträffande grunderna för bidrag till kommunala familjedaghem, såvitt avsåg bidragsprocenten, av herrar Gustavsson i Alvesta (c), Hamrin (fp), Andreasson (c), Bengtsson i Göteborg (c) och Romanus (fp) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:104 i motsvarande del gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört.

Statsrådet fru ODHNOFF:

Herr talman! Det familjepolitiska avsnittet i årets statsverksproposition får sin prägel av det betydande reformarbete som pågår inom familjepolitiken. Det är ett reformarbete som bygger på omfattande utredningar på två centrala familjepolitiska reformfält – av familjepolitiska kommittén när det gäller det ekonomiska familjestödet och av barnstugeutredningen när det gäller samhällets barnomsorg.

Båda utredningarna presenterar långtgående utbyggnadsprogram för de närmaste åren. På båda områdena skall årets riksdag fatta beslut om väsentliga avsnitt av de framlagda programmen.

Betänkandena ger ett gott underlag för en avvägning mellan olika

önskemål och en planering av den fortsatta familjepolitiken. I det familjepolitiska reformskedet som vi just nu befinner oss måste vi göra prioriteringar som får väsentlig betydelse för familjernas levnadsförhållanden. De reformer som läggs fram är inte bara en utbyggnad av det stöd som redan finns. De innebär principiella förändringar och nyheter som ger uttryck för betydelsefulla familjepolitiska riktlinjer. Jag ser det därför som en viktig uppgift att i debatten i dag försöka klargöra målsättningarna för det familjepolitiska reformarbetet.

Jag vågar påstå att vi från regeringens sida i samband med de familjepolitiska reformförslagen i statsverkspropositionen och i den proposition om föräldraförsäkringen som riksdagen senare skall behandla ganska klart har redovisat vår syn på målsättningen och riktlinjerna för det familjepolitiska reformarbetet. Och det är riktlinjer som vi gör till praktisk politik genom att satsa 450 miljoner kronor i årets budget på en rad väsentliga familjepolitiska reformer.

En utgångspunkt för våra bedömningar är att det ökade stödet i första hand bör riktas till de grupper som har det sämst ställt och de situationer då behovet av ett särskilt samhällsstöd är störst. Därför har vi byggt ut bostadstilläggen så att de nu ger barnfamiljer i lägre inkomstlägen och familjer med höga hyror ett stöd, som för flertalet låginkomsttagare med barn betyder minst lika mycket som de allmänna barnbidragen. Därför genomför vi nu en utvidgning av bostadsstödet till låginkomsttagare utan barn. Därför avvisar vi en indexreglering av barnbidragen, eftersom det skulle betyda att man värdesäkrade hela barnstödet för familjer i högre inkomstlägen och minskade möjligheterna att öka stödet till låginkomsttagare.

En annan utgångspunkt för reformarbetet är en bestämd strävan att ta hänsyn till förändringarna i familjernas levnadsmönster och medverka till jämställdhet i familj och arbetsliv.

Vi konstaterar att det blir allt vanligare att båda föräldrarna förvärvsarbetar. Avbrotten i förvärvsverksamheten när barnen är små håller på att förkortas. Vi konstaterar också att det är föräldrarnas arbetsinkomster som är grundvalen för barnfamiljernas ekonomi. Och vår viljeinriktning är klar: att skapa jämställdhet mellan män och kvinnor i familjelivet, i arbetslivet och i samhället i övrigt.

Den mest brännande valfrihetsfrågan är kravet att kunna välja både förvärvsarbete och familj på sådana villkor, att barnen har trygghet och omvårdnad, och detta utan att den ena föräldern — i realiteten mamman — skall tvingas till slitsamt dubbelarbete.

Därför fortsätter vi satsningen på samhällets barnomsorg med en ny kraftig höjning av driftbidragen till daghem och fritidshem, och även anordningsbidragen höjs. Därför kommer vi att lägga fram en proposition om införande av allmän förskola för årets riksdag.

Därför avvisar vi tanken på ett generellt, uttunnat vårdnadsbidrag, eftersom vi anser att det skulle bromsa utbyggnaden av barnomsorgen, utan att fördenskill lösa problemen för de många barn som har behov av plats i daghem eller familjedaghem.

Och därför inför vi en föräldraförsäkring. Föräldraförsäkringen tar just sikte på de situationer då det även om samhällets barnomsorg byggs ut är

ofrånkomligt att en av föräldrarna avstår från förvärvsarbete för att ta hand om ett barn. Det är framför allt under tiden i samband med och närmast efter barnets födelse, när barnen är sjuka och när ett svårt handikappat barn vårdas i hemmet. Föräldraförsäkringen är en viktig markering från samhällets sida att pappan och mamman delar ansvaret för barnens omvårdnad. Denna markering gör vi inte minst för barnens skull, eftersom vi blivit alltmer medvetna om också pappans betydelse för barnens utveckling. Men reformen är också en viktig jämlikhetsreform. Jag skall inte i detta sammanhang gå närmare in på föräldraförsäkringen, eftersom den skall behandlas av riksdagen senare i år, och det blir då anledning att återkomma i frågan. Vad jag nu vill peka på är att även föräldraförsäkringen ger uttryck för principen att stödet i första hand bör förstärkas för de sämst ställda, i detta fall för den som i dag har ett otillfredsställande stöd i samband med barns födelse. Den får stor betydelse för unga föräldrar som inte hunnit ut i förvärvslivet och för kvinnor som tidigare fått barn och som inte återupptagit förvärvsarbetet.

Allt det som jag här har nämnt är reformer som ökar tryggheten för både föräldrar och barn, alltså för hela familjen. Dessa reformer innebär också att vi ställer oss bakom och för ut i verkligheten konkreta önskemål om familjepolitiska reformer, som förts fram inom den fackliga rörelsen och kommit till uttryck i LO:s och TCO:s familjepolitiska program.

Jag tror att vad jag här i korthet har anfört om de familjepolitiska reformerna och deras syfte tydligt visar, hur orimligt det är när man i borgerlig propaganda med jämna mellanrum försöker påstå, att vi från socialdemokratisk sida inte skulle slå vakt om familjens trygghet. Det finns självfallet inget belägg för sådana påståenden. Det är en propaganda som blir mer avslöjande för upphovsmännen för varje gång den upprepas.

Vem slår sönder den fina och värdefulla gemenskap som en väl fungerande familj kan utgöra? Inte socialdemokraterna i varje fall. Men vi vägrar att falla undan för allmänt vackert tal om att stärka familjen, om det öppna eller nödtorftigt inlindade syftet är att skaffa fördelar på bekostnad av grupper som vi vet är sårbara och har en mycket svagare ställning.

En av de stora satsningarna i årets budget är konkreta reformer som ger barnen och föräldrarna social och ekonomisk trygghet. Vi slår vakt om mäns och kvinnors rätt till arbete och jämställdhet på arbetsmarknaden. Det är kvinnorna själva som söker sig ut på arbetsmarknaden lika väl som männen. Vi ger lika rätt till män och kvinnor att stanna hemma och ta vård om sina barn, samma anställningstrygghet och pensionstrygghet för den som vårdar späda eller svårt handikappade barn.

Det är föräldrarna själva som gemensamt får bestämma hur de vill fördela hemarbetet och omsorgen om barnen. Mot den bakgrunden för vi en reformpolitik som syftar till att öka barnens och föräldrarnas trygghet och ta bort de hinder som finns för mäns och kvinnors lika rättigheter och lika skyldigheter. Den reformpolitiken är ett uttryck för vår vilja att omdana samhället så, att gemenskapsvärdena i familjen kommer alla till del. En sådan solidaritet, där människorna är ett stöd för varandra, måste präglade oss alla för att vi genom samhället skall kunna skapa den trygghet

för alla som är målet för vår familjepolitik.

Nr 60

Onsdagen den
4 april 1973

Familjepolitik
m. m.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (c):

Herr talman! Statsrådet Odhnoffs inledning kunde ge anledning till en omfattande debatt kring de rent principiella frågeställningarna. Mycket av hennes tal var ju ett lovord till det som kommer från departementet, men samtidigt andades det mycket av misstänksamhet mot de förslag som kommer från de övriga partierna. Jag skall i detta inledande anförande inte ta upp så mycket av vad statsrådet sade, eftersom vi har haft den ambitionen i utskottet att försöka begränsa debatten, även om den av talarlistan att döma kommer att bli ganska lång. Jag vill lägga de ärade kammarledamöterna på minnet att i socialutskottets betänkande nr 5 behandlas samtidigt med huvuddelen av statsverkspropositionens bilaga 7 även propositionen 29 och ca 75 motioner.

Jag vill rent allmänt säga att familjepolitikens mål skall vara att utjämna standardskillnader, skapa god uppväxtmiljö och ge trygghet för familjen. Samhällets åtgärder skall vara ett led i strävan till större jämlikhet och solidaritet grupper emellan, och de bör syfta till en ekonomisk standardutjämning mellan dem som har barn och dem som inte har barn.

Vi har också gett uttryck för att de långtgående förändringarna i vårt samhälle inte har minskat behovet av familjepolitiska insatser. Familjens situation har under årens lopp förändrats avsevärt. Genom urbaniseringen och samhällsomvandlingen i övrigt har kontakterna mellan generationerna minskat och tregenerationersfamiljen har blivit mer och mer ovanlig. I den situationen är det angeläget att samhället ger möjligheter för familjen att fungera och skapar trygghet för den.

Då är det naturligtvis av utomordentligt stort värde hur familjepolitiken utformas – familjens roll, riktlinjerna för att skapa trygghet och ökad valfrihet för föräldrarna osv.

Under flera år har vi krävt en samlad reform på det familjepolitiska området. Socialdemokraterna har sagt nej och hänvisat till pågående utredningar. Vi har även i år i motioner och i reservationer till betänkandet begärt en plan för familjepolitikens fortsatta utbyggnad. Vi har där också tagit upp ett vårdnadsbidrag, som statsrådet här dömde ut, liksom indexreglering av barnbidragen som vi anser viktig i sammanhanget.

De olika frågeställningarna i utskottsbetänkandet utgör bevis för att det finns behov av ett samlat program. Räntheavdragen ger t. ex. vissa marginaleffekter vid beräkningen av bostadstilläggen; detta har även departementet insett.

När det gäller vårdnadsbidraget, som statsrådet berörde, har jag svårt att förstå varför man så hårt dömer ut detta. Varför värdesätter man inte det arbete som en förälder gör i hemmet då det gäller att vårda barnen? Visserligen har socialdemokratiska kvinnor i denna kammare tidigare i år förklarat att valfrihet inte kan uppnås och därför är det ingen mening med att arbeta för den. Det blir inte så mycket av de gamla stolta parollerna om valfrihetens samhälle.

När det gäller barnbidragen anser vi det väsentligt att dessa inte

urholkas. Det är bl. a. anledningen till att vi vill ha en indexreglering av barnbidragen. Den frågan liksom frågan om vårdnadsbidraget vill vi ha in i arbetet på att få fram en plan för uppbyggnaden av framtidens familjepolitik.

I propositionen 29 år 1973 föreslås en begränsning av rätten till "underskottsavdrag vid ansökan om bostadstillägg". Enligt propositionen begränsas detta avdrag till 3 000 kronor. Vi delar uppfattningen att avsikten med bostadstilläggens tillkomst inte var att villaägare med höga inkomster genom alltför höga ränteavdrag skulle komma i åtnjutande av bostadstillägg. Men vi accepterar inte förslaget om begränsning av avdraget till 3 000 kronor. Det skulle nämligen innebära väsentliga kostnadsökningar för småhusägare i vanliga inkomstlägen. Vi känner till hur inställningen har förändrats när det gäller bostadssituationen. Fler och fler människor har under de senaste åren gett uttryck för önskemålet att bo i småhus, ett önskemål som framträder allt klarare. Det vore då felaktigt att på en gång begränsa möjligheterna till avdrag så starkt som föreslås i propositionen.

I den framlagda propositionen fanns inga beräkningar av hur detta förslag skulle verka; jag utgår från att det var något av ett "höftat" belopp, om jag får uttrycka mig så. Ungefär samma är väl fallet med de motioner som lämnats. Under utskottsarbetets gång har vi fått fram siffermaterial som har visat verkningarna av detta förslag. Då har vi klart kommit fram till att vi inte kunnat följa propositionen. Det har de socialdemokratiska ledamöterna i utskottet heller inte kunnat göra, utan de har föreslagit en höjning till 4 000 kronor. Men även 4 000 är en för låg summa, och därför har vi tillsammans med folkpartiets representanter enat oss om att i reservation föreslå en höjning till 6 000 kronor. Därmed tar vi bort de negativa effekter som såväl propositionens som utskotts-majoritetens förslag skulle åstadkomma.

Därtill kommer att det är utsagt att detta är ett provisorium i avvaktan på resultatet av pågående utredning om nytt inkomstbegrepp. Vid inkomstprövningen tas även hänsyn till förmögenheten. Att detta sker anser vi vara riktigt, men frågan är: I vilken grad skall man ta hänsyn till förmögenheten?

Nu gällande bestämmelser innebär att på en förmögenhet som ligger över 50 000 kronor räknas 20 procent som inkomst. Denna regel verkar enligt vår uppfattning mycket oförmånligt för exempelvis makar som driver en egen rörelse. 50 000 kronor är inget stort belopp i en rörelse, och den ekonomiska standarden blir ofta ganska låg.

Vi har liksom föregående år begärt att den del av förmögenheten som skall läggas till inkomsten minskas från 20 procent till 10 procent. Då blir det en samordning med den procentsats som tillämpas vid inkomstberäkningen inom folkpensioneringen när man fastställer hustrutillägg och kommunala bostadstillägg.

I fråga om utformningen av systemet för bostadstillägg till låginkomsttagare har vi i motion framfört förslag till förändringar i förhållande till propositionen. Familjepolitiska kommittén hade ju här olika alternativ, och vi har motionerat om att det s. k. alternativ 2 skulle ligga till grund för utformningen, något som vi också givit uttryck för i reservation.

Som framgår av propositionsförslaget, vilket stöds av utskottsmajoriteten, är det något nytt att bostadstillägg skall utgå även till låginkomsttagare utan barn. Förslaget innebär att bostadstillägg skall utgå med 80 procent av bostadskostnaden mellan 300 och 550 kronor per månad för ensamstående utan barn och mellan 400 och 650 kronor per månad för gifta utan barn. I vår motion – som alltså överensstämmer med alternativ 2 i familjepolitiska kommitténs betänkande – föreslås att stödet skall utgå med 40 procent av hyran mellan 250 och 450 kronor per månad för en boende och mellan 350 och 550 kronor per månad för två boende.

Vårt förslag innebär att en större krets får del av bidraget än vad som föreslås i propositionen. Förslaget tar sikte på att även personer, som inte har erhållit bostad med så hög standard och därför har en lägre boendekostnad, skall bli delaktiga av bidraget. Enligt vår uppfattning leder ett förverkligande av förslaget till att de människor som har det största behovet av stöd får sådant i större utsträckning än enligt propositionens förslag.

Jag har hittills talat som reservant, men som framgår av utskottsbetänkandet befinner sig de socialdemokratiska ledamöterna i minoritet under en punkt. Jag syftar på det avsnitt av punkten 7 som gäller utbetalningen av statskommunala bostadstillägg. Det innebär att vad jag säger i fortsättningen säger jag som representant för utskottsmajoriteten.

Beträffande reglerna för utbetalning av bostadsbidragen är principen den att de skall utbetalas till familjen. Det har rätt livliga diskussioner om huruvida det skall vara så i fortsättningen också, eller om bostadsbidragen skall betalas ut till hyresvärderna. Propositionens förslag på den punkten är att det statskommunala bostadstillägget skall betalas ut till hyresvärderna för avräkning på hyran. Det är som sagt den frågan det har stått en så livlig diskussion om.

Från samtliga fem partier har det väckts motioner i den frågan, i vissa fall med yrkande om avslag, i andra fall med yrkande om ändringar. Även här har familjepolitiska kommittén framfört förslag. Kommittén redovisar i sitt betänkande att bostadsföretagens ekonomiska förluster på grund av bristande hyresinbetalning utgör en mycket ringa del av bostadsföretagens hyresintäkter, och därför har kommittén kommit fram till att i de fall där en hyresgäst är försumlig med hyran skall beslut kunna fattas om att hyran skall kunna betalas direkt till hyresvärderna. Samma tanke har framkommit i ett flertal motioner, och samma tankegångar finns med i utskottsmajoritetens förslag.

Jag är medveten om att det kommer att bli en livlig debatt kring den frågan, men vi anser det inte vara påkallat att vidta en sådan åtgärd som statsrådet har föreslagit. De personer som sköter sin hyresinbetalning skall man inte behöva vidta sådana åtgärder mot.

Herr talman! Med det anförda ber jag att i detta avsnitt få yrka bifall till reservationerna 2, 5, 6, 7, 10, 17 och 18. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Det utreds mycket inom familjepolitiken, det berättade statsrådet fru Odhnoff för oss. Och det är verkligen svårt att bestrida den

saken. Den svenska regeringen är antagligen världsmästare när det gäller att hålla i gång en rad olika utredningar på de mest skilda fält. Det vore också dumt att bestrida att vi inom oppositionen ofta hjälper regeringen på traven genom att begära utredningar på områden som ännu inte är under kartläggning.

Detta utredningsarbete är ofta mycket värdefullt. En annan sak, som jag skall återkomma till, är att det också har sina sidor. Under den tid man håller på att utreda ändras ju verkligheten, och problemen kan hopa sig och bli ganska allvarliga. Dessutom har vi i år som så många gånger tidigare fått uppleva att när förslagen från utredningarna sedan kommer till riksdagen i form av propositioner, är de inte riktigt lika lysande och frikostiga som de var från början. Förslaget till föräldraförsäkring, som vi skall återkomma till senare, är ett exempel på det.

Låt mig ta upp en karakteristik av den här utredningsverksamheten på det familjepolitiska området, som på senare tid har gjorts från mycket konservativt håll. Man talar om att utredningsarbetet syftar till att krossa familjen, att det nu måste till aktioner för att rädda familjen. Man menar att syftet är att försvåra familjesammanhållningen och skapa något slags upplöst och asocialt tillstånd.

Jag vill gärna börja med att ta avstånd från den karakteristiken av utredningsarbetet på det familjepolitiska området. Det är groteska överdrifter, och det är ett misstänkliggörande av syftet med regeringspolitiken som inte hör hemma i seriös debatt. Det är verkligen inte en sådan typ av kritik och misstänkliggörande som har varit utgångspunkten för den intensiva bevakning av regeringens familjepolitik, som folkpartiet och liberala debattörer har ägnat sig åt under en följd av år.

Vår utgångspunkt har varit det som t. ex. anges i folkpartiets nya program, som antogs vid vårt landsmöte i november förra året. Vi har utgått från att familjens situation förändras avsevärt genom urbanisering, ökad rörlighet, genom att – som herr Gustavsson i Alvesta var inne på – flergenerationsfamiljerna inte längre bor ihop i samma utsträckning som tidigare, genom det ökade kvinnliga förvärvsarbetet och genom ändrade attityder till äktenskap och samlevnad.

I den här nya situationen är det viktigt att familjepolitiken underlättar för familjen att fylla sin viktiga roll. Det måste skapas radikalt förbättrade möjligheter att förena familjeansvar och yrkesinsatser utanför hemmet både för män och kvinnor. Familjelivet skall främjas, föräldrarna ha huvudansvaret för barnens vård och fostran – det är utgångspunkterna i vårt partiprogram.

Från dem har vi framfört en rad krav på konkreta åtgärder, som skulle skapa bättre jämlikhet mellan män och kvinnor, på insatser från stat och kommun för en ekonomisk standardhöjning för barnfamiljerna, en utjämning mellan barnfamiljer och icke barnfamiljer eller, om man så vill, mellan olika perioder i människors liv. Vi har framfört förslag som skulle möjliggöra kontakt med yrkeslivet även för dem som har små barn och som skulle ge alla barn en god omvårdnad. Vi tror att ett sådant reformprogram är en förutsättning för att familjerna skall kunna fylla sin viktiga roll och inte alls något hot mot familjelivet. Troligtvis har, som jag har uppfattat det, den socialdemokratiska politiken haft i stort sett

samma syfte, om man ser på den hittills förda politiken och på den utredningsverksamhet som nu utsätts för angrepp från familjekampanjen och dess sympatisörer.

Jag vill dock göra en liten reservation för framtiden. Det socialdemokratiska kvinnoförbundet har med sin ordförande Lisa Mattson i spetsen lanserat något slags nyorientering i den socialdemokratiska familjepolitiken. Den har sammanfattats ungefär så här: Arbete åt alla och kollektiv tillsyn för barnen. Därmed har vi gjort upp räkningen med valfriheten som en målsättning för vår politik. — Jag tror det är ett i det närmaste ordagrant citat.

Man har alltså gjort upp räkningen med målsättningen valfrihetens samhälle, som tidigare formulerades av bl. a. herr Erlander. Vad betyder de här nya signalerna från de socialdemokratiska kvinnorna? Det är ganska oklart vad de innebär i praktiken. På en punkt kanske man kan hitta ett konkret besked. Fru Odhnoff sade också att man nu säger nej till vårdnadsbidrag. I skriften Kvinnans jämlikhet, som antogs i mitten av 1960-talet av den socialdemokratiska partikongressen, fanns krav på sådant bidrag med. Det var då en viktig punkt, men den är nu övergiven. I diskussionen omkring det socialdemokratiska kvinnoförbundets program har man också givit exempel på andra typer av ekonomiska påtryckningsmedel, som skulle innebära att man går bort från valfriheten och mer in på en styrning av människornas privatliv. Men om detta synsätt blir bestämmande för regeringspolitiken är ännu osäkert. Jag kan försäkra att vi kommer att följa regeringens handlande och de socialdemokratiska riksdagsledamöternas och andra opinionsbildares uttalanden noga på den här punkten. Vi kommer inte att tveka att fortsätta med kritiken. Vi ger inte upp arbetet för ökad valfrihet bara därför att vissa socialdemokrater har gjort det. Jag kan förstå att man känner en viss uppgivenhet när man under många år haft det politiska inflytandet och talat för valfrihet och märker hur svår den är att förverkliga. Men vi har inte samma inställning. Vi tror inte att man kan bygga familjepolitiken på tanken att alla människor är stöpta i samma form, att alla familjer skall fördela arbetet i hemmet och i förvärvslivet på exakt samma sätt. Vi tycker inte att det är ett ideal att sträva efter.

Vår kritik av den hittills förda politiken har alltså haft dessa utgångspunkter. Vi har inte haft några misstankar om syftet. Vi vill inte hävda att det skulle vara någon familjefientlig politik som socialdemokraterna har bedrivit.

Vår kritik kan sammanfattas i fyra punkter. Den första gäller den dåliga samordningen av reformarbetet. Här har de många utredningarna varit en nackdel. Vi fick en skattereform, som vi hade begärt, med individuell beskattning i stället för den gamla sambeskattningen med dess orättvisor och dess hämmande av det kvinnliga förvärvsarbetet. Men man glömde bort den viktiga delen att ge det ökade stöd till barnfamiljerna, som reformen skulle möjliggöra. Vi fick sedan bostadstilläggen, och då glömde man bort de allvarliga marginaleffekter som summan av marginalskatter och bostadstillägg medför. Nu har vi på nytt fått en skatteutredning som skall se över marginaleffekterna, men den skatteutredningen vill man förbjuda att syssla med t. ex. indexsäkring av skattesystemet. Vi

Nr 60

Onsdagen den
4 april 1973

Familjepolitik
m. m.

fortsätter därför – i reservation 2 – att kräva ett samlat familjepolitiskt reformprogram. Punktreformer kan i och för sig vara bra, men erfarenheterna under de här åren har lärt oss att de ofta får effekter som man inte har avsett, och det är besvärligt att sedan laga och lappa i ett sådant system. Hur man än gör uppstår det försämringar för vissa grupper när man gör ändringar, och hellre än att verka för en principiellt riktig lösning framlägger regeringen då nya dellösningar, som skapar nya problem.

Den andra punkten gäller det faktum att barnfamiljerna fått ett otillräckligt utrymme i reformarbetet. Så gott som varje år under 1960- och 1970-talen har folkpartiet, ofta tillsammans med centern, i de konkreta frågorna velat ge högre prioritering åt familjepolitiken än regeringen velat. Det är överflödigt att här nämna att detta självfallet skett inom ramen för en sund finanspolitik från vår sida; det har inte varit fråga om några överbud utan täckning.

Den tredje punkten gäller förhållandet att man har varit alltför ensidigt inriktad på inkomstgraderade stödformer. Vi har varit ense om att man under ett uppbyggnadsskede måste göra den största omfördelningen till dem som har de största behoven. Men i praktiken har uppbyggnaden av familjepolitiken hittills gått alltför mycket ut över vanliga barnfamiljer i vanliga inkomslägen. När fru Odhnoff talar om att det genomskinliga syftet – tror jag hon sade – skulle vara att skaffa fördelar åt de rika på bekostnad av de sårbara grupperna i samhället, är det inte en riktig beskrivning, i varje fall inte av den oppositionspolitik som förs här i riksdagen. Vad vi har talat om är de familjer med mycket normala och vanliga inkomster, och mycket normala och vanliga ekonomiska problem, som ligger ovanför gränsen för bostadstillägg och som har fått uppleva sin privata köpkraft minskad under de senaste åren på grund av regeringens skatte- och bidragspolitik. De skulle inte känna igen sig, om man sade: Ni tänker bara på att ni som är rika skall få ytterligare fördelar på de sårbaras bekostnad. När regeringen har sagt nej till en värdesäkring av familjestödet har man också sagt att dessa stora familjegrupper skall få vidkännas en minskning av sin privata köpkraft och alltså av möjligheterna till mycket viktig konsumtion för både barn och vuxna.

Vi har länge varnat för de här samlade marginaleffekterna, men varningarna har viftats bort. Särskilt finansministern, men även andra talesmän för regeringen, har viftat bort våra varningar. Det är bara att konstatera, att vi nu har fått rätt – den ena efter den andra, även socialdemokratiska debattörer, tidningar och fackföreningsrepresentanter, erkänner att nu måste man göra någonting åt marginaleffekterna.

Det är sannerligen inte konstigt! Beräkningar som utgår från det nuvarande skattesystemet visar att, om man utgår från exemplet en familj med en inkomsttagare och antar att den får en nominell löneökning med 10 procent medan priserna stiger med 4,5 procent - detta är sannerligen inte på något sätt extrema antaganden – finner man, att det i stort sett för alla barnfamiljer med mellan 20 000 och 40 000 i årsinkomst blir en reell minskning av den egna konsumtionsmöjligheten. Sådant är dagens familjepolitiska system; sedan må man ha aldrig så mycket förnämliga

utredningar på lager.

I familjepolitiska kommitténs betänkande föreslogs två åtgärder för att mildra dessa effekter: dels en utjämning av inkomstavtrappningsreglerna för bostadstilläggen, dels en övergång till enhetliga icke inkomstgraderade avgifter i den kommunala barntillsynen. Det är typiskt för regeringspolitiken att man har tagit upp vissa förslag i utredningsbetänkandet, men inte just de två förslag som skulle göra det mera lönande för vanliga barnfamiljer att arbeta. Det är t. o. m. så att man varken i regeringspropositionen eller i utskottsbetänkandet över huvud taget låtsas om att det finns sådana utredningsförslag, eller säger något om när de kan komma att förverkligas. En sak vore om man sade: Detta är ett treårsprogram, och vi kommer senare att anta det. Men inte ens så mycket har man sagt. Kanske statsrådet Odhnoff vill ge oss något besked om vilka planer man har på den punkten.

Den fjärde punkten, där vi har framfört kritik – och fortfarande har kritiska synpunkter – gäller barntillsynen som länge försumrades. Under 1950-talet, när det i riksdagen från liberalt håll ideligen framhölls hur viktig denna fråga är för jämlikheten och för familjerna och barnen, tillkom ungefär några tiotal daghemsplatser om året i Sverige. Socialdemokratin får naturligtvis ta sitt ansvar för detta – även om vi i dag kan medge att utbyggnadstakten har varit betydligt högre under 1960- och 1970-talen. Men när man hade skapat ett sådant katastrofläge är det också beklagligt, att man så länge var så dogmatiskt negativ till familjedaghemmen, som ju representerade en möjlighet att snabbt få fram ett gott tillskott av barntillsynsplatser. Man påstod att det var ett sämre alternativ, och därför ville man inte satsa på det, i stället för att säga att vi under en övergångstid måste satsa på familjedaghemmen och att vi skall göra dem till ett bättre alternativ än vad de nu är.

Efter många år av kritik på den punkten tänkte man så småningom om. Statsrådet Odhnoff har i dag betonat att familjedaghemmen är mycket bättre än tidigare. Detta är bra, men fortfarande har man kvar en del av den gamla dogmatiska inställningen till familjedaghemmen, vilket gör att vi tvingas att varje år återkomma och bevaka att bidragen till familjedaghemmen inte släpar efter. Vi har två reservationer på den punkten också i år.

När det gäller bostadstillägget är det två speciella problem som jag skall säga ett par ord om. Det ena är utbetalningssättet, där jag yrkar bifall till utskottets förslag, som innebär att man även i fortsättningen som huvudregel skall betala ut bostadstilläggen till familjerna. Regeringen har tidigare haft samma inställning. Familjepolitiska kommittén tillstyrkte enhälligt att den ordningen skulle bibehållas, med undantaget att man, om det fanns särskilda skäl därtill när familjerna visade sig inte kunna klara av hyran, skulle kunna besluta att tilläggen skulle gå till hyresvärderna. Men nu har regeringen vänt. Enligt vår uppfattning kan inte det faktum att hyresvärdssintressena har fått majoritet på den socialdemokratiska partikongressen få leda till genomförande av ett så illa underbyggt förslag, som det som nu framläggs. Jag yrkar alltså här bifall till utskottets hemställan.

Den andra frågan är den som behandlas i den särskilda propositionen

om begränsning av underskottsavdrag för räntor på egna hem, när man skall räkna ut underlaget för bostadstillägg. Utgångspunkten för det förslag som regeringen har lagt fram är att man anser att det har förekommit ett missbruk. Människor med höga inkomster har skaffat sig dyra bostäder och fått göra ränteavdrag och därmed, på ett sätt som inte var avsett, kommit i åtnjutande av bostadstillägget. Det är oklart i vilken omfattning detta missbruk förekommer, men vi instämmer i principen att i den mån det förekommer bör det stävjas. Därför har vi anslutit oss till tanken att man skall göra en schablonregel, ett tak för underskottsavdraget när det gäller underlag för beräkning av bostadstillägg. Så länge vi har bostadstillägg skall de gå till det syfte som de är avsedda för. Men det framgår också av de beräkningar som vi har fått i utskottet – propositionen lämnade oss utan särskilt mycket vägledning – att ett sådant här schablonavdrag på 3 000 kronor som regeringen föreslog skulle få kännbara effekter även för vanliga familjer med vanliga inkomster och vanliga småhus, som inte alls är några lyxvillor. Jag skall bara ge några illustrationer till dessa effekter.

För en familj med en årsinkomst på 30 000 kronor och ett eget hem, som man har lånat 100 000 kronor till, skulle regeringens förslag innebära en kostnadsökning med 300 kronor om året. Om familjen tjänar 40 000 kronor och har lån på 150 000 kronor på huset, skulle det innebära en kostnadsökning med 900 kronor. Och har familjen en inkomst på 50 000 kronor och lån på 150 000 kronor skulle det innebära 1 200 kronor om året eller 100 kronor i månaden i kostnadsökning.

Det här är nu inte några fattiga människor. 50 000 kronor i familjeinkomst är ungefär genomsnittet i Storstockholm – eller var det i varje fall 1972, nu ligger genomsnittet kanske något högre. Men det är heller inga lyxvillor, utan det är normala enfamiljshus i Storstockholmsområdet och i andra storstadsområden. Och familjerna har skaffat sig de här husen inte för att de vill omge sig med något slags lyx, utan därför att de anser att de ger sina barn en bättre bostadsmiljö på det sättet. Visserligen ansågs det, när man för några år sedan talade med socialdemokratiska jämlikhetsdebattörer, väldigt reaktionärt att verka för att folk skulle få möjlighet att bo på det sättet, men jag tror att även socialdemokrater nu anser att det kan vara en bra miljö att bo nära marken i småhus. De här människorna har kanske satsat mycket och kalkylerat noga med att pengarna skall räcka till för dessa ganska dyra hus. Plötsligt får de en kostnadsökning på 100 kronor i månaden. Det är kännbart, och det har vi reagerat mot – det har väckts motioner från olika håll.

Även utskottets majoritet har insett att det måste göras en justering. Av den tabell som jag visar på bildskärmen i kammaren framgår effekten. Om underskottsavdraget maximeras till 4 000 kronor, som utskottsmajoriteten har föreslagit, blir det fortfarande ganska stora höjningar – 720 kronor om året för dem som tjänar 40 000 kronor och har lån på 150 000 kronor och 960 kronor för dem som har 50 000 kronor i inkomst och 150 000 kronor i lån på sitt hus. När man jämför boendekostnaden för dem som bor i ett eget hem, och för dem som bor i hyreslägenhet skall man tänka på att det kan te sig förmånligare för dem

som har ett hus, men amorteringarna skall också betalas. Det är visserligen ett sparande som man har igen senare, men just nu, när man har alla kostnaderna för barnens konsumtion m. m., skall man samtidigt fram med pengarna till amorteringen. Det är en kännbar kostnad; det upplevs på det sättet av de här barnfamiljerna. Därför har vi reserverat oss för att man skulle höja avdraget till 6 000 kronor. Då skulle man få bort missbruket med de stora lyxvillorna, men man skulle ändå undvika så här stora höjningar för familjer i vanliga inkomstlägen.

Man kan väl också tillägga att de effekter, som uppstår nästa år enligt både regeringens och utskottsmajoritetens förslag, drabbar dessa familjer ovanpå den minskning av den privata köpkraften som blir sannolik med den inkomstutveckling och inflationsutveckling som vi har att vänta oss. Det blir alltså ytterligare en skärpning utöver den som ligger i själva skatte- och bidragssystemet.

Herr talman! Jag skall be att få säga ett par ord om ett litet speciellt problem som i detta avsnitt tas upp i en motion av fru Swartz och herr Jonsson i Alingsås. Det gäller möjligheterna att få lån till inköp av dyrare hushållsmaskiner. Enligt vår uppfattning borde den här motionen snarare ha behandlats i samband med bosättningslånen som kommer upp under en senare punkt. I fråga om bosättningslånen har utskottet i anledning av ett antal motioner begärt att det skall göras en utredning av reglerna. Vi har därför inte reserverat oss för motionen av fru Swartz och herr Jonsson i Alingsås, utan vi hoppas att man i det sammanhanget tar upp även den frågan.

Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 2, 5, 6, 7, 14, 17 och 18.

Herr CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Låt mig först — liksom herr Romanus gjorde för sin del — med anledning av ett avsnitt i statsrådet Odhnoffs inledningsanförande försäkra att jag och det parti jag företräder inte ett ögonblick ifrågasätter eller betvivlar statsrådet Odhnoffs, regeringens och socialdemokratins goda vilja när det gäller att, som fru Odhnoff uttryckte det, slå vakt om barnfamiljernas trygghet. Jag skall gärna gå längre: det har inte bara varit fråga om god vilja utan i många fall även om faktiska åtgärder som lett till önskvärda och nyttiga resultat. Ända sedan den gång i mitten på 1930-talet då man kan säga att modern svensk familjepolitik började, inspirerad dels av socialdemokrater som makarna Myrdal, dels av en inflytelserik grupp motionärer i dåvarande högerpartiet i en välkänd motion till 1935 års riksdag — ända sedan dess har familjernas villkor i Sverige i mycket betydande utsträckning förbättrats. Ingen bestrider att socialdemokratin har en mycket stor del av förtjänsten för denna utveckling.

Icke desto mindre kan vi gräla om mycket på detta område liksom på alla andra områden. Då gäller det i allmänhet antingen att vi vill söka oss olika vägar beroende på att vi har olika underliggande värderingar i vissa stycken, även om vi gemensamt har värderingen att vilja förbättra familjernas villkor, eller att vi har olika meningar om det ändamålsenliga i just de förslag som framläggs från regeringens sida.

I det avsnitt av familjepolitiken som vi behandlar i dag finns exempel-

på motsättningar av båda de här slagen. I reservationen 3 har herr Åkerlind och jag försökt att i fyra punkter sammanfatta moderata samlingspartiets uppfattning om vilka uppgifter familjepolitiken, främst det kontanta stödet till barnfamiljerna, bör fylla. Jag ber att få citera:

”Kontantstödet till barnfamiljer bör utformas så, att det får främst följande effekter:

1. En viss standardutjämning mellan barnfamiljer och andra grupper genom att en del av barnkostnaderna avlyfts från barnfamiljerna. I denna riktning verkar främst de allmänna barnbidragen.

2. Ett särskilt stöd där behovet är störst, dvs. till familjer med låga inkomster och/eller många barn samt till ensamstående barnförsörjare.” I den riktningen verkar framför allt de statliga och statskommunala bostadstilläggen.

”3. Ett särskilt stöd vid de tillfällen i familjens liv då de ekonomiska påfrestningarna är störst, särskilt tiden närmast omkring ett barns födelse. Den föreslagna nya föräldraförsäkringen täcker till en del detta behov.

4. Största möjliga valfrihet för familjerna. De bör få välja mellan att själva vårda barnen i hemmet eller att förvärvsarbeta och anlita hjälp med barntillsynen. Väljer de det senare bör de också ha rätt och verklig möjlighet att själva välja form för barntillsynen. Denna huvuduppgift för familjepolitiken löses inte alls med nu fungerande system.”

Där har vi en av de skillnader i uppfattning som bottnar i olika underliggande värderingar.

Fru Odhnoff sade ungefär som så att den mest brännande valfrihetsfrågan är kravet att kunna välja både hemarbete och förvärvsarbete utan att eftersätta barnens omvårdnad. Jag svarar inte för att citatet är ordagrant men tror att det i huvudsak är rätt uppfattat – alltså kravet att kunna välja båda.

Jag skulle vilja formulera om det något och säga att den största bristen i detta avseende är tvånget att, för att fullt ut kunna tillgodogöra sig samhällets insatser på detta område, välja just den kombination som fru Odhnoff talade om och inte någon annan. Ett tvång att välja är inte någon valfrihet.

Det finns ett gammalt exempel på valfrihet av samma slag. Det berättas om den gamle bilkungen Henry Ford, som av någon anledning hade fått för sig att alla bilar borde vara svarta, att han mot slutet av sin verksamhet uppiktades intensivt av sina medarbetare, som krävde att kunderna skulle erbjudas ett större urval av färger. Kunden måste själv få välja färg på bilen. Ja visst, svarade Henry Ford, det är klart att kunden själv skall få välja färg på bilen, förutsatt att han väljer svart.

Ungefär på samma sätt resonerar fru Odhnoff: Barnfamiljerna skall själva få välja mellan hemarbete och förvärvsarbete, förutsatt att de väljer som regeringen vill. Det är som jag ser det ingen valfrihet, och jag skall återkomma till det.

Låt mig först peka på ett annat bekymmer, som i synnerhet är ett bekymmer för riksdagen. Som redan nämnts lade familjepolitiska kommittén för snart ett år sedan fram ett utbyggnadsprogram för familjestödet, som skulle kosta ungefär 935 miljoner kronor och var

avsett att genomföras under loppet av tre år. Jag anser nu liksom då att det var väl försvarbart att ge programmet den formen och inte föreslå någon bestämd ordningsföljd mellan de olika åtgärder som fördes fram. Men det gällde kommittén och gäller knappast regeringen.

Det hade varit i hög grad önskvärt att regeringen, när den nu lägger fram förslag som i varje fall kostnadsmässigt motsvarar ungefär en tredjedel av det programmet, också hade låtit riksdagen få någon uppfattning om vart regeringen syftar i fortsättningen. Det hade varit önskvärt att riksdagen fått tillfälle att avväga de olika förbättringarna mot varandra, i synnerhet som kommittén när det gäller avvägningen inte var helt enig. Om vi får förslagen med en bit varje år ett par tre år framåt kommer vi inte att ha den möjligheten att lägga en större tyngd på ett avsnitt och en mindre på ett annat, att förbättra på ett område och betala priset att tvingas skjuta upp något annat. Vi får inte den möjligheten, därför att vi får förslagen styckevis och delat på det här sättet. Det vill jag beklaga och gärna hoppas att, när regeringen – som vi utgår ifrån kommer att ske till nästa års riksdag, vilken regering det än är vid den tidpunkten – återkommer med ytterligare en bit av utbyggnadsprogrammet, man då också sätter in det i ett sammanhang som ger riksdagen möjlighet att göra inbördes prioriteringar mellan de olika föreslagna åtgärderna.

Reservationerna 2 och 3 – nr 2 från utskottets center- och folkpartiledamöter och nr 3 av herr Åkerlind och mig – rör sig i mycket stor utsträckning med samma frågeställningar. Det är just önskemålet om en samordning och en överblick av hela reformfältet, det är kravet på en samlad plan för åtminstone de närmaste årens utbyggnad och det är önskemålet om vad som i första hand skall ingå i planen för de närmaste årens utbyggnad. I det sista avseendet skiljer vi oss något, och jag vill säga några ord om det.

Herr Romanus har klargjort att mittenpartierna bl. a. önskar en indexreglering av barnbidragen. Jag vill klart säga att på den punkten delar moderata samlingspartiet regeringens uppfattning att vi inte skall ha någon indexreglering av barnbidragen, huvudsakligen av två skäl. Ett är, som fru Odhnoff redan har anfört, att det skulle binda riksdagens och regeringens händer och hindra oss att år från år göra den prioritering av utbyggnaderna som kan behövas. Om det skulle bli så att det även i fortsättningen kan ställas till förfogande 200, 300 eller 400 miljoner per år finns en uppenbar risk att det utrymmet helt skulle tas i anspråk av automatiska förändringar av barnbidragen. Vi skulle då vara ur stånd att göra något annat. Det är enligt min mening inte någon lycklig situation, när vi lika väl kan önska att i stället förbättra stödet vid de särskilt påfrestande tillfällena eller stödet till låginkomstfamiljerna. Det finns också ett annat skäl. Moderata samlingspartiet, liksom mittenpartierna, har ju länge krävt en indexreglering av skatteskalor och avdragsbelopp i skattesystemet. När man kräver det får man också göra klart för sig att man inte rimligen kan indexreglera både utgiftssidan och inkomstsidan i budgeten. Viss indexreglering av utgifter är nödvändig. Det gäller framför allt sociala utgifter som representerar ett absolut minimum, en minimi-standard som inte tål någon urgröpnings ens av en kort tids prisstegringar. Dit hör i första hand folkpensionerna, men även en del annat. I övrigt

måste man rimligtvis acceptera att om inkomstsidan hindras att växa automatiskt kan inte alltför stora bitar av utgiftssidan få lov att växa automatiskt. Det måste rimligen leda till ett årligt behov av skattehöjningar, och det vill vi inte vara med om.

Vi har i stället fört fram ett annat önskemål, som vi vill ha tillgodosett i den plan vi förväntar oss för familjestödets fortsatta utbyggnad, och det är just en förbättrad valfrihet för familjerna.

Det går i dag en bred ekonomisk klyfta mellan de familjer som vill och kan utnyttja det som statsrådet Odhnoff så vackert kallar samhällets barnomsorg och de som inte vill eller kan utnyttja den omsorgen. Jag har sagt det flera gånger tidigare att även för familjer som på grund av höga inkomster betalar mycket höga egna daghemsavgifter är den daghems-kostnad de *inte betalar*, det bidrag som stat och kommun ger till barntillsyn i de fallen, det i särklass största bidrag som utgår inom hela det familjepolitiska systemet. Det kan uppskattas till mellan 7 000 och 15 000 kronor, varierande med egenavgift, med daghemmens olika dyrbarhet och sådant. Men det är alltså bara en del familjer som får del av det stödet. Och det är ingalunda självklart de som behöver det bäst. För att få del av det krävs det att man råkar bo någonstans där förmånerna finns tillgängliga. Det krävs också att man är villig att låta sina barn i huvudsak tillses i den formen. Och det krävs åtskilligt annat. För stora delar av befolkningen kommer denna förmån sannolikt aldrig att bli tillgänglig – jag tänker på glesbygdernas folk – och för de andra skulle det även med en ambitiös utbyggnad i varje fall dröja länge innan så sker.

Vi menar att även de familjer som antingen väljer att ordna sin barnomsorg genom att någon av föräldrarna under ett antal år stannar i hemmet och avstår från förvärvsarbete eller, om båda förvärvsarbetar, väljer att låta sina barn tillses på annat sätt än i samhällets barnstugor rimligen måste få någon del av ett stöd med samma syfte som barnstugestödet. Det kan till en del, och icke obetydlig del, lösas på skattesidan, i synnerhet för dem som är två förvärvsarbetande. Genom realistiska förvärvsavdrag för barntillsynskostnader kommer man ett gott stycke på väg. Det kan, som moderata samlingspartiet har föreslagit i en partimotion till årets riksdag, också till en del lösas för familjer med endast en förvärvsarbetande, om man vill medge ett extra avdrag för inkomsttagaren i den familjen med hänsyn till de ökade kostnader man har i förhållande till inkomsten och i förhållande till familjer med två inkomster. Men vi är också helt medvetna om att det aldrig går att komma hela vägen fram genom reformer på skattesidan i detta avseende, utan det behövs en komplettering, någon form av vårdnadsbidrag för småbarnsfamiljer som inte kan få eller som inte efterfrågar plats på daghem eller i familjedaghem. Vi har tidigare framfört det förslaget, och vi vidhåller att det är någonting som skall undersökas.

Så till några frågor rörande bostadstilläggen. I fråga om de nya inkomstprövningsreglerna och att man skulle bortse från de förlustavdrag som kan uppkomma i självdeklarationen vid bestämningen av den bidragsgrundande inkomsten går moderata samlingspartiet, och herr Åkerlind och jag i reservationen 4, längre än mittenpartierna har gjort i sin reservation i det att vi yrkar avslag på hela förslaget. Det är ett

exempel på den andra sortens meningsskiljaktighet som inte i första hand bygger på olika grundvärderingar utan på att vi är övertygade om att just det förslag som här har framlagts av regeringen icke är effektivt när det gäller att lösa de problem som man själv säger sig vilja lösa. De i debatten mycket uppmärksammade fall av missbruk eller, för att inte om alla använda en så kriminaliserande term, av onödigt utnyttjande av bostadstillägg, som man säger sig vilja komma åt, kommer med det föreslagna systemet att lämnas helt i fred. Man kommer icke åt dem. De höginkomsttagare med lyxvillor som i dag uppstår höga bostadstillägg kommer även i fortsättningen att göra det.

Herr Romanus sade att det föreslagna systemet drabbar även alldeles vanliga löntagare med alldeles vanliga inkomster och alldeles vanliga egnahem. Han har rätt men särskilt rätt om man skärper det därtill att det drabbar huvudsakligen eller nästan enbart dem, medan de andra går fria.

Det är ju så att stora bostadstillägg i fall med höga inkomster och lyxvillor egentligen bara förekommer vid rent bedrägeri, där man antingen sätter sig över de regler som redan finns i dag eller kringgår dem genom att ge felaktiga uppgifter om sina inkomster och framför allt om sin förmögenhet. Sådana fall förhindrar man inte med den föreslagna nya regeln. De kan bara förhindras genom en bättre kontroll, och en sådan har, som vi nästan varje dag kan läsa om i tidningarna, nu inletts på många ställen, och man fångar också många fula fiskar i det nätet med hjälp av de regler som redan finns.

Vidare kan bostadstillägg vid rätt höga faktiska inkomster förekomma i kombinationen rörelseidkare och villaägare. Det beror emellertid på att rörelseidkaren av näringspolitiska skäl beskattas efter särskilda regler, som ofta leder till att den nominella skattepliktiga inkomsten är låg i förhållande till den reella inkomsten. Meningen är ju att den skattelättnad detta medför skall användas till konsolidering av företaget, och det sker väl som regel också, får vi hoppas. Men i detta sammanhang är det viktiga att denna låga inkomst, som bl. a. möjliggör bostadstillägg, som regel framkommer redan på den s. k. rörelsebilagan till självdeklarationen och icke påverkas av det förslag som regeringen lagt fram. Oavsett om man får göra något förlustavdrag på huvudblanketten eller inte har den låga inkomsten redan förts in på raden "Sammanräknad inkomst" i deklarationsblanketten. Det kommer icke att göras något nämvärt åt den saken med det föreslagna systemet.

Ett förslag, som är avsett att förebygga missbruk men vars verkan måste bli att i stort sett bara drabba dem som alls icke är beskyllda för missbruk, har vi alltså icke kunnat biträda utan vi yrkar i reservationen 4 helt avslag på propositionens förslag i detta avseende.

I frågan om utbetalningen av de statskommunala bostadstilläggen till familjerna eller till hyresvärderna har socialdemokraterna i utskottet kommit att bilda minoritet, och de har avgivit reservation. Åtskilligt är redan sagt i denna fråga, och mer kommer att sägas. Jag kan nöja mig med att som lök på laxen lägga påpekandet att det knappast kan vara nödvändigt att samhället, som redan har omgärdat hyresfordran med exklusiva garantier, vilka knappast gäller för någon annan typ av fordran

utom möjligen växel, dessutom skall engagera sig som inkasserare för de fordringsägare som har samhällets stöd mer än nästan några andra fordringsägare. Det kan inte vara rimligt att vi för några få – i det stora sammanhanget mycket få – fall av försumlighet skall behöva sätta bortåt 600 000 familjer under förmyndare. På den punkten yrkar jag därför bifall till utskottets hemställan.

Så till den tredje frågan. Vi har fått ett förslag om att bostadsstödet till barnfamiljer skall utvidgas till att omfatta även låginkomsttagare utan barn. Det är återigen ett sådant där fall, där vi menar att det föreslagna systemet inte är tillräckligt effektivt för att i rimlig grad motivera en satsning av den storlek som föreslås ske. Vi är överens om att låginkomsttagare är i behov av och borde kunna göra anspråk på samhällets stöd. Men det är uppenbarligen omöjligt att knyta ett sådant stöd till just den del av konsumtionen som bostaden utgör, om man skall vinna någon effekt med stödet. Det finns hundratusentals och åter hundratusentals låginkomsttagare, som vore i behov av en bättre standard, och vi når en försvinnande liten del av dem om vi knyter stödet just till bostadskostnaden och bostadskonsumtionen. Och vad värre är: vi når inte de allra mest behövande utan snarare dem som ligger närmast gränsen för att icke längre vara låginkomsttagare.

I valet mellan två modeller, som familjepolitiska kommittén hade låtit utarbeta utan att själv kunna förmå sig till att rekommendera någon av dem, har regeringen stannat för den ena och centerpartiet för den andra. Jag skall medge att av två onda ting har kanske regeringen trots allt valt det minst onda. Olägenheten med regeringens förslag är att det når så ytterst få, men i gengäld med belopp som åtminstone kan ha någon effekt där de hamnar. Den andra modellen når något fler, men med belopp som är så små att de knappast skulle märkas ens i en budget av den storlek som vi har att räkna med hos dessa grupper.

Men ingendera vägen är effektiv och ingendera är rättvis. Dessa låginkomsttagare skulle ju få stöd till hyran i den mån den överskrider 300 eller 400 kronor i månaden. Förutsättningen för att få stödet är att man själv har råd att betala en för dessa grupper mycket betydande hyra utöver den del man får i bostadstillägg – en hyra som är så stor att man för att kunna betala den måste ligga i det allra översta skiktet av de inkomsttagare som skulle bli berättigade till tillägget.

Vi har gett exempel som illustrerar det här. En inkomsttagare som tjänar 1 500 kronor i månaden och har en hyra på 550 kronor skulle få 200 kronor i månaden i bostadstillägg. Men den som tjänar 1 000 kronor – det är en verklig låginkomsttagare, det – och därför inte orkar med den del han själv måste betala av en sådan hyra utan bor för låt oss säga 290 kronor i månaden får inte ett öre.

Detta kan inte rimligen vara ett rättvist system, och vi yrkar avslag på det också.

Herr talman! Bara några frågor som gäller barntillsynen. Vi avskaffade förra året i äntligen vunnin enighet den s. k. balansregeln för statsbidrag till kommunernas familjedaghem. I en trepartireservation till dagens betänkande begärs att vi nu också skall avskaffa den kvarvarande kvotregeln. Jag vill inte hävda att detta är någon särskilt stor fråga, men

det är något av en rättvisefråga. Det nuvarande systemet innebär ju att en kommun som inte har minst 100 familjedaghemspplatser, kanske därför att det inte finns behov av så många, är ställd helt utanför rätten till statsbidrag. Vi tycker att det är en onödig begränsning och vill därför att den regeln skall avskaffas.

Herr talman! Med de här orden vill jag yrka bifall till reservationerna 3, 4, 7, 9, 11, 12 och 17 och därutöver till utskottets hemställan.

Fru MARKLUND (vpk):

Herr talman! Det har i olika utredningar under åren konstaterats att mångbarnsfamiljernas inkomster ofta är låga och att det relativa konsumtionsutrymmet blir mindre när det skall delas inom en sådan familj. Likaså har det konstaterats att socialhjälsberoendet ökar med antalet barn i en familj. I det sammanhanget intar familjer med en förälder enligt låginkomstutredningen en speciell ställning, eftersom de har den sämsta ekonomiska situationen bland barnfamiljerna.

Det är också den inkomst familjen förfogar över som bestämmer hur stor del barnkostnaderna får ta. Jag har sett uppgifter om att familjer i höga inkomstlägen kan ha upp till 40 procent högre barnkostnader än familjer i låginkomstlägen. Det finns alltså ingen likhet mellan barns standard, utan den är beroende av hur mycket varje familj kan anslå till barnens konsumtion.

När det allmänna barnbidraget en gång infördes, betonades det att det skulle utgöra samhällets kontantstöd till barnfamiljer och att dess konstruktion som generellt stöd hade att göra med befolkningspolitiska och rättviseskäl men också socialpolitiska skäl. Från vpk:s sida har vi inte funnit anledning att gå ifrån principen att stödet skall vara till för att kompensera alla barnfamiljer i förhållande till familjer utan barn. Det särskilda stöd som barnfamiljer i låga inkomstlägen naturligtvis behöver menar vi skall gå via bostadsstödet.

Den penningvärdeförsämring som inträffat under de senaste åren har inneburit en minskning av de allmänna barnbidragens värde. Detta förhållande har av och till mötts med höjningar av beloppet, men eftersom dessa höjningar inte följt prisutvecklingen har urholkningen ändå fortsatt. Vi har under flera år hävdats den meningen att barnbidragen i likhet med flera andra delar av det familjepolitiska stödet borde göras värdebeständiga. Och eftersom inriktningen även efter familjepolitiska kommitténs arbete ju är att barnbidragen alljämt skall utgöra stommen i konsumtionsstödet till barnfamiljerna, upprepar vi i år förslaget om en värdesäkring genom indexreglering. Jag ber i det stycket, herr talman, att få yrka bifall till reservationen I vid punkten 5.

Frågan om kostnaderna för barntillsynen för den enskilda familjen lika väl som för samhället har också dryftats under de år som familjepolitiken varit som mest aktuell. Att det är en stor kostnad för den enskilda familjen att vårda barn i hemmet har konstaterats. Gjorda beräkningar har också visat att den vårdformen är dyrbar för samhället, detta eftersom de investeringar som görs i utbildning inte kommer till användning i produktionslivet därför att många yngre människor måste stanna hemma för att ta hand om sina barn. Samhällets barntillsyn är

därför något av en nyckelfråga, inte bara i ekonomiskt hänseende utan också när det gäller möjligheten för kvinnorna att gå ut i förvärvsarbete.

Det har sagts åtskilliga gånger förut men tål att upprepas att planeringen av daghem allttjämt är märkt av konservativa värderingar. I 1970 års långtidsutredning finns t. ex. beräkningen att den låga förvärvsfrekvensen bland kvinnorna skall fortsätta på grund av att bristen på arbetstillfällen och barntillsyn förutsätts bestå.

Det är naturligtvis inte så att värderingarna i och för sig styr utvecklingen på det här området. Här lika väl som i andra sammanhang är det avgörande de lagar som gäller inom det kapitalistiska systemet. Men beräkningar av det slag jag anfört används alltför ofta för att hålla tillbaka en nödvändig utbyggnadstakt på barntillsynsområdet. Om man utgår ifrån att kvinnorna inte heller i framtiden skall delta i förvärvslivet mer än till 60 à 65 procent, kan man naturligtvis tycka att det inte är så väsentligt att öka utbyggnadstakten.

I vissa kommuner har det talats om prioritering av barnstugeutbyggnaden. Men det gäller inte på långt när alla kommuner. Från vpk:s sida menar vi därför att en sådan enhetlig utbyggnad överallt inte kan åstadkommas på annat sätt än genom att staten tar huvudansvaret för denna verksamhet liksom man har gjort när det gäller skolan. I det syftet har vi ställt förslag om att staten till att börja med skall stå för lönerna åt daghemspersonalen, så att kommunerna avlastas den kostnaden. Utskottsmajoriteten hänvisar i sin skrivning till att betänkandet från 1968 års barnstugeutredning beträffande förskoleverksamhetens framtida innehåll och organisation nu prövas i departementet efter den remissbehandling som skett. Man pekar också på det arbete som pågår inom den kommunalekonomiska utredningen. För vår del kan vi inte finna att barnstugeutredningens betänkande ger tillräckligt klara anvisningar om på vilket sätt finansieringsfrågorna i samband med barnstugeverksamhetens utbyggnad skall lösas. Och även om dessa frågor kommer att prövas i den kommunalekonomiska utredningen, så anser vi det nödvändigt att redan nu inleda ett successivt statligt övertagande av kostnaderna för barntillsynen. Detta kan ske genom att staten, som vi föreslagit, i första hand tar över kostnaderna för personalen.

Den här betoningen från vår sida av det angelägna i att skyndsamt inleda en annan ordning när det gäller kostnadsfördelningen mellan stat och kommun just på det här området har att göra med att vi vill få fram åtgärder som verkligen innebär en utveckling på barntillsynsområdet. De åtgärder som under nu rådande förhållanden är möjliga att vidta finner vi helt otillräckliga. Det långsiktiga målet, barntillsyn för alla, kan inte nås så länge även tillgången till barntillsyn i sista hand styrs av kapitalisternas behov av arbetskraft. När arbetskraftsreserven, som i så hög grad består av kvinnor, behövs i produktionen är det lättare att vinna gehör för kravet att samhället — dvs. stat och kommun — skall ta ansvaret för barnen. Men när konjunkturerna blir sämre stoppas utbyggnaden, och då inträffar det t. o. m. att man stänger eller minskar verksamheten vid de barnstugor som finns. Med en sådan ordning är det långt till det mål som eftersträvas — en kvalitativt god barntillsyn som kommer såväl barn som föräldrar till godo. Det målet nås, menar vi, snabbare genom ett

förverkligande av det förslag som vi har ställt.

Jag vill därför, herr talman, också yrka bifall till reservationen 15 vid punkten 12.

Fru SIGURDSEN (s):

Herr talman! Diskussionen gäller socialutskottets betänkande nr 5, punkterna 1–14, och till det avsnittet är inte mindre än 18 reservationer fogade. Utöver de – som jag tycker ganska utförliga – redovisningar och resonemang som presenteras i betänkandet vill jag bara göra en del kommentarer till reservationerna 1 t. o. m. 7 och 9 t. o. m. 18 samt till utskottets skrivning vad gäller utbetalningsreglerna för bostadstillägg.

Av de nämnda 17 reservationerna från oppositionen är 3 från vpk och de 14 övriga från de borgerliga partierna. Vid läsningen av de här 14 borgerliga reservationerna försöker man finna ett alternativ till regeringens familjepolitik, men det är inte lätt att hitta något sådant.

Herr Carlshamre sade i sitt inlägg att han ville se en fortsättning på de förslag som familjepolitiska kommittén hade ställt. Han menade att en sådan fortsättning måste komma nästa år, vilken regering som än sitter. Ja, vi får sannerligen inga sådana besked från den borgerliga oppositionen i den splittrade flora av reservationer som fogats till utskottsbetänkandet. Jag har som sagt försökt att välvilligt ”läsa fram” en borgerlig linje i de här reservationerna, men det går inte.

Familjepolitiken är, som framhållits här av statsrådet Odhnoff, en viktig del av samhällets politik. Den är inte minst viktig därför att vi har fått en mycket stor ökning av antalet familjer där båda föräldrarna förvärvsarbetar, och omvårdnaden om barnen är en av samhällets mest angelägna uppgifter.

För att inte uppta kammarens tid för mycket måste jag försöka bunta ihop reservationerna, när de nu är så många. Jag skall börja med att ta upp den del av reservationerna som gäller det ekonomiska stödet till barnfamiljerna. I reservationen 1 av vänsterpartiet kommunisterna kräver man en indexreglering av de allmänna barnbidragen. För att utjämna mellan olika grupper i samhället, barnfamiljer och andra, är det nödvändigt att insatserna i första hand går till den delen av stödet som är riktat till låginkomsttagarna. Bostadstillägget är en sådan form av stöd. Men vpk:s modell skulle innebära att man vid prioritering av de resurser vi har skulle prioritera barnbidragen och alltså ge mer till höginkomsttagarna än till låginkomsttagarna. Jag har svårt att förstå hur det kan rimma med vpk:s politik.

Så till de borgerliga alternativ – eller brist på alternativ. Av de borgerliga reservationerna är det såvitt jag kan se bara två där man har kunnat enas, nämligen den reservation som gäller inverkan av förmögenhet vid beräkningen av bostadstilläggen och den som gäller förslaget om avskaffande av kvotregeln beträffande statsbidraget till familjedaghem. Där har vi en enig borgerlig samling. Jag skall i det sammanhanget ägna mig åt litet historik när det gäller oppositionen och vårdnadsbidraget. Kammarens ledamöter behöver dock inte vara oroliga, jag skall inte gå tillbaka till 1400-, 1500- och 1600-talen, som vi ju ibland får uppleva att man gör här i kammaren. Jag behöver inte gå längre tillbaka än till 1970.

Nr 60

Onsdagen den
4 april 1973

Familjepolitik
m. m.

Jag har då försökt finna en rak linje i något av det som borgerligheten i det fallet presenterar, och jag medger att jag kanske har varit alltför ambitiös och möjligen också alltför naiv. Jag har nämligen inte funnit någon sådan rak linje.

Vad fann jag då? Jo, 1970 krävde centern och folkpartiet i en gemensam partimotion införande av ett vårdnadsbidrag på 500 kronor per barn och år i åldern fram till inträdet i grundskolan, dvs. från noll till sju år. Det kravet hade man också med i sin reservation till andra lagutskottets utlåtande. Man ansåg sig då inte kunna invänta familjepolitiska kommitténs förslag. Åren 1971 och 1972 återkom mittenpartierna i såväl gemensamma partimotioner som i reservationer med krav på vårdnadsbidrag. I avvaktan på familjepolitiska kommitténs betänkande nöjde man sig emellertid då med att kräva en samlad plan för familjepolitiken, vari ett vårdnadsbidrag skulle ingå. Man nämnde där ingenting om vårdnadsbidragets storlek.

Även moderaterna hade 1971 en reservation med krav på ett samlat förslag till utbyggnad av det ekonomiska stödet till barnfamiljerna, dock utan att nämna ordet vårdnadsbidrag. År 1972 förekom inte något motsvarande krav.

Herr Romanus sade här att det utreds så mycket inom familjepolitiken och att de många utredningarna har varit till nackdel. Men i den utredning som verkligen mycket grundligt har granskat de ekonomiska stödåtgärderna till familjerna, nämligen familjepolitiska kommittén — där de borgerliga partierna har varit representerade — finns konkreta förslag från mittenpartierna när det gäller vårdnadsbidrag. Herr Larsson i Borrbjörns och herr Mundebo säger där att man vill ha ett vårdnadsbidrag på 200 kronor i månaden per barn till alla familjer som har barn mellan åtta månader och tre år. Och herr Carlshamre föreslår ett vårdbidrag på 600 kronor i månaden till barn mellan ett och tre år, om familjen inte utnyttjar samhällets barntillsyn. Och vad föreslår man då i årets reservationer? Ja, man har inga konkreta förslag, och mittenpartierna föreslår att denna fråga skall bli föremål för ytterligare utredning. Och då har herr Romanus för en stund sedan stått i denna talarstol och sagt att det utreds alldeles för mycket och att utredningarna är till nackdel!

Politik är att vilja, har någon sagt. Politik är också att veta vad man vill, skulle jag vilja tillfoga. När det gäller stödet till barnfamiljerna kommer också förslaget ifrån mittenpartierna på en samlad plan för familjepolitiken. Vi har haft ett grundligt utredningsarbete. Familjepolitiska kommittén har, tycker jag, gjort ett alldeles utmärkt arbete och lagt fram en plan när det gäller utformningen av det ekonomiska stödet. Vi har barnstugeutredningen, som har haft att utreda den delen av familjepolitiken och som också har lagt fram förslag. Vi väntar oss på det området en proposition under året.

Vad är familjepolitiska kommitténs förslag om inte en plan som man, såvitt jag förstår, får genomföra successivt? Regeringen har i årets statsverksproposition och i den särskilda proposition om föräldraförsäkring som avlämnats föreslagit en del av det som familjepolitiska kommittén föreslagit.

I den särskilda propositionen 29 finns förslag om bostadstillägg.

Rätten till bostadstillägg prövas för närvarande efter den taxerade inkomsten. Vi är alla överens om att det behövs en annan grund för den här beräkningen. En aktuellare inkomst måste vara grunden. Vi är också, tror jag, överens om att vi måste skapa rättvisa när det gäller bostadstilläggen mellan hyresgäster i vanliga hyreslägenheter och villaägare. Regeringen har, i avvaktan på den tekniska utredning som behövs, föreslagit ett provisorium. Man vill alltså här begränsa möjligheten att utnyttja underskottsavdraget. Regeringen har i propositionen föreslagit beloppet 3 000 kronor. Utskottet har, efter att ha tagit del av en del material, föreslagit en justering av regeringens förslag, så att beloppet blir 4 000 kronor.

Hur är de borgerliga alternativen till det här förslaget om provisorium? Jaha, det är total borgerlig splittring här också. Moderaterna yrkar avslag, folkpartiet talar om 6 000 kronor, och centerpartiet talar om 3 000, som skall ökas med 1 000 för varje barn utöver två. När det gäller bostadstilläggen till låginkomsttagare utan barn har vi också olika bud från de borgerliga. Herr Carlshamre har nyss talat om att moderaterna yrkar avslag på förslaget medan de övriga borgerliga partierna har andra bud. För borgerlighetens reservationer vid det här betänkandet skulle som motto kunna stå: Enade vi stå och söndrade vi falla. Det är nämligen vad som kännetecknar reservationerna i det här betänkandet.

Sedan vill jag säga några ord om reservationen 8, där socialdemokraterna har kommit i minoritet i utskottet. Den gäller utbetalningsreglerna för det statskommunala bostadstillägget. Eftersom reservationen är knapphändig och det tydligen råder en del okunnighet om vad reservanternas menar skall jag litet beskriva hur bostadstillägget är utformat. Bostadstillägget består av två delar. Till att börja med utgår ett statligt tillägg, som när det är oreducerat uppgår till 75 kronor per månad. Till det beloppet är inte knutet några villkor beträffande bostadens storlek, hyreskostnad osv. Sedan finns en andra del, alltså ett kommunalt bostadstillägg, som utgår till barnfamiljer med höga bostadskostnader. Det bostadstillägget är knutet till hyreskostnaden, och till det utgår dessutom ett statsbidrag. Familjepolitiska kommittén har föreslagit att den delen skall kallas det statskommunala tillägget, och det har också regeringen anslutit sig till. Regeringen har i sin proposition föreslagit, och detta förslag stöds av de socialdemokratiska reservanternas, att den del av bostadstillägget som är knuten till hyreskostnaden – den statskommunala delen – skall gå direkt till hyresvärderna. Den skall ses som en hyressubvention. Det fanns i remissyttrandena över familjepolitiska kommitténs betänkande ett mycket starkt krav på en förändring av reglerna för utbetalning av bostadstilläggen. De socialdemokratiska reservanternas tycker att regeringens förslag till lösning på denna i många sammanhang mycket kontroversiella fråga är bra; man åstadkommer en delning, och den del som är direkt knuten till hyreskostnaden går direkt till hyresvärderna. Det kan vara angeläget att i vissa sammanhang styra konsumtionen till en viss vara, i detta fall till bostaden. Vi vet att en god bostad är väsentlig för barnfamiljer och andra. Av bl. a. Gustav Jonssons verk om det sociala arvet framgår det klart att bostaden har en mycket stor betydelse för människors utveckling.

De socialdemokratiska reservanterna biträder alltså propositionen på denna punkt. Jag yrkar bifall till reservation nr 8.

Marginaleffekterna tas upp i mittenpartiernas reservation. Man talar om skatter, bidrag och avgifter, och man tar också upp enhetliga daghemsavgifter. Marginaleffekter får man alltid i ett system där man har progressiva skatter och inkomstgraderade bidrag och avgifter. Dessa frågor utreds av kommunalekonomiska utredningen. Den har alltså i uppdrag att se över bl. a. detta. Bara några ord om förslaget om enhetliga daghemsavgifter.

Att fastställa daghemsavgifter är en kommunal angelägenhet. Kommunförbundet förordar i sina rekommendationer till kommunerna en inkomstgraderad avgift. Jag tror att över hälften av landets kommuner har inkomstgraderade avgifter. Ett genomförande av familjepolitiska kommitténs förslag på denna punkt skulle ha kostat 70 miljoner kronor. De pengarna måste tas någonstans ifrån. Jag utgår ifrån att man i detta läge kan använda 70 miljoner till bättre ändamål än till att höja avgifterna för låginkomsttagare och sänka dem för höginkomsttagare, vilket skulle bli fallet om regering och riksdag skulle rekommendera kommunerna att införa enhetliga daghemsavgifter – ett förfarande som man också kan ifrågasätta lämpligheten av.

Nästa avsnitt i det familjepolitiska blocket gäller sociala serviceåtgärder. På denna punkt finns en reservation från vänsterpartiet kommunisterna, som tar upp frågan om konstruktionen av statsbidraget till daghem. Motioner i det ärendet har väckts tidigare, inte bara från vänsterpartiet kommunisternas håll. Utskottet hänvisar till att riksdagen när den skall behandla barnstugeutredningens förslag också skall ta upp frågor som rör finansieringen av barnstugorna, som också fru Marklund nämnde. Den kommunalekonomiska utredningen måste också komma in på detta när den behandlar avvägningen av kostnaderna mellan stat och kommun.

När det gäller de kommunala familjedaghemmen vill jag säga att alla undersökningar som har gjorts – och det är ganska många – i enskilda kommuner och av hela län här i landet visar att föräldrarna, familjerna, föredrar att ha sina barn på barnstuga framför familjedaghem. Det finns alltså ett uttalat önskemål från barnfamiljernas sida om barnstugor. Vi måste givetvis ha både barnstugor och familjedaghem. Men när det finns en så väl utbyggd opinion från föräldrarnas sida är det väl riktigt att samhället stimulerar i riktning mot ett ökat barnstugebyggande. Det är alltså helt i linje med föräldrarnas önskemål när regeringen gör det. I statsverkspropositionen konstateras att byggandet av barnstugor har stagnerat, och helt följdriktigt höjs statsbidraget – både anordningsbidraget och driftbidraget – till daghem och fritidshem i det budgetförslag vi har att behandla.

Konstruktionen är att statsbidraget är baserat på procentberäkning – 35 procent av nettokostnaderna. Mittenpartierna föreslår att detta bidrag skall höjas till 50 procent. Bara konstruktionen i sig är fördelaktig, eftersom den följer kostnadsutvecklingen på ett sätt som ett fast kronotal – såsom nu gäller för daghem och fritidshem – inte kan göra.

Med några siffror skall jag visa att utvecklingen inte har stått stilla när

det gäller familjedaghemmen.

År 1971 hade vi 41 000 platser i daghem, och vi hade också 41 000 kommunala familjedaghemspplatser. Enligt de siffror som gällde den 30 januari i år – och som jag har fått från socialstyrelsen – har vi 49 500 daghemspplatser och 50 000 familjedaghemspplatser. Det har följaktligen blivit en ökning även av antalet familjedaghem. Jag tycker alltså att det är helt riktigt med styrningen i den riktning som föräldrarna önskar beträffande barnstugorna, som regeringen gör.

Man kan också säga detta när det gäller kostnaderna för dessa båda former av barntillsyn. Enligt uppgifter från socialstyrelsen var driftkostnaderna år 1972 för en daghemspplats ungefär 13 000. – Detta är ett riksgenomsnitt; man kan inte använda några andra siffror i ett sådant här sammanhang. Kommunförbundet har meddelat att en familjedaghemspplats år 1972, om man utgår från nio timmars tillsyn och om man tar ortsgrupp 5, kostade 10 910 kronor. Det är alltså en betydlig skillnad i kostnaderna mellan daghem och familjedaghem.

I den debatt som utskottsreservanterna har fört här har man bl. a. dragit in frågan om valfrihet och påstått att socialdemokraterna inte skulle värdesätta möjligheterna till valfrihet. Herr Gustavsson i Alvesta har frågat: Varför värdesätter man inte vård av barn i hemmet? Herr Romanus har sagt att socialdemokratin eller Socialdemokratiska kvinnoförbundet har gjort upp räkningen med valfriheten.

Det är klart att man kan föra en sådan diskussion och då utgå från vad jag skulle vilja kalla en liberal valfrihet, men valfriheten är ju helt meningslös, om vi inte har ett mer jämlikt samhälle. Det går visserligen mycket väl att t. ex. säga till alla människor: Ni har valfrihet att gå ut och köpa en Rolls Royce eller att inte göra det; *det* är valfrihet. Men det finns ju ingen reell möjlighet för människor att använda sig av den valfriheten. Vad som är angeläget att slå fast är att det måste finnas en jämställd grund att stå på för att man skall kunna tala om en reell valfrihet, och det är mycket långt till det samhälle som har en sådan grund för alla. Och så länge vi inte har den jämställdheten är alltså valfrihetsresonemanget bara ett slag i luften.

Herr Romanus säger sedan i debatten – jag kan inte undgå att beröra det – att när det gäller barntillsynen har socialdemokratin skapat ett katastrofläge. Jag tycker, herr Romanus, att detta är att ta till väl starka ord. Även om vi vänder på det hela, skulle jag inte vilja påstå att de borgerliga hade skapat ett katastrofläge. Det är ju så, herr Romanus, att det är socialdemokratin och den del av arbetarrörelsen som tillhör den fackliga sidan som mycket hårt har drivit frågan om utbyggnaden av barntillsynen. Det är naturligt att kravet på en sådan utbyggnad är mycket starkt från de fackliga organisationerna, eftersom de rymmer de medlemmar som i så stor utsträckning har behov av en ökad utbyggnad av samhällets barntillsyn. Herr Romanus, jag och många andra har tidigare i denna kammare diskuterat detta, men jag vill alltså starkt vända mig mot påståendet att ett katastrofläge har skapats. Den utbyggnad som i mycket stor utsträckning har gjorts under åren har många gånger kommit till mot oppositionens vilja.

Herr Romanus säger också att samhällets familjepolitik, de ekono-

miska stödåtgärderna, har gått ut över vanliga barnfamiljer med normala inkomster. Införandet av vårdbidrag, indexregleringen av barnbidrag osv. är naturligtvis åtgärder för att förbättra barnfamiljernas situation. Här har sagts från flera håll, t. o. m. av herr Carlshamre, att det är de låga inkomsttagarna som vi i första hand skall hjälpa. Men när man framlägger sina konkreta förslag får man också se till att man i första hand gynnar de stora familjerna. Av de ekonomiska stödåtgärderna är det just bostadstillägget som har den utformningen att man hjälper i första hand låginkomsttagare.

Herr talman! Jag har med detta försökt att något kommentera de reservationer som finns vid socialutskottets betänkande nr 5. Jag yrkar bifall till socialutskottets hemställan i de delar som nu behandlas med undantag för vad gäller utbetalningsreglerna för bostadstillägg, där jag ber att få yrka bifall till reservationen 8.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (c) kort genmäle:

Herr talman! Fru Sigurdsen påstår att det inte finns någon borgerlig enighet här, inga alternativ, det är en splittrad flora av förslag osv.; hon kan inte utläsa någon enighet alls.

Fru Sigurdsen kan inte komma ifrån det faktum att det har varit en klar viljeinriktning från vårt parti i fråga om ett vårdnadsbidrag som inriktar sig på att skapa den valfrihet som vi vill ha i ett samhälle. Fru Sigurdsen säger att det måste finnas jämlikhet i ett samhälle, annars är valfriheten ett slag i luften. Jag håller med om det. Men borde inte de där stolta parollerna från socialdemokraterna tidigare och ett 40-årigt regeringsinnehav ha resulterat i att man lyckats skapa ett jämlikare samhälle, så att valfriheten hade fått plats?

Fru Sigurdsen säger att splittringen bland de borgerliga reservanterna är total. Därmed ger fru Sigurdsen sken av att det råder total enighet inom det socialdemokratiska partiet. Är det verkligen så, fru Sigurdsen? Är det, för att ta ett exempel, total enighet i fråga om utbetalningarna av bostadstilläggen?

Politik är att veta vad man vill, säger fru Sigurdsen. Jag ställde mig frågan: Talade fru Sigurdsen på partiets vägnar eller för sig själv? Det är inte så många år sedan som fru Sigurdsen stod här och slogs för balansregelns bibehållande, medan det kom förslag om att den skulle avskaffas. Det är inte så länge sedan vi hade väldigt hårda debatter om statsbidrag till familjedaghem. I dag säger fru Sigurdsen – jag respekterar det – att vi behöver och måste ha familjedaghemmen för att klara barntillsynen.

Jag frågade också beträffande propositionen när det gäller ränteavdragen på 3 000 kronor. Menar fru Sigurdsen att man i departementet den gången inte visste vad man ville, eftersom de socialdemokratiska ledamöterna nu har gått på linjen 4 000 kronor?

Herr ROMANUS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Ja, fru Sigurdsen, man skall veta vad man vill! Vill fru Sigurdsen verkligen att bostadstilläggen skall betalas ut till hyresvärdarna?

Man bör ha en rak linje när det gäller vårdnadsbidragen, ansåg fru Sigurdsen och hävdade att mittenpartierna inte haft det. Vår linje har inneburit att man får börja i smått. Vi hade ett förslag om 500 kronor, och nu har vi sagt att det bör byggas ut och vi utvecklar tanken på vårdnadsbidrag. Det är vår raka linje.

Vilken är er raka linje när det gäller vårdnadsbidragen? 1965 antog er partikongress ett förslag om vårdnadsbidrag. I FN-rapporten 1968 om kvinnans ställning sägs: "Under de år barnen kräver vård och tillsyn sker en betydande standardsänkning, om inte någon utjämning sker. Det finns därför skäl att som komplement till det allmänna barnbidraget lämna ett särskilt stöd under de år då barnen kräver de största vårdinsatserna."

Det var er linje 1968. Vilken är er raka linje nu när det gäller vårdnadsbidragen? Ni vill inte utveckla dem, ni vill avveckla hela tankegången.

Man skall inte vara splittrad, säger fru Sigurdsen och skojar över att oppositionspartierna haft olika ståndpunkter när det gäller underskottsavdragen – 6 000 kronor föreslogs från folkpartihåll, moderaterna yrkade avslag och centerpartiet hade en annan lösning. Ja, men var står ni själva? Fru Odhnoff har föreslagit 3 000 kronor, fru Sigurdsen föreslår 4 000 kronor. Det innebär väl inte att splittringen är så mycket mindre hos er, och man bör kanske kunna ställa något större krav på en proposition som kommer från ett departement med stora utredningsresurser än på enskilda riksdagsmäns motioner. Det är först i utskottet som vi fått reda på vad detta förslag över huvud taget innebär för vanliga familjer. Kom sedan inte och tala om splittring – då kastar ni sten i glashus!

När jag i samband med de kommunala familjedaghemmen talade om katastrofläge ägnade jag mig, liksom fru Sigurdsen, åt litet historik: i slutet av 1950-talet insåg man inom socialdemokratin att den politik när det gäller barntillsynen, som man hade haft huvudansvaret för, hade lett till ett katastrofläge. Men man drog inte de rätta slutsatserna, nämligen att vi måste sätta in alla åtgärder för att snabbt åstadkomma resurser för barntillsynen och få fram bra kommunala familjedaghem. Det tog många år av tjat i riksdagen innan folkpartiet och sedan även centerpartiet och moderaterna fick med regeringen på att ta krafttag när det gäller familjedaghemmen. Inte därför att vi ansåg att de är bättre än daghemmen, utan därför att det gällde att snabbt få fram platser – de flesta familjer föredrar nämligen familjedaghem framför ingen barntillsyn alls när de söker hjälp från kommunens sida. Det var det saken gällde den gången.

Herr CARLSHAMRE (m) kort genmäle:

Herr talman! I den första halvan av sitt anförande – alltså innan hon började läsa statistik – ägnade sig fru Sigurdsen mindre åt att tala om de föreliggande förslagen i sak än om de personer och partier som står bakom förslagen. Hon sade sig inte ha kunnat spåra något samlat alternativ till familjestödets fortsatta utbyggnad. Nej, tacka för det! Ett alternativ är just ett alternativ till ett redan framlagt förslag, och det fanns inget förslag att lägga något alternativ till. Regeringen har inte lagt

fram något samlat program för utbyggnaden – och det är det vi kritiserar – och då kan vi heller inte komma med något alternativ.

Men jag kan förstå att fru Sigurdsen söker tröst i betraktelser om andras oenighet. Det är ju uppenbart att enigheten inte är så fullständig heller mellan de partier som ingår i regeringsunderlaget – fru Sigurdsen hade mycket ont att säga om fru Marklund. Det är också alldeles uppenbart att fru Sigurdsen inte är enig ens med sig själv.

För ett år sedan var socialutskottets betänkande enhälligt – och det vann riksdagens bifall – när det gällde att avvisa tanken på att betala ut bostadstillägg till hyresvärdarna. Fru Sigurdsen har talat för det avvisandet i ungefär samma ordalag som herr Romanus, herr Gustavsson i Alvesta och jag. Det är inget fel att ändra sig, om någonting nytt har tillkommit sedan man förut bestämde sig. Vad är det för nytt som har hänt sedan riksdagen förra året avvisade det förslaget? Jo, genom familjepolitiska kommitténs arbete har vi fått belägg för att hyresförsummelserna, förlusterna och missbruken alls inte var av den omfattningen man tidigare trodde. Men dessutom har det hållits en socialdemokratisk partikongress, som gav fru Sigurdsen order att byta åsikt. Det är det enda som har hänt.

Jag vill göra en liten reflexion till begreppet valfrihet i fru Sigurdsens tappning. Hon säger att visst har vi valfrihet allihop, om vi vill köpa oss en Rolls Royce eller inte. Det är lustigt för resten, herr talman, vad bilar och biltillverkare har kommit att spela en roll i denna debatt. Jo visst, sådan valfrihet har vi, om vi bara hade den reella grunden för den. Men, fru Sigurdsen, det är just den sortens valfrihet som jag länge har hävdat att familjerna får med hjälp av regeringens politik.

Det är ingen reell valfrihet. Det finns inget lagstadgat tvång att människor skall förvärvsarbeta i stället för att passa sina barn. Men både när det gäller inköp av Rolls Royce och när det gäller hemarbete och barntillsyn är ett ekonomiskt styrmedel, om de belopp det gäller är tillräckligt stora, precis lika tvingande som en lag. Det blir ett obligatorium. Här handlar det ju om mycket stora belopp och därmed om mycket starka styrmedel. Våra förslag, fru Sigurdsen, syftar just till att skapa den reella ekonomiska grunden för valfrihet så att man skall kunna utnyttja den valfrihet som formellt och legalt redan finns.

Fru MARKLUND (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill upprepa att vi från vänsterpartiet kommunisterna önskar medverka dels till generella åtgärder för att komma fram till en ekonomisk omfördelning mellan barnfamiljer och andra familjer, dels till att det vidtas selektiva åtgärder som riktas in på att uppnå en utjämning mellan barnfamiljerna. Det senare har vi då angivit bör knytas till bostadsstödet. Vi har således inte ett ögonblick sett en indexreglering av barnbidragen som en fördel för höginkomsttagare utan som en konsekvens av att barnbidraget utgör den avgörande delen av det ekonomiska stödet. Ett faktum är dessutom att det överväldigande flertalet av dem som uppbar barnbidrag är låginkomsttagare.

Fru Sigurdsen bör, när hon funderar över hur vårt förslag stämmer med vår politik i övrigt, se till de andra delarna av denna politik.

Exempelvis när det gäller skattefrågorna har majoriteten i denna kammare mot vpk:s förslag gått in för ett skattesystem, som säkert gynnar höginkomsttagarna avsevärt mer än vad ett genomförande av vårt förslag skulle göra. I omfördelningssyfte har vpk dessutom föreslagit borttagande av moms på livsmedel. Också det är en åtgärd som skulle vara till fördel för barnfamiljerna.

Fru SIGURDSEN (s) kort genmäle:

Herr talman! Det har varit en klar viljeinriktning, säger herr Gustavsson i Alvesta beträffande mittenpartiernas inställning till vårdnadsbidraget. Ja, det har kanske varit en viljeinriktning och den har väl varit klar, men den har varit av litet olika tappning varje gång den kommit fram sedan 1970, vilket jag ville visa i min korta historieskrivning.

Herr Gustavsson håller med mig om att det fordras ett jämlikt samhälle för att man skall kunna utnyttja valfriheten. Ja, men det är det jämlika samhället som är så enormt svårt att skapa. Försök att utjämna ojämlikheterna mellan olika grupper i samhället stöter på väldigt motstånd i olika sammanhang.

Det förslag som framlades 1970 om ett vårdnadsbidrag på 500 kronor skulle ha givit 41 kronor i månaden – varken mer eller mindre. När man har begränsade resurser till sitt förfogande, måste väl politiker, både rikspolitiker och kommunalpolitiker, fråga sig: Hur skall vi bäst fördela tillgängliga resurser? Jag vill bestämt hävda att det är mest angeläget att rikta in de ekonomiska bidragen på sådana som bäst behöver dem.

Sedan till herr Gustavsson i Alvesta: Jag har slagits för bibehållande av både kvotregeln och balansregeln. Förra året gällde diskussionen balansregeln som man från regeringens sida föreslog skulle avskaffas. Vi har haft två regler när det gällt familjedaghemmen.

Herr Romanus frågar: Var står fru Sigurdsen när det gäller bostadstilläggen? Herr Gustavsson är också inne på frågor om den totala enigheten när det gäller utbetalningsformerna för bostadstilläggen.

Aja, mina herrar, den totala enigheten kanske inte finns inom något parti i det här sammanhanget. Jag tycker att den konstruktion som regeringsförslaget innebär och som LO visat på i sitt remissyttrande, där man gör den här tudelningen av bostadstilläggen, är ett bra sätt att lösa denna problematik.

De 3 000 som blev de 4 000 – ja, vi har den sitsen här i riksdagen att det finns en socialdemokratisk minoritet. Det är också så att vi på socialdemokratiskt håll ibland försöker kompromissa med de borgerliga för att få en gemensam lösning, men det gick alltså inte i det här sammanhanget. Man måste bjuda över regeringspartiet och man måste också bjuda över socialdemokraterna i utskottet, när man föreslog de här 4 000.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (c) kort genmäle:

Herr talman! Det är intressant att lyssna på fru Sigurdsen när det gäller vårdnadsbidragen. I det senaste inlägget var det inte principfrågan hon tog upp utan den ekonomiska sidan. Tidigare har resonemanget i första

hand gällt principfrågan – att detta inte skulle vara en väg att klara ut valfriheten.

Jag återkommer till vad jag sade i mitt inledningsanförande att det är viktigt att vi ser till att även de föräldrar som är hemma och sköter barn blir uppskattade för detta. Jag är medveten om att de belopp vi har diskuterat ligger lågt, men vi får börja där för att sedan efter hand som de ekonomiska möjligheterna finns höja beloppen.

Sedan till balansregeln. Fru Sigurdsen har stått i denna talarstol och kämpat för att både kvotregeln och balansregeln skall finnas kvar. Det var i samband med fru Sigurdsens yttrande ”man måste veta vad man vill” som jag tog upp den frågan.

När det gäller familjepolitiken i övrigt hann jag inte i min förra replik gå in på de alternativ som fru Sigurdsen efterlyste. Regeringens förslag tar upp de bästa bitarna ur det som familjepolitiska kommittén kommit fram till, och de har plockats ut ibland redan innan utredningen varit färdig, det känner vi till.

Det finns i propositionen också förslag som kommit från enig pensionsförsäkringskommitté. Där efterlyser jag än en gång – liksom jag gjorde i remissdebatten till statsrådet Odhnoff – pensionsförsäkringskommitténs enhälliga förslag om en försörjarpension. Vart tog det förslaget vägen? Det gällde en försäkring som för änklings med barn skulle ersätta något av den nuvarande änklingspensionen. Den försäkringsformen har man inte sedan tagit upp, såvitt jag har kunnat finna. Av vilken anledning är den borta? Är det fråga om en så liten grupp att man därför inte velat ägna den försäkringsformen någon uppmärksamhet?

Herr ROMANUS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Vi är nog alla medvetna om att det inte föreligger total enighet i alla partier om hur bostadstilläggen skall betalas ut. Det var när fru Sigurdsen så väldigt provokativt sade att man skall veta vad man vill som jag tillät mig att ställa frågan: Vill fru Sigurdsen verkligen att bostadstilläggen skall betalas ut till hyresvärderna? Vill fru Sigurdsen verkligen det innerst inne? Vill fru Sigurdsen inte egentligen, precis som förra året, att de skall gå till familjerna? Om man nu skall veta vad man vill, fru Sigurdsen.

Så till valfriheten. Fru Sigurdsen sade att en liberal valfrihet är att säga till alla att de kan gå ut och köpa en Rolls Royce, utan att skaffa dem de materiella förutsättningarna. Vad är det för en karikatyr? Jag känner ingen vare sig inom folkpartiet eller något annat parti som hävdar en sådan valfrihetslinje. Sedan sade fru Sigurdsen att det är nödvändigt med jämlikhet för att valfriheten skall få en mening. Det är väl inget nytt. Det har vi också sagt i många år. Fru Sigurdsen sade att det är svårt att skapa denna valfrihet, och lång väg dit. Det är heller inget nytt. Det vet vi alla – man behöver bara se sig omkring.

Vad är det som är nytt? Jo, det är att Socialdemokratiska kvinnoförbundet har sagt: Vi ger upp valfriheten som målsättning. Detta med valfrihetens samhälle var ett slags liberal förvillelse – nu överger vi den. Vad är då det nya som socialdemokratin skall lansera i Socialdemokratiska kvinnoförbundets efterföljd? Kan inte fru Sigurdsen förklara för oss

vad är det för något som är nytt? Det andra var ju välkända sanningar.

När det gäller de kommunala familjedaghemmen är det inte bara att det länge fanns ett motstånd mot att göra någonting för att få fram familjedaghem i det katastrofläge som rådde i början på 1960-talet. Även i dag finns detta motstånd. Kommunerna har ekonomiska problem; det kommer nödrop från kommunerna: Vi klarar inte av att möta efterfrågan på barntillsyn, vi kan inte ens öka antalet familjedaghem så att vi kan möta efterfrågan på kort sikt, därför att det är för dyrt. Då skulle man behöva en höjning av statsbidragen till familjedaghemmen. Det är därför vi har föreslagit det.

Om man inte – fru Sigurdsen och även herr Carlshamre – vill gå med på en indexreglering av barnbidragen därför att man anser att man intecknar för mycket av reformutrymmet, då innebär det att familjer, som inte kan komma i fråga för bostadstillägg, inte heller kan räkna med att barnbidraget skall bibehålla sitt värde. De får kallt räkna med att där blir en urholkning, en försämring. Det är bra att detta kommer fram. Det klargörs i och med denna diskussion att familjer som inte har bostadstillägg inte kan räkna med att deras familjepolitiska stöd skall vara oförändrat. De får i stället räkna med en successiv urholkning och en minskning av sin privata konsumtionsmöjlighet.

Fru SIGURDSEN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag hann inte med herr Carlshamres replik. Ett alternativ till regeringens familjepolitik hade varit mycket enkelt att åstadkomma, tycker jag, om det funnits borgerlig enighet. Man har mycket goda utredningar: familjepolitiska kommittén, barnstugeutredningen. Man har under många år gjort värdefulla utredningar. Om enighet funnits inom borgerligheten hade det gått att få ett alternativ, men ni är alltså inte så eniga på den här punkten.

Inom socialdemokratin är vi eniga om formerna för och inriktningen av samhällets familjepolitik. Däremot kan det finnas skilda meningar i olika detaljfrågor. Man skall veta vad man vill, säger herr Gustavsson, när det gäller balansregeln. Där kan jag tala för mig personligen. Om jag fick råda skulle vi ha kvar både balansregeln och kvotregeln, men jag är beredd att stå för det beslut riksdagen fattade förra året om att ta bort balansregeln.

När det gäller jämlikheten kontra valfriheten är det väldigt väsentligt, om valfriheten skall ha någon reell betydelse i sammanhanget, att vi får ett jämlikt samhälle. Vägen mot ett jämlikt samhälle går över ett mycket hårt motstånd inte minst från borgerliga riks- och kommunalpolitiker.

Herr CARLSHAMRE (m) kort genmäle:

Herr talman! Eftersom fru Sigurdsen under den korta tid hon hade i sin förra replik inte hann fram till mig, hade jag ingen anledning gå upp i den omgången. Nu har jag en liten sak eller kanske två att säga.

Låt mig först säga något om indexregleringen, där fru Sigurdsen och jag är överens. Det är faktiskt riktigt, och herr Romanus tolkar oss rätt, även om han är litet brutal i formuleringen, att vi vill ha kvar möjligheten att prioritera på ett annat sätt än att låta alla i alla lägen få kompensation

för prisstegringen. Vi känner ett starkt behov av att förbättra stödet för dem som har det sämst. Det är just kriteriet på en bra familjepolitik att den skall ge ett särskilt rejält stöd där behovet är störst. Det är något som moderata samlingspartiet faktiskt slagits för i många år och länge slogs ensamt för gentemot dem som ville gå på helt generella linjer. I det programmet måste ingå att år för år behålla handlingsfriheten och inte inteckna utrymmet genom automatiska förändringar. Med anledning därav tycker jag att fru Sigurdsen kunde göra om sin formulering när hon talar om viljan att stödja låginkomsttagarfamiljerna och där hon talar om att t. o. m. herr Carlshamre gör sig till tolk för en sådan vilja. Jag skulle vilja att fru Sigurdsen i fortsättningen säger "alldeles särskilt herr Carlshamre och moderata samlingspartiet", för det var faktiskt vi som var först på den båten.

Jag vill sedan säga några ord om enigheten när det gäller utbetalning av bostadstillägg. Fru Sigurdsen säger att hon inte tror att det i något parti råder full enighet i den frågan. Jag vill då bara upplysningsvis meddela att såvitt jag har mig bekant är moderata samlingspartiet helt enigt. Inom detta har inte höjts en röst för att vi skulle flytta bostadstillägget från barnfamiljerna till hyresvärdarna. Jag säger för säkerhets skull såvitt jag har mig bekant, för det är i varje fall ingen som hittills anfört någon avvikande mening.

Statsrådet fru ODHNOFF:

Herr talman! Det var med en viss förväntan som jag gick till denna debatt. Skulle den brist på enighet som är så påtaglig när man läser borgerliga reservationer bli avhjälpd under debatten?

Som fru Sigurdsen redan kunnat konstatera infriades inte denna förväntan. Hur ett borgerligt alternativ skulle se ut vet vi ingenting om. Vi vet inte heller hur många sådana alternativ det skulle finnas. Av moderaternas sju reservationer finns det bara två som är gemensamma med övriga borgerliga partiers.

Behållningen blev i stället något helt annat; klara och entydiga avståndstaganden från den smygpropaganda som misstänkliggör den statliga familjepolitiken. Jag tror att dessa uttalanden skall bidra till att sanera den debatt som förs, ofta med opolitiska förtecken men som bara bidrar till att förvirra den politiska debatten genom att driva den i en fantasivärld, där ekonomiska restriktioner saknas och där fakta hämningslöst kan förvrängas.

Jag skall ta upp en del saker — det mesta har ju under debattens gång kunnat klaras ut mellan utskottets ledamöter. Det gäller debatten om valfriheten, där herr Romanus talar om hur de socialdemokratiska kvinnorna har gjort upp räkningen med valfriheten. Det gäller en borgerlig valfrihet med specialdestination för kvinnor. Det vore väl rätt skönt om också herr Romanus gjorde upp räkningen med den. Kvinnans valfrihet i borgerlig tappning har ingenting att göra med t. ex. barn. Den betingas enbart av att kvinnan är gift och av att mannen har tillräckligt hög inkomst för att hon skall kunna välja att stanna hemma — inte för att ta hand om barn. Vem hon skall ta hand om kan herr Romanus kanske själv tänka ut.

Det är denna valfrihet som vi vill göra upp räkningen med. Vi har ingenting till övers för den diskussionen. I stället har jag tidigare här i dag talat om att vi vill ge möjlighet för de många som kräver att man skall kunna förena förvärvsarbete med familj att också kunna välja denna livsform och göra det på ett sätt som inte går ut över barnen och som sedan också ger en rimlig arbetsbörda.

Herr Romanus talar vidare om en ökad prioritet för familjepolitiken, om man hade följt folkpartiets signaler. Han hänvisar till de många förslag som förelagts riksdagen från hans partis sida. Det är förslag, som inte utan skäl kallats överbud, herr Romanus. Många ansvarskännande borgare, som känt sig illa berörda av denna lättsinniga överbudspolitik, lär blekna när de finner att den av herr Romanus upphöjs till sund finanspolitik.

Beträffande familjedaghemmen tror jag att det är viktigt att vi försöker erinra oss hur den frågan egentligen har debatterats i kamrarna. Låt oss börja från början: År 1966 krävde man från borgerligt håll ett statsbidrag till familjedaghemmen på 3 miljoner. År 1967 hade man dubblat summan till 6 miljoner. Det var ett anslag som skulle gå ut till kommunerna, till en verksamhet, om vilken vi visste att den i bästa fall fungerade men i alltför många fall inte alls höll måttet. I praktiskt taget samtliga fall var den utomordentligt uselt betald och gav icke någon trygghet för dem som den berörde. Anslagsäskandena under 1966 och 1967 innehöll inga krav på förbättringar vare sig för barnens del eller för dagbarnvårdarnas.

Vad gjorde då socialdemokraterna? Jo, vi motsatte oss självklart att gå ut och stödja en verksamhet, om vilken vi visste så litet. Men man ville gärna ta reda på vilket innehåll det fanns i denna verksamhet. Man ville också förbättra den. 1966 tillsattes familjedaghemsutredningen, som snabbt och grundligt arbetade igenom problematiken, och redan 1968 kunde vi vara klara att lägga fram förslag till riksdagen om statsbidrag till familjedaghem. Men detta förslag var kopplat till regler som hade två klara syften: Dels skulle förslaget förbättra verksamheten för barnens del, bl. a. genom utbildning av dagbarnvårdare, dels skulle det förbättra verksamheten för dagbarnvårdarnas del genom att man öppnade väg för avtal med kommunen för att den vägen kunna ge en anställningstrygghet och en inkomst, som i sin tur kunde ge trygghet vid sjukdom samt pensionspoäng och andra sådana förmåner, som man har knutna till sin inkomst, exempelvis semester.

I diskussionen om vårdnadsbidrag har fru Sigurdsen redan på ett välgörande sätt kunnat klargöra hur de borgerliga partiernas politik snabbt skiftat mellan olika ståndpunkter. Familjepolitiska kommittén har i sitt slutbetänkande övervägt frågan om införande av vårdnadsbidrag. Efter en grundlig prövning har kommitténs majoritet kommit fram till att skälen mot vårdnadsbidrag klart överväger, och jag delar den uppfattningen. Det finns vissa kostnadsskäl som talar *mot* ett vårdnadsbidrag till familjen. Vårdnadskostnaderna är störst när barnen är små, men det finns också klara belägg för att konsumtionskostnaderna stiger väsentligt med barnens ålder. Ett vårdnadsbidrag skulle alltså innebära ett krångligt system med gränsdragningar som alltid skulle upplevas som orättvisa.

Det finns en annan väg att gå, den som har följts av familjepolitiska kommittén och regeringen, nämligen att rikta stödet till de familjer som på grund av låga inkomster eller många barn har ett särskilt behov av stöd oberoende av barnens ålder. Det skulle ge familjer med låga inkomster och med barn i tonåren ett ökat stöd. Jag tycker den vägen är avsevärt bättre än ett system med vårdnadsbidrag. På det sättet har vi konstruerat bostadstilläggen, som är särskilt värdefulla genom att de kan dämpa effekten av ett inkomstbortfall när en av makarna stannar hemma. En satsning på vårdnadsbidrag gör det i dagens ekonomiska läge svårt eller omöjligt att samtidigt satsa på de familjer som har det sämst ställt. Den satsning som vi gör på att bygga ut barnomsorgen skulle också omöjliggöras av ett kostnadskrävande vårdnadsbidrag. Det finns en betydande risk för att vi skulle få en långsammare utbyggnad av barnstugeverksamheten om ett vårdnadsbidrag införs. Det skulle gå ut över de lågavlönade och de ensamstående föräldrarna, som ändå inte – med ett vårdnadsbidrag på ett par hundra kronor i månaden – skulle ha råd att avstå från att förvärvsarbeta.

Jag skall också ta upp frågan om bostadsstöd till barnlösa och på ett par punkter bemöta herr Carlshamres inlägg. De sakliga skälen för ett bostadsstöd till låginkomsttagare är starka. Herr Carlshamre påstår att stödet inte kommer att nå de grupper för vilka det är avsett. Det anser jag är fel. Från bl. a. låginkomstutredningens statistik vet vi att det finns stora grupper ensamstående och barnlösa gifta i 55–65-årsåldern som har en dålig bostadssituation och låga inkomster, bl. a. beroende på att förvärvsintensiteten är lägre för personer i den åldern än för yngre personer. Det är mycket tydligt när det gäller t. ex. de medelålders kvinnornas situation. Många handikappade har också så låga inkomster att de kan komma i fråga för bostadstillägg enligt de nya reglerna.

Jag skall till sist ta upp den fråga som herr Carlshamre kom in på i sitt inlägg, nämligen barnfamiljernas valfrihetskrav. Herr Carlshamre har dåligt förstått barnfamiljernas krav. Det finns omkring 300 000 kvinnor med barn under sju år ute i förvärvsarbete. Vi har 116 000 platser i daghem och familjedaghem för att ta hand om dessa barn. Herr Carlshamre talar som om han trodde på propagandan att kvinnorna drivs ut i förvärvsarbete. Men han tog också i sitt inlägg klart avstånd från dessa misstänklighöranden, ett avståndstagande som jag är tacksam mot honom för och särskilt värdesätter eftersom jag har mycket stor respekt för herr Carlshamre. Kvinnorna drivs inte ut i förvärvsarbete på annat sätt än männen. De kvinnor som får samma utbildning som män, samma hemortsrätt på arbetsmarknaden som män, de kvinnor som inser att ekonomisk trygghet inte kan byggas på känslor men väl på eget arbete, de ställer kravet att arbete och familj skall kunna förenas på villkor som både ger trygghet för barnen och kan ske med en rimlig insats i form av arbete i hemmet.

Herr Carlshamre talar om friheten respektive tvånget att välja en svart Ford. Ja, för männen är ju friheten att välja både familj och arbete så självklar att den över huvud taget inte diskuteras. Kanske herr Carlshamre vill kalla det för ett tvång, men självklarheten finns i varje fall där.

Tänk igenom frågan om familj och arbete ur männens synvinkel och

bytt sedan ut man mot kvinna. Kanske beror svårigheterna för kvinnornas del på att männen för egen del har löst problemet så enkelt.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (c) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet fru Odhnoff sade att hon med intresse hade gått hit i dag för att lyssna på debatten och funnit att herrar Carlshamre, Romanus och jag inte var eniga på alla punkter. Det är vi inte heller, men i stora väsentliga frågor är vi det. Jag ser med intresse fram emot den fortsatta debatten med tanke på de namn som är upptagna på talarlistan. Det kanske inte blir så stor enighet inom socialdemokratin heller.

Statsrådet Odhnoff sade sig vara tacksam över de klara deklARATIONER som tar död på smygpropagandan mot den statliga familjepolitiken. Jag vet inte om hon utgick från att sådan propaganda skulle ha förts från partihåll, om den hade riktats mot någon av partierna eller om propagandan rent allmänt hade förts i tidningspressen. Jag vore tacksam om statsrådet Odhnoff förklarade sig på den punkten.

Statsrådet Odhnoff kom sedan med klyschor och talade om valfrihet i borgerlig tappning osv. utan att närmare förklara sig. Jag kommer tillbaka till detta att ett utbyggt vårdnadsbidrag är ett led i valfriheten. När vi talar om kvinnans möjligheter att välja att vara hemma eller gå ut på arbetsmarknaden skall vi heller inte glömma bort den väsentliga faktorn att det senare också förutsätter att det finns sysselsättning.

Statsrådet Odhnoff sade också, beträffande vårt krav på statsbidrag till de kommunala familjedaghemmen, att socialdemokraterna motsatte sig en verksamhet som man visste så litet om. Ja, statsrådet Odhnoff, jag har följt denna debatt under hela 1960-talet och förstår att statsrådet har behov av att något frisera den här bilden. Men den bild som statsrådet Odhnoff gav stämmer inte riktigt överens med verkligheten och de motiv som har framförts. Under 1960-talet fördes diskussionen om barndaghem eller inte, och så småningom kom man underfund med att det inte gick att klara barntillsynen i den institutionella vården trots att utbyggnadstakten för barndaghem var ganska snabb.

Herr ROMANUS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet Odhnoff säger att vad de socialdemokratiska kvinnorna har gjort är bara att de har gjort upp med en speciell form av valfrihet, som går ut på att kvinnan skall vara hemma och sköta om sin man även om hon inte har barn. Hon sade också att det vore på tiden att herr Romanus också gjorde upp med den valfriheten.

Eftersom jag blev uppmanad, skall jag citera ur en bok som jag var med om att ge ut 1964. Det är visserligen några år sedan, men innehållet är ändå aktuellt. Vi säger bl. a.: "För en liberal är i stället denna princip självklar: a l l a s k a h a s a m m a v a l f r i h e t. Valfriheten skall gälla för män och kvinnor. Den gemensamma valfriheten ska sedan göras så stor som möjligt, dvs. så stor som de ekonomiska resurserna tillåter.

Det är visst inte självklart att samhället ska göra alla alternativ lika förmånliga för individen. Det är ju en ekonomisk avvägningsfråga på vilka områden denna mycket höga grad av valfrihet ska förverkligas. I övrigt får man ta konsekvenserna av sitt val. Väljer man t. ex. att ägna sig åt en

Nr 60

Onsdagen den
4 april 1973

Familjepolitik
m. m.

så dyrbar verksamhet som att vara hemma på heltid utan att vårda barn, så får man acceptera minskade möjligheter till materiell konsumtion.”

Jag vet inte om statsrådet Odhnoff sysslade med familjepolitik när den här boken gavs ut, men den lär fortfarande finnas i tryck.

Det är väl inte detta som är det socialdemokratiska kvinnoförbundets linje när det gäller valfrihet – för det är ju mycket gamla tankegångar. Det som presenterades vid den socialdemokratiska partikongressen av fröken Lisa Mattson var ju något nytt. Vi skall lägga om vår politik, göra upp med valfriheten som målsättning. Den har varit en liberal villfarelse som vi har varit fångade i. Den stora kampanj som Tage Erlander signerade – Valfrihetens samhälle – den skulle man överge. Då gäller det väl inte bara att göra upp med dessa gamla konservativa tankegångar, utan man menade väl någonting annat när man lade upp sitt nya stora utspel. Vad är det, statsrådet Odhnoff? Förklara det för oss.

Om de kommunala familjedaghemmen sade fru Odhnoff så oskyldigt, att vi i början av 1960-talet visste så litet vad det var fråga om. Redan 1968 införde vi statsbidrag efter utredning, sade hon vidare. Ja, men det var flera år för sent. Det borde man ha gjort när katastrofsituationen förelåg, när man snabbt behövde få fram tillsynsmöjligheter. Det är möjligt att vi så småningom kommer att få höra att redan år 1975 höjdes statsbidragen till 50 procent för de kommunala familjedaghemmen. Men det är nu de behövs, det är nu kommunerna finner att de inte kan möta efterfrågan på barntillsyn och därför behöver få fram fler familjedaghem.

Sedan säger statsrådet Odhnoff att det inte finns något alternativ. Jag undrar om det inte slår tillbaka när det från regeringshåll sägs att man skall veta vad man vill. Själv säger man det ena året att familjerna skall ha bostadstilläggen och nästa år att de skall utbetalas till hyresvärdarna. Regeringen vill att vi skall ha en rak linje, men själv säger den det ena året att det skall vara vårdnadsbidrag och nästa år att vårdnadsbidrag inte är bra. Man hånar splittringen inom borgerligheten, men själv ändrar man från den ena veckan till den andra i en proposition från 3 000 till 4 000 osv. Den upplägningen blev nog något av en bumerang för statsrådet Odhnoff.

Herr CARLSHAMRE (m) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet Odhnoff har i viss utsträckning rätt. Det är riktigt att jag anser att kvinnor eller säg gärna föräldrar – jag tycker det är detsamma om det är män eller kvinnor – drivs ut i förvärsarbete. Men vi skall akta oss för att överdriva den motsättningen. Jag tror inte för ett ögonblick att det fungerar så att alla kvinnor önskar sig en livsvarig tillvaro som hemmafruar och att det stygga samhället hindrar dem från att förverkliga den drömmen. Däremot tror jag att lika säkert som det finns ett krav – det som statsrådet Odhnoff är så lyhörd för – att kunna förena hemarbete eller barntillsyn med förvärsarbete, lika säkert finns det ett mycket starkt krav – jag tror nästan starkare – från många familjer att under några korta år när barnen är små kunna välja mellan dessa båda former. Det är den valfriheten som vi i dag inte har, utan där styrs valet mycket hårt av samhället. I den mån som samhällets barntillsyn är utbyggd och efter hand som den blir det ges det egentligen

inget fritt val därför att det ekonomiska styrmedlet är så starkt. Det är så ojämförligt mycket förmånligare att ty sig till den möjlighet – även när barnen är riktigt små – som statsrådet Odhnoff anvisar, att skapa ekonomisk trygghet för familjen genom förvärvsarbete av båda makarna. Det är så mycket förmånligare tack vare att samhället satsar tusentals kronor extra i den vågskål som ingen annan får del av. Det är där man skall göra jämförelsen. Det är riktigt att konsumtionskostnaderna stiger med barnens ålder men att det kompenseras av att tillsynskostnaderna sjunker i samma mån, men den jämförelsen är inte så intressant. Det intressanta är vilken skillnad i kostnad för tillsyn och vård av små barn som råder mellan familjer som kan och familjer som inte kan utnyttja samhällets barntillsyn. Det är hela tiden nästan uteslutande den klyftan som jag sysslar med när jag talar om valfrihet. Den kommer kanske inte att bli bredare med åren men den kommer så att säga att drabba allt fler efter hand som barntillsynsmöjligheterna byggs ut. I dag är det många som inte ens har det valet, för det finns inga möjligheter att välja mellan förvärvsarbete med daghemstillsyn och att stanna hemma. Men efter hand som vi bygger ut tillsynen kommer alla att ställas i det valet, och det är ett svårt val med tanke på familjernas egen vilja och deras ansvar för sina barn. Det är det valet som vi vill underlätta.

Statsrådet fru ODHNOFF:

Herr talman! Låt mig först få säga till herr Gustavsson i Alvesta att det måste göras alldeles klart att den propaganda som vi samtliga här vänt oss mot har, som jag också tror jag nämnde i mitt förra inlägg, förts med opolitiska förtecken, och jag uppfattar den som oerhört besvärande för vår politiska debatt över huvud taget därför att den skapar förvirring hos de människor som försöker följa debatten och själva delta i den.

När det gäller familjedaghemmen och vad som har gjorts av vem så tror jag att varken herr Gustavsson eller herr Romanus kan bestrida den faktaredovisning som jag lämnade. Det var alltså så att man lade fram förslag om ett ytterligt begränsat statligt stöd utan att tala om på vilket sätt detta skulle användas vare sig för att förbättra förhållandena för barnens del eller för att förbättra förhållandena för dagbarnvårdarnas del. Först genom den utredning som gjordes och som alltså kunde omarbetas till en proposition år 1968 fick man klara riktlinjer för att få en kvalitativ jämnare verksamhet och en kvalitativ förbättring av verksamheten.

Herr Romanus, det gläder mig att de unga folkpartisterna på 1960-talet hade en rätt god uppfattning om vilken valfrihet det var man skulle slå vakt om och vilken valfrihet man skulle avvisa. Det är ju bara beklagligt att det så litet har kunnat influera partiets politik och så långsamt kunnat verka. Man måste göra klart för sig hur detta valfrihetsbegrepp har förvanskats och avgränsats genom att det har fått en klart borgerlig, säg gärna konservativ, betydelse av valfrihet för kvinnor att vara hemma eller gå ut och arbeta, och detta skulle alltså kunna ske oberoende av om de hade barn eller ej. Man måste också vara på det klara med det som fru Sigurdsen genom sitt exempel illustrerade, nämligen att valfrihet är en frihet som för de många människorna icke existerar.

När det gäller herr Romanus' raljerande över att ett partikongressbeslut 1964 är överspelat så kan vi väl bara peka på att här ligger familjepolitiska kommitténs långvariga arbete emellan. Verkligheten, och vår åsikt om verkligheten, har förändrats på nio år. Vi måste alltid i vår politik gå ut från fakta och från ett så gott och hållbart underlag som möjligt. I dag har vi ett helt annat underlag och en helt annan möjlighet att göra en prioritering.

Till slut, herr Carlshamre! Om de ekonomiska styrmedlen så starkt slår igenom och herr Carlshamre vill försöka att undvika detta, skall man väl ändå inte styra förmåner till den som redan har en större ekonomisk möjlighet. Det är ju vad ni gör med t. ex. era förslag om möjligheter till avdrag för barn tillsyn.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag återkommer till frågan om den smygpropaganda som statsrådet Odhnoff här talat om. Jag tycker att statsrådet skulle tala klarspråk. Vad är det för propaganda som förs?

Nu säger statsrådet att den bedrivs under opolitisk täckmantel, eller något sådant. Samtidigt säger statsrådet att den skapar oro bland dem som arbetar med dessa frågor. Men vad är det som man riktar sig mot? Det skulle vara intressant att få veta detta, och jag tycker att det skall klaras ut. För detta krävs det upplysning, och det förvånar mig att regeringen med alla sina möjligheter via massmedia inte kan bemöta en sådan propaganda.

Valfriheten är en frihet som inte existerar för många, säger slutligen fru Sigurdsen och statsrådet fru Odhnoff, och jag har icke bestritt det. Men, statsrådet Odhnoff, detta är ju ingenting annat än en dom över den politik som statsrådet Odhnoff och fru Sigurdsen företräder.

Herr ROMANUS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Fru Odhnoff har naturligtvis rätt i att det första förslag om statsbidrag till familjedaghem som framlades av folkpartiet inte var särskilt utarbetat utan var ett schablonförslag. Men så måste ett oppositionsparti arbeta. Vi har inte de utredningsresurser som ni har. Är en sak viktig, föreslår vi att man skall införa en — kanske enkel — anordning, vars verkningar vi får studera och som vi sedan får bygga vidare på. Jag tror att det hade varit till stor fördel, om man hade infört detta bidrag.

Men det var ju ni som hade utredningsresurserna. Ni borde ha börjat med att inse att det förelåg ett katastrofläge på barn tillsynsfronten. Ni skulle ha frågat er hur man snabbt kunde få fram ny tillsyn. Svaret var: genom familjedaghemmen. Ni skulle därför ha börjat studera hur de kan förbättras och hur familjedaghemsvärksamheten kan stimuleras. Fru Odhnoffs företrädare i ämbetet lät åtminstone fem år förflyta under utredande inom familjeberedningen, innan familjedaghemsutredningen började sitt arbete. Det var det som var felet, och det kan inte lastas över på någon annan, utan det får regeringspartiet ta på sig. Det är självklart att alla vill att familjedaghemmen skall förbättras, och det är just statsbidragen som har givit möjlighet till en sådan förbättring. Det har vi

också sagt hela tiden.

Sedan säger fru Odhnoff nu att partikongressens beslut år 1965 blivit överspelat på något sätt. Men fru Odhnoff får då förklara vad som har gjort att även FN-rapporten blivit överspelad och att det inte längre är så bra med vårdnadsbidragen som det var 1968. Innan ni förklarar det, skall ni i varje fall inte slå er för bröstet och tala om att andra inte har någon rak linje. Det förhållandet att ni betraktar en tidigare åsikt som överspelad är ju tecken på att ni inte själva har haft någon rak linje i denna fråga.

Jag ber att få tacka så mycket för att min uppfattning om valfrihetsfrågorna tydligen har fått godkänt av fru Odhnoff. Jag uppfattade det så att de tankar som jag citerade godkändes. Men jag förstod inte resten. Fru Odhnoff sade att det är beklagligt att det så litet har påverkat folkpartiets politik. Ja, jag vill inte ge mig in på i vilken utsträckning jag har påverkat folkpartiets politik, men fru Odhnoff får förklara på vilken punkt folkpartiets politik avviker från det som jag läste upp. Finns det någon skillnad? Jag kan inte hitta någon sådan motsättning.

Sedan kanske fru Odhnoff också kan förklara för oss – jag tror att jag nu frågat fyra gånger efter ett sådant besked – vad som är det nya med Socialdemokratiska kvinnoförbundets uppgörelse med valfriheten. Det kan inte vara att man gör upp med allehanda gamla konservativa föreställningar som sedan länge är tillbakavisade i den allmänna diskussionen. Det måste vara något nytt när man skall lägga om politiken och slår upp det så här: ”Nu gör vi upp med valfrihetens inflytande över vår politik.” När det parti som tidigare självt har gått ut med slagordet ”valfrihetens samhälle” gör den upplägningen, måste det finnas någon ny tankegång och inte bara de här gamla tankarna som fru Odhnoff nu har refererat i debatten.

Statsrådet fru ODHNOFF:

Herr talman! Herr Gustavsson i Alvesta har tydligen inte haft tillfälle att följa med den livliga polemik som har försiggått i press och i andra sammanhang, där man har fört en propaganda som ger sken av att familjen är i fara, där man har försökt tala om för människor att barn i fortsättningen inte skall fostras i familjen och att hemmafrun skall avskaffas. Jag vägrar att tro att herr Gustavsson är okunnig om denna debatt, men att han låtsas att inte känna till den gör att jag måste fråga mig, om det kanske är besvärligare för herr Gustavsson att ta avstånd från den än det har varit för herr Romanus och herr Carlshamre, som på ett klart och rakryggt sätt har markerat att detta är ett rent förtal.

Det lär inte gå att vaska ut något mer av intresse ur diskussionen om historiken bakom familjedaghemmen. Vi kan bara konstatera att vi började ta itu med frågorna för att på saklig grund få en hållbar lösning samtidigt som ni började med era ytterligt begränsade och – som herr Romanus tydligen inser – föga överlagda små bud här i riksdagen om ekonomiskt stöd.

Jag tycker inte att man skall vifta bort familjepolitiska kommitténs juåriga arbete. Det har lagts ner ett stort utredningsarbete, och det finns

all anledning att med eftertanke studera dels det material som kommittén har samlat, dels de prioriteringar som kommittén gör.

I vad gäller genomslaget i den folkpartistiska politiken av avancerade uttalanden från de yngre folkpartisterna vill jag bara hänvisa till protokollet från den allmänpolitiska debatten, där t. ex. herr Henmark kunde tala om hur man på annat håll inom folkpartiet såg på dessa frågor. Jag tycker inte det är oväsentligt att göra upp med konservativa föreställningar. Vi har all anledning att ständigt ha den beredskapen.

Herr ANDREASSON (c):

Herr talman! Det har fallit på min lott att säga några ord om reservationerna 17 och 18.

De problem som berörs i reservationen 17 är gamla kända saker, som många gånger tidigare har framförts i Sveriges riksdag. Det gäller de spärrar i form av balansregeln och kvotregeln som enligt vår mening hämmar utvecklingen av familjedaghemmen. Sedan balansregeln nu genom beslut vid förra årets riksdag slopats återstår kvotregeln som den faktor som främst begränsar utbyggnaden av den del av barntillsynen som familjedaghemsvärksamheten omfattar. Kvotregeln medför att ett stort antal kommuner inte kan få statsbidrag till sin familjedaghemsvärksamhet. Den stimulans till ökade insatser på området, som statsbidraget är avsett att utgöra, uteblir i många av dessa kommuner. Lika litet som i fråga om balansregeln finns det skäl antaga att utbyggnaden av barnstugevärksamheten skulle hämmas av att kommunerna stimulerades att ytterligare bygga ut familjedaghemsvärksamheten genom ett slopande av kvotregeln. Denna bör därför enligt vår mening slopas.

Fru Sigurdsen har talat sig varm för bibehållande av kvotregeln och framhållit att familjerna föredrar barnstugor, och den synpunkten är väl riktig. Men i det rådande läget med stor brist på barntillsynsplatser ute i kommunerna bör alla möjligheter tillvaratas.

Vi skall inte underkänna kommunernas vilja och kunnande när det gäller dessa frågor. Jag tror att kommunerna på bästa sätt försöker lösa barntillsynsfrågan, men många gånger är det ekonomiska och andra problem som lägger hinder i vägen. Det är också så att olika kommuner har olika struktur. Det kan vara befolkningstätheten och annat som gör att man inte alltid kan lösa problemen på samma sätt överallt. Fru Sigurdsen representerar här storstaden, och själv kommer jag från en liten landsortskommun, där förhållandena är annorlunda. Jag tror därför att man får tillvarata alla resurser och på varje ort lösa denna fråga på det sätt som är lämpligast där.

I reservationen 18 till samma betänkande föreslås en höjning av statsbidraget från 35 procent till 50 procent av kommunernas nettokostnader för dagbarnvårdare i enlighet med yrkande i motionen 104 vid årets riksdag. Statens bidrag till driften av barnstugor har höjts i flera omgångar under senare år. Utskottet har under punkten 12 Bidrag till driften av barnstugor förordat en ytterligare höjning i år av denna bidragsform. Mot denna bakgrund är det enligt vår mening ytterst angeläget att även statsbidraget till de kommunala familjedaghemmen höjs.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationerna 17 och 18.

Nr 60

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Onsdagen den
4 april 1973

Familjepolitik
m. m.

Fru HÖRNLUND (s):

Herr talman! Det finns naturligtvis en rad frågor som det är av intresse att ta upp i dagens familjepolitiska debatt. Låt mig som ledamot av familjepolitiska kommittén konstatera att vi har all anledning att vara nöjda över att så många av våra förslag är på väg att genomföras och att de målsättningar vi haft när det gäller familjepolitikens inriktning i stort också fullföljs.

Det är naturligtvis för oss av stort intresse att bidragen till daghem och fritidshem höjs rätt kraftigt, eftersom vi gav uttryck åt den meningen att det angelägnaste stödet till barnfamiljerna är att ge båda föräldrarna möjligheter att förvärvsarbeta och samtidigt ha en trygg och god omvårdnad om barnen. Barntillsynsfrågan har onekligen en central ställning i dagens familjepolitik; det bevisas inte minst av den stora efterfrågan på platser som råder i så gott som samtliga av landets kommuner.

Personligen skulle jag vara mycket glad om också regeringen följt familjepolitiska kommitténs förslag om införande av låga enhetstaxor för barntillsynen. Jag kommer själv från en kommun som har praktiserat denna ordning under många år och detta med goda erfarenheter. Vi har en mycket hög förvärvsfrekvens bland småbarnsmödrarna, och det är ovedersägligen så att det ligger en stimulerande effekt i att hålla låga daghems- och fritidshemstaxor. Trots allt är det på kvinnans inkomster som man räknar bort förlusten av bostadstillägg, av den nya skatten hon skall betala, förlusten av hemmakeavdraget och i topp på detta avgifterna för barntillsynen. Jag skulle vilja rekommendera alla kommuner som gärna laborerar med mycket höga taxor att fundera över om inte de höjda bidragen kan användas till att hålla igen på detta område. De kan rent av användas för en sänkning av taxorna, vilket vore en mycket bra åtgärd. Personligen hyser jag inget tvivel om att vi kommer fram till att en enhetstaxa är den bästa metoden på detta område, och jag hoppas att denna del i familjepolitiska kommitténs treårspaket också skall komma som förslag under de närmaste åren.

Jag har begärt ordet i denna debatt inte för att göra någon familjepolitisk rapsodi utan fastmer för att ägna mig åt en enda fråga, nämligen frågan om utbetalningen av bostadstilläggen. Det är ju en fråga som varit föremål för livlig debatt, och av det betänkande vi har att behandla framgår att det är en tvistefråga. En majoritet av borgerliga ledamöter och vpk-ledamöter vill att de statskommunala bostadstilläggen betalas ut direkt till barnfamiljerna – som sker i dag – medan socialdemokraterna i utskottet följer Kungl. Maj:ts proposition och föreslår en utbetalning till fastighetsägarna. Eftersom jag tillsammans med ett tiotal andra socialdemokrater har motionerat om en fortsatt utredning av frågan innan man tar detta i mitt tycke mycket drastiska och illa underbyggda steg att utbetala pengarna till fastighetsägarna,

kommer jag att stödja majoritetsförslaget.

Jag vet att det finns en mycket stor grupp socialdemokratiska ledamöter som delar min och mina medmotionärens uppfattning i denna fråga, och det är min förhoppning att också dessa skall stödja majoritetsförslaget i utskottets betänkande, även om man på den kanten inte föreslår en ny utredning, som vi begärt, utan vill ha frågan direkt avgjord i dag.

Personligen kan jag beklaga att inte utskottet enhälligt förordade att frågan skulle utredas på nytt av den utredning, RAFA-utredningen, som har i uppdrag att utreda den framtida administrationen av bostadstilläggen liksom frågan om inkomstprövningen. Att i samband med den föreslagna utredningen övergå till ett utbetalningssystem, som kan motverka möjligheterna att få till stånd snabba och rationella rutiner för utbetalningen och således betydande rationaliseringsvinster, kan inte anses välbetänkt – i synnerhet som en förnyad utredning av frågan knappast kan ge något annat resultat än det som familjepolitiska kommittén kom fram till: pengarna direkt till barnfamiljerna.

Frågan om utbetalningen av bostadstilläggen har varit föremål för debatt alltsedan dessa tillägg infördes 1968 och ersatte de förut utgående familjebostadsbidragen, vilka betalades ut till fastighetsägarna. Ett flertal motioner med krav på utbetalning till fastighetsägarna har också väckts i riksdagen. Motiveringarna för en återgång till det gamla systemet har i huvudsak varit att man åberopat att barnfamiljerna med bostadstillägg skulle slarva med hyresinbetalningarna, och det har hävdats att bostadsföretagen på grund av detta skulle göra stora hyresförluster.

Familjepolitiska kommittén har utrett denna fråga och har i sitt betänkande redogjort för en del undersökningar. Kommittén har kommit fram till att minskningen av hyresförlusterna, om de statskommunala bostadstilläggen skulle utbetalas direkt till fastighetsägarna, i realiteten skulle bli mycket små. Undersökningarna visar också att hyresförlusterna – avseende samtliga hyresgäster, alltså även andra än barnfamiljer – understeg 0,5 procent av bostadsföretagens totala hyresintäkter. Efter som jag själv sedan 13 år tillbaka tillhör styrelsen i ett allmännyttigt bostadsföretag – för övrigt det största i min hemkommun – har jag ganska god erfarenhet på detta område.

Om jag går till verksamhetsberättelsen för det här företaget för 1972 visar det sig att de totala hyresintäkterna ligger på över 20 miljoner kronor, medan hyresförlusterna på grund av bristande betalning ligger strax över 100 000 kronor, vilket alltså stämmer väl med familjepolitiska kommitténs beräkningar. Däremot finns en ytterligare post under rubriken hyresförluster, nämligen för outhyrda objekt, på nära 300 000 kronor. Tyvärr har det visat sig att många av dem som menat att bostadstilläggen skulle utbetalas till fastighetsägarna – jag vet inte om man har gjort det av slarv eller helt medvetet – också räknat in förlusterna för de tomma lägenheterna när de talat om barnfamiljernas hyresslarv. Och man kan väl rimligtvis inte fordra att barnfamiljerna också skall stå till ansvar för tomma lägenheter?

Detta hänger samman med den argumentation som har blivit allt vanligare i fråga om utbetalningen av bostadstilläggen, nämligen talet om

bruttohyra och nettohyra, eller att man skall sätta ett billigare pris på lägenheterna, så att familjerna har råd att efterfråga bostäder i nyproduktionen. Vi har i vår motion konstaterat att ett sådant resonemang kan vara förledande, om man inte tänker sig för. Den enkla sanningen är ju att bostäderna blir varken billigare eller dyrare, oavsett vilket utbetalningssätt man väljer. Familjepolitiska kommittén anför också att "oavsett om bostadstilläggen betalas ut till hyresvärden eller ej skall de ju komma barnfamiljerna – respektive folkpensionärerna – tillgodo. Om en familj står i en valsituation när det gäller att flytta till en dyrare bostad, torde familjen normalt få eller ta reda på såväl den faktiska hyran som storleken av det kommunala bostadstillägg som kan påräknas oavsett hur detta sedan betalas ut." Det bör sannerligen understrykas att det är av stort intresse att man känner den verkliga hyreskostnaden, eftersom relativt små inkomstförändringar uppåt också påverkar de bostadstillägg som betalas ut.

När familjepolitiska kommittén kom fram till att de statskommunala bostadstilläggen även i fortsättningen borde gå direkt till familjerna var ett av de starkt vägande skälen det krav på integritetsskydd som familjerna har rätt att ställa och som knappast annars kan uppfyllas, eftersom fastighetsägarna inte är något offentligt organ med skyldighet att iaktta sekretess. En majoritet av remissorganen har också tillstyrkt kommitténs förslag till regler för utbetalning eller lämnat det utan erinran. Det bör framhållas att endast tre kommuner förordar utbetalning direkt till fastighetsägarna och att det framför allt är byggintressenter som vill ha en annan ordning än den vi har i dag. De sistnämnda har då inte avsett att endast de statskommunala tilläggen skulle utbetalas till fastighetsägarna, utan man har avsett även de statliga tilläggen. Det är egentligen bara en remissinstans, nämligen LO, som förordar det "tudelningssystem" som nu föreslås i propositionen och av utskottets socialdemokratiska ledamöter. Otivelaktigt innebär detta system ökade administrativa kostnader för både kommuner och bostadsföretag, ökat krångel och vissa risker när det gäller integritetsskyddet. Kungl. Maj:t och utskottet bestyrker det sistnämnda genom att föreslå undantag "i vissa fall", vilket innebär att man skall kunna medge utbetalning direkt till familjen när "särskilda skäl talar mot att bidraget betalas till hyresvärden", som man har formulerat det. Undantaget skulle gälla främst för familjer i tvåfamiljshus.

I vår motion har vi sagt att vi knappast kan finna någon väsentlig skillnad, om familjen bor i ett tvåfamiljshus eller i en något större fastighet. I synnerhet när värden själv bor i fastigheten eller när hyresavinen går ut via fastighetsskötaren, vilket är en inte alltför ovanlig företeelse ens i större bostadsföretag, kan integritetsskyddet knappast sägas vara ens tillnärmelsevis uppfyllt. Det kan lätt bli diskussioner i fastigheterna om att den eller den familjen har si eller så mycket i bostadstillägg, men vi får minsann betala hela hyran själva och dryga skatter därtill osv. Förmyndarmentalitet och avundsjuka kan lätt sätta in.

Vi har ansett det diskutabelt om integritetsskyddet kan upprätthållas ens i mycket stora förvaltningar och anser att det är en mycket viktig fråga att så kan ske.

Otvivelaktigt kan också hyreskostnaderna komma att påverkas genom det föreslagna systemet som innebär en sorts tredubbel utbetalningsrutin. Först skall kommunen räkna ut och sända ut de statliga tilläggen direkt till familjerna. Därefter skall man sända statskommunala bidrag till egnahemsägare och till fastighetsägare. Men vissa familjer i tvåfamiljshus skall ha bidragen direkt till sig själva. Fastighetsägarna i sin tur skall räkna av de statskommunala tilläggen från hyran, innan de sänder ut hyresavin. Och så skall man hålla koll på att vissa familjer har fått bidragen själva på grund av särskild framställan. Det bör i detta sammanhang också observeras att ett mycket stort antal barnfamiljer kvitterar ut bara små belopp. Att införa så krångliga utbetalningsrutiner för familjer som kvitterar ut några tiotus i månaden måste förefalla som en överloppsgärning.

Det är min förhoppning att familjepolitiska kommitténs förslag om att det familjepolitiska stödet successivt överflyttas och administreras av riksförsäkringsverket och försäkringskassorna kommer att förverkligas. Kungl. Maj:t föreslår nu att barnbidragen överförs från 1 januari 1974. Tyvärr har inte familjepolitiska kommitténs förslag om månadsutbetalning av barnbidragen kunnat realiserats i denna omgång, möjligen av kostnadsskäl. Men jag hoppas att vi kommer dithän, och jag hoppas att landets barnfamiljer i framtiden skall få ett enda utbetalningskort i sina brevlådor månadsvis med barnbidrag, statliga bostadstillägg – eller barntillägg som familjepolitiska kommittén och även LO skulle vilja kalla det i fortsättningen –, statskommunala bostadstillägg och i förekommande fall även bidragsförskott. Barnfamiljerna får då själva möjligheter att lägga upp en budget för månaden. Kanske räcker beloppet man kvitterar ut till hela hyran, och då kan man lämpligen betala den samtidigt som man går till posten. Kanske får man lägga till en hel del av den egna lönen, kanske får man en summa över. Men det vi når med det här systemet är att familjerna får en samlad bild av samhällets stöd – och de vet vad de får betala själva.

Mina synpunkter på den här frågan är alltså att barnfamiljerna med bostadstillägg, liksom andra familjer med eller utan barn, bör ha rätt och möjligheter att själva sköta sina affärer med hjälp av de pengar de kvitterar ut, antingen det är fråga om bostadstillägg, barnbidrag, lön eller andra inkomster. De skall inte särbehandlas, vilket borde vara mer självklart nu än någonsin när vi även vill undvika detaljreglering och särbehandling då det gäller socialhjälp.

Därför kommer jag, herr talman, att vid voteringen stödja majoritetsförslaget under denna punkt liksom majoritetens förslag i utskottets betänkande i övrigt. Jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Herr CLAESON (vpk):

Herr talman! Jag skall i huvudsak uppehålla mig vid en fråga i socialutskottets betänkande nr 5, nämligen bostadstilläggen, och då främst utbetalningen av de statskommunala tilläggen.

I motionen 285 har vi från vänsterpartiet kommunisternas sida uppmärksammat ytterligare en fråga, nämligen det ekonomiska ansvaret

för hela det individuella bostadsstödet. I motionen föreslås att riksdagen skall uttala sig för en omläggning av det individuella bostadsstödet, så att detta blir en helt statlig angelägenhet, och att hos regeringen hemställa om skyndsamt utarbetande av ett sådant förslag.

Förslaget om ett sådant uttalande och ställningstagande då det gäller bestridandet av utgifterna för bostadsstödet grundar sig på en principiell uppfattning om att bostadsbidragen i sin helhet bör vara en statlig och inte en kommunal angelägenhet. Liknande synpunkter har i olika sammanhang framförts tidigare, och man har bl. a. då även pekat på att betydande administrationskostnader kan sparas liksom att rationaliseringsvinster kan göras genom ett sådant förfarande.

Såsom framhålls i vpk-reservationen 13 vid betänkandet nr 5 kommer omkring 85 procent av de beräknade bostadstilläggen att utgöras av statliga bidrag. Som ett led i en annan kostnadsfördelning mellan staten och kommunerna borde staten kunna avlasta kommunerna de resterande 15 procenten, eller omkring 160 miljoner kronor, vilket skulle ha stor betydelse för kommunernas ekonomi. Kostnaderna för utvidningen av de statskommunala bostadstilläggen, som i statsverkspropositionen beräknas till ca 100 miljoner kronor per år, föreslås helt bäras av staten. Det är positivt, och det är ett riktigt steg på vägen mot att staten helt övertar kostnaderna för det individuella bostadsstödet. Kommunalekonomiska utredningen, som utreder kommunernas ekonomiska situation och kostnadsfördelningen mellan stat och kommun, bör få i uppdrag att utarbeta förslag till den omläggning som vi föreslår. Jag yrkar därför bifall till reservation 13 i socialutskottets betänkande nr 5.

Herr talman! Som bekant har vi en bostadssituation här i landet som bl. a. innebär att allt flera människor inte förmår betala de höga hyrorna i framför allt nyproduktionen. Utan subventioner – bostadsbidrag i olika former – skulle den trångboddhet som alltjämt råder och det stora antal undermåliga bostäder som många alltjämt tvingas bo i vara ännu större. Bostadsbidragen har varit och är nödvändiga inslag i en social bostadspolitik, och det är helt klart att det är hyrornas – boendekostnadernas – storlek som bestämmer behovet av de individuella bidrag som måste tillföras alla de hushåll vilkas inkomster på grund av ständiga pris- och hyresstegringar inte räcker till.

Det är viktigt att det individuella bostadsstödet ges en sådan utformning och ett sådant innehåll att det får verklig betydelse för dem som måste ha hjälp för att klara de alltför höga boendekostnaderna. Bostadsstödet måste emellertid vara beroende av och kombineras med andra åtgärder som syftar till att stoppa hyresstegringarna och pressa ned hyrorna. Vänsterpartiet kommunisterna har föreslagit en rad sådana konkreta åtgärder i form av nya bostadspolitiska initiativ, som vi får anledning att återkomma till.

Höjda bostadsbidrag eller socialbidrag löser inte problemen med de höga hyrorna. Även dessa bidrag hamnar slutligen hos bankerna och hos dem som spekulerar i människornas behov av bostad. Vänsterpartiet kommunisterna har i olika sammanhang sagt – jag vill upprepa det – att en god bostad till ett överkomligt pris måste vara en social rättighet. Bostaden får inte vara en handelsvara. Om familjen Andersson via

skattsedeln hjälper familjen Johansson att klara hyran, så innebär detta bara att båda även fortsättningsvis utplundras av byggmästare som blir miljonärer och andra företrädare för vinst- och spekulationsintressen på bostadsmarknaden.

En fråga som med all rätt blivit mycket uppmärksammas i bostadsdebatten är den som fru Hörnlund i huvudsak uppehöll sig vid i anförandet före mitt. Det gäller den förändring som föreslås i statsverkspropositionen beträffande utbetalningen av bostadstilläggen. De motiv som anförts för en övergång till utbetalning direkt till fastighetsägarna är enligt vår uppfattning inte särskilt starka. Regeringens förslag anses av många, förmodligen de allra flesta barnfamiljer och de allra flesta av dem som detta gäller, dvs. dem som skall ha bostadstilläggen, vara diskriminerande; det innebär ett underkännande av familjernas förmåga att själva sköta sina pengar och betala sin hyra.

Som bekant visar inte erfarenheterna att det skulle vara dåligt ställt med betalningsmoralen hos hyresgästerna i allmänhet och ännu mindre då det gäller de hyresgäster som har bostadstillägg. Tvärtom säger erfarenheterna att det är andra kategorier hyresgäster än de som erhåller bostadstillägg som förorsakar den största delen av de relativt sett mycket små hyresförluster som förekommer.

Jag finner det angeläget att understryka detta i det här sammanhanget med hänsyn till den debatt som har förts i dessa frågor. Det finns ingen anledning att vidta åtgärder som måste uppfattas som att man ser mera till bostadsföretagens och fastighetsägarnas intressen än till familjernas. Om man betalar ut pengarna direkt till hyresvärdarna är det vidare så, att man – även om både netto- och bruttohyresbeloppen skrivs ut på hyresinbetalningskortet – ändå i viss mån döljer de verkliga hyreskostnaderna för familjen. Kravet på lägre hyror som omfattas av många hyresbetalare i vårt land – ett krav som det är riktigt och nödvändigt att hyresgästerna ger sin anslutning till – blir starkare om de människor som måste ha bidrag för att klara sitt uppehälle ser vad det verkligen kostar att bo.

Förslaget om utbetalning till hyresvärdarna innehåller undantag beträffande de familjer som bor i en- eller tvåfamiljshus och som fortfarande skulle få bidraget utbetalat direkt till sig. Det skulle innebära en särbehandling, och det finns enligt vår mening ingen anledning att ta större hänsyn till dessa familjers integritet än till de familjers, vilka bor i flerfamiljshus.

Jag kan, herr talman, då det gäller frågan om utbetalningen av bostadstilläggen i allt väsentligt instämma i vad fru Hörnlund nyss här har sagt.

Inom vänsterpartiet kommunisterna föreligger det inga delade meningar i den här frågan. Vi hävdar att de pengar som behövs för att klara barnfamiljernas och andra missgynnades uppehälle skall gå till dem som har tillerkänts rätten att erhålla dessa bidrag.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag i fråga om utbetalningen av bostadstillägg.

Fru NORDLANDER (vpk):

Herr talman! I motionen 1207 tar vi upp problemen för dem som före sitt inträde på förskoleseminariet behöver en viss tids praktiktjänstgöring på olika barninstitutioner. I dag ersätts denna praktiktjänstgöring ekonomiskt helt godtyckligt, beroende på kommunernas generositet — om man kan tala om generositet i det här fallet. En vanlig ersättning i dag är 250–300 kronor i månaden. I en del kommuner ingår förmånen av en måltid, i andra fall görs avdrag för måltiden. I Stockholm exempelvis utgår en ersättning av 425 kronor i månaden, men då är den inkomsten skattepliktig och praktikanten får själv betala för mat och kaffe.

Eftersom inte heller någon form av studiemedel utgår under praktiktiden, hindras många att söka till detta yrkesområde. Detta drabbar alla sökande men hårdast de litet äldre, som redan flyttat hemifrån och som försörjt sig själva under några år men som sedan vill ha utbildning på detta yrkesområde. Många av dessa klarar inte den ekonomiska situationen och måste då avstå från utbildningen. I något fall utgår AMS-bidrag under praktiktiden. Om man lyckas få ett vikariat med lön, vilket är svårt på en barninstitution, kan den tiden numera tillgodoräknas som praktik — det gjordes inte förr — men då får man samtidigt avstå från den handledning som är viktig under praktiktiden.

Man borde inte glömma bort att dessa praktikanter faktiskt gör ett reguljärt jobb under sin praktiktid. En stor del av personalen vid de olika barninstitutionerna är just praktikanter. Det har berättats att när en praktikant är sjuk måste ersättare anställas, och då får man också betala lön.

Av utskottets betänkande framgår att man är medveten om praktikanternas otillfredsställande ekonomiska situation, men man har inget konkret förslag till lösning av frågan. Man menar att ett sätt att lösa den vore att man slopade förpraktiken och integrerade den i utbildningstiden, då studiesocialt stöd skulle kunna utgå under tiden.

En sådan lösning vill varken motionärerna, praktikanterna eller de ansvariga lärarna för utbildningen godkänna. Från lärarhåll framförs att förpraktiken är nödvändig att hänga upp den teoretiska utbildningen på. Man hävdar att bortfallet av elever under utbildningstiden redan nu är stort och det skulle bli ännu större om man slopade förpraktiken.

Från praktikanthåll framförs att praktiken är nödvändig för att man skall få en viss inblick i arbetet innan man söker till utbildningen. Man blir då medveten om huruvida detta är ett arbete som man vill ha, passar för eller har fysiska och psykiska förutsättningar för.

Det är inte heller ekonomiskt försvarbart att omsättningen blir stor på utbildningssidan och kanske ännu större då man kommer ut i den praktiska verksamheten och skall börja fungera. Både utbildning och introduktion kostar som vi vet stora pengar, för att inte tala om de olägenheter som följer med en hög fluktuation på arbetsmarknaden.

Praktikanterna, som det här rör sig om, har ingen facklig organisation bakom sig eftersom de inte har ett anställningsförhållande. De räknas inte som arbetskraft. Därför har de inga förhandlingsmöjligheter utan är helt utlämnade till kommunerna.

Som vi vet är generositeten för närvarande inte särskilt stor, beroende

på stoppet i skatteuttaget. I redovisningar från olika kommuner kan lätt konstateras att när det blir en åtstramning i kommunernas ekonomi går besparingarna i första hand ut över barntillsynen och fritidsverksamheten. Det drabbar också de praktikanter som vi här talar om.

Vi motionärer är inte nöjda med utskottets svar på motionen. Jag yrkar därför bifall till reservationen 16 av fru Marklund som har en annan lösning beträffande frågan om ersättning till vissa praktikanter.

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Bara några korta kommentarer i anslutning till utskottets behandling av motionen 77 av fröken Andersson i Stockholm och mig. I nämnda motion hemställer vi om en sådan ändring av gällande bestämmelser att allmänt barnbidrag till föräldrar vilkas barn vistas på specialskola på grund av syn- och hörselskador skall utgå enligt samma grunder som gäller för friska hemmavarande barn.

Enligt gällande bestämmelser utgår inte barnbidrag för kvartal vid vars ingång kostnaderna för ett barns vård på anstalt helt bestrids av statsmedel, dock med undantag för barn som är inackorderade vid nomadskola. Barn på specialskola vistas ju ganska mycket i sina hem. Det gäller framför allt under sommarferierna, helgerna och givetvis också under veckosluten. Barnen skall om möjligt få uppleva hemmiljö i största möjliga utsträckning. Samhörigheten med föräldrar och syskon är av största betydelse för dessa barns vidareutveckling.

Utskottet är mycket positivt i sin skrivning och har full förståelse för att inte bara som nu tredje kvartalets barnbidrag utbetalas till föräldrarna, dvs. vårdnadshavarna, utan också det första kvartalets barnbidrag. Utskottet anser dock icke att det ankommer på riksdagen att ge anvisningar för tillämpningen av den aktuella bestämmelsen i barnbidragslagen. Även om det kan vara så, bör man med ganska stor säkerhet kunna påräkna att en ändring kommer till stånd innebärande att också det första kvartalets barnbidrag utgår till föräldrar vilkas barn vistas på specialskola. Och då kan man anse att motionärernas önskemål i viss mån är tillgodosett – icke helt.

Det är min och min medmotionärs önskan att när riks försäkringsverket fr. o. m. den 1 januari 1974 blir tillsynsmyndighet och besvärsmyndighet i fråga om ärenden angående allmänt barnbidrag, även frågan om tillämpningen av barnbidragslagen överses, så att föräldrar till barn som vistas på specialskola skall få samma förmåner som föräldrar till friska barn.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Först vill jag uttala min glädje över att det här året tycks bli ett stort socialpolitiskt år med en rad förbättringar i stöd som redan finns och med en del nyheter. Jag gratulerar familjepolitiska kommittén till att dess förslag, innan det hunnit remissbehandlas, blev föremål för propositioner och beslut här i riksdagen.

Jag vill säga några ord endast beträffande punkten 7 mom. 6 som gäller formen för utbetalningen av bostadstillägg.

Regeringen har inte – och det är jag tacksam för – följt partikongres-

sens helt avvisande hållning till tanken att barnfamiljerna själva skall få hushålla med medlen. Regeringen har gått en medelväg mellan å ena sidan fastighetsägarnas linje att man inte skall utbetala någonting till familjerna utan ge hela tillägget till värdarna och å andra sidan den linje som regeringen tidigare följt och familjepolitiska kommittén förordat, nämligen att man skall ha ett sådant förtroende för barnfamiljerna att bostadstilläggen lämnas till dessa.

Vid utskottets behandling av denna fråga har det blivit majoritet för den linje man tidigare följt. Utskottet har alltså inte gått på den medelväg som regeringen förordat, utan med hänvisning till att det inte är rationellt att ha två olika utbetalningssystem – ibland gäller det ganska små summor – har utskottet förordat att bostadstilläggen liksom nu skall gå direkt till barnfamiljerna.

Jag blev litet förvånad när fru Sigurdson mer i förbigående lät undslippa sig att man skall styra konsumtionen för de barnfamiljer som inte har så höga inkomster – för dem som gjort något så nedrigt att de skaffat sig barn utan att ha höga inkomster får man vara förmyndare. För en gammal socialdemokrat är denna fördomsfulla inställning till fattiga familjer mycket stötande – jag förstår den inte. Jag trodde att vi under 1940-talet hade gjort upp med den inställningen och att vi skulle slippa dessa anvisningar om hur folk skall använda pengar som kommit från det allmänna. Jag har svårt att förstå att vi skall ha större rätt att lägga oss i hur den som har en dålig lön och därför av det allmänna – genom statliga eller kommunala bidrag – får ett tillskott till sin lön, hushållar med sina pengar än när det gäller de familjer som har en högre lön. Vi har inte ett lönesystem utformat så att en högre lön utgår till dem som är mest värda som föräldrar. Därför kan jag inte anse mig ha en särskild rätt att lägga mig i hushållningen i de familjer som har låg lön och får den utökad med kommunalt eller statligt bidrag. Jag lägger mig ju inte i övriga familjers hushåll.

Det sägs att man skall styra konsumtionen. Ja, om detta är uttryck för en ny ideologi, skulle det betyda att man även beträffande barnbidraget borde styra konsumtionen. Det har visat sig att folk näringsmässigt äter så väldigt oriktigt. Varför inte då låta barnbidraget utgå i form av matkuponger i Konsum eller ICA-affärerna eller i form av biljetter på mjölk. Då styrde man ju konsumtionen. Men det skulle också drabba familjer med litet högre inkomster, och det kan väl inte vara det som är stötande?

Jag tycker att vi skall hålla oss borta från dessa linjer. I själva verket har många kommuner, som har outhyrda bostäder och därför velat styra konsumtionen av bostäder, haft ett intresse av att försäkra sig om att åtminstone de familjer som erhåller statligt eller kommunalt bidrag skall bo i av kommunen förvaltade hus. Det kan inte vara en ideologisk linje. Jag hoppas att detta är en fadäs för socialdemokratiens socialpolitiska inställning som inte kommer tillbaka.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter, även den som gäller utbetalningsreglerna för bostadstillägg.

Herr NORDBERG (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet närmast i anledning av diskussionen om utbetalningsformen för det statskommunala bostadstillägget. Men innan jag går in på den diskussionen, vill jag säga några ord om en punkt i herr Claesons inlägg, där han hänvisar till en vpk-motion, vari krävs att det individuella bostadsstödet skall bli en helt statlig angelägenhet. Utskottet har med hänsyn till kommunalekonomiska utredningen, som bl. a. har till uppgift att se på den kostnadsfördelning som råder mellan stat och kommun, sett som naturligt att den frågan kommer upp till prövning och behandling i den kommitténs arbete. Därför har utskottet inte funnit att någon särskild åtgärd från riksdagen nu skulle vara påkallad.

Jag tror att vi alla är överens om att syftet med bostadstillägget är att stimulera och ge reella möjligheter för en stor grupp av människor att kunna efterfråga och bosätta sig i moderna och rymliga bostäder. Det råder ingen tvekan om att många familjer inte skulle ha haft den möjligheten, om inte denna ekonomiska stödform hade funnits. Detta stöd till en ökad och förbättrad bostadskonsumtion har vi genomfört därför att vi vet att bostaden spelar en stor och viktig roll för den enskilde och även för relationerna mellan medlemmarna inom familjen.

Det som diskussionen nu rör sig om är formerna för hur detta statskommunala bostadstillägg skall utbetalas. Minoriteten inom socialutskottet, som i detta fall är socialdemokraterna, hävdar att man bör bifalla propositionen, vilket alltså innebär att huvudregeln skall vara att det statskommunala bostadstillägget betalas ut till hyresvärden. Hyresvärden skall i sin tur åläggas att gentemot hyresgästen på hyresavin redovisa dels bruttohyran, dels nettohyran. Vi tycker att det är naturligt att ett bostadspolitiskt stöd, vars syfte är att sänka bostadskostnaden, då också kommer mottagaren till del i form av en lägre hyra. Jag är övertygad om att flertalet av dem som erhåller bostadstillägg direkt i dag delar den uppfattningen. Jag grundar den åsikten på de kontakter jag själv har med familjer som uppbär bostadstillägg och även på det remissutlåtande som hyresgästernas egen riksorganisation har avgivit i den här frågan.

Majoriteten i utskottet, som i denna fråga består av de tre borgerliga partiernas representanter och vänsterpartiet kommunisternas representant, vill inte vara med om att utbetalningen till hyresvärden skall vara huvudregel. Däremot anser man att den föreslagna utbetalningsformen skall kunna tillämpas på dem som är försumliga med betalningen av hyran. Om man tillämpar systemet på det sätt som majoriteten förordar, blir det fråga om en stämpling, ja, en otrevlig form av prickning, som är olustig och som jag inte vill vara med om.

Det råder olika uppfattningar inom samtliga partier i denna fråga. Det har framgått av den debatt som förts här i dag, men man kan också göra det konstaterandet när man tar del av de olika remissutlåtanden som avlämnats och som bl. a. behandlar den här frågan. Om man exempelvis ser på Kommunförbundets remissutlåtande, de utlåtanden som avlämnats av huvudorganisationen för de allmännyttiga bostadsföretagen och boendeutredningen, vet vi att det där i samtliga fall finns representanter

för såväl de borgerliga partierna som det socialdemokratiska partiet. De borgerliga ledamöterna och socialdemokraterna har intagit en gemensam och klar ståndpunkt i den här frågan, och man har förordat det som nu föreslås i propositionen, nämligen att bostadstillägget skall utbetalas direkt till hyresvärderna och komma hyresgästerna till del i form av en lägre hyra.

Herr talman! Jag vill med dessa ord yrka bifall till reservationen 8.

Herr CLAFSON (vpk):

Herr talman! Jag vill bara göra två kommentarer till herr Nordbergs inlägg. När det gäller vår reservation beträffande en omläggning av det individuella bostadsstödet till att bli en helt stallig angelägenhet hänvisar herr Nordberg till att frågan så att säga ligger inom den kommunalekonomiska utredningens kompetens. Vi är väl medvetna om detta, och det står också i vår reservation, men vi anser det angeläget att man från riksdagens sida gör ett uttalande i den riktningen för att markera att det är viktigt att snabbt få fram ett förslag.

I fråga om utbetalning av det statskommunala bostadstillägget direkt till hyresvärdarna har herr Nordberg framhållit att det är viktigt att stimulera efterfrågan på bättre bostäder och på allt sätt söka bidra till en höjning av bostadsstandarden för människor i detta land. Jag delar helt den uppfattningen. Men det råder ju ingen motsättning mellan att stödja en sådan inriktning och visa förtroende för dem som erhåller bidrag för att kunna bo rimligt nu. Det finns ju inget motsatsförhållande mellan att å ena sidan stödja en inriktning som går ut på att få bättre bostäder för dem som behöver det och att visa folk förtroendet att själva få ta hand om de bidrag som de behöver för att kunna hålla sig med en sådan bostad.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Herr Nordberg ansåg det vara en prickning om bostadstillägget skulle hållas inne för dem som inte betalade sin hyra utan kom på rest. Men han betraktade det tydligen inte som en prickning att man på blotta misstanken att något sådant kan hända skall hålla inne bidraget för alla dem som får bostadsbidrag. Det måste väl vara en ändå större prickning när man bara har sin egen misstanke om att de inte kan hushålla att falla tillbaka på.

Att bostadsstödet är utmärkt och att det är utmärkt att det utgår till dem som har de lägsta inkomsterna är väl alla överens om. Men vilken form det än kommer ut i så är det ju samma hjälp till en bostad. Bostadsstödet blir inte mindre för att de får ta hand om det själva.

Jag skulle vilja fråga herr Nordberg om han i konsekvens med sin hållning i denna fråga är beredd att över huvud taget börja dirigera sådana bidrag och stödformer som går ut som komplement till olika inkomster i den riktningen att man bestämmer var de skall hämta nyttigheten och att man betalar för dem i förväg. Är herr Nordberg alltså inne på tanken om matkuponger när det gäller barnbidraget?

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Herr Nordberg påpekade att i de remissyttranden som har avgivits i denna fråga har det inte varit några partilinjor, utan i skilda

organisationer som har anknytning till de kommunala bostadsföretagen t. ex. har det varit enighet om att man borde förordna en utbetalning direkt till hyresvärdarna. Ja, det är klart att det kan finnas en mycket begriplig oro hos dem som är ansvariga för de här företagens ekonomi. Man vill inte göra hyresförluster. Det är väl inte heller någon partiskiljande fråga att man inte vill ha ett missbruk av en stödform som är avsedd för ett visst ändamål. Man bör kanske ändå uppmärksamma att sedan saken senast behandlades i riksdagen har det framkommit att de verkliga hyresförlusterna här inte är särskilt stora. Man bör nog också notera att enligt utskottets förslag finns det möjlighet för bostadsföretagen att gardera sig mot förluster genom att i de fall där det är nödvändigt bostadstillägget kan gå till hyresvärderna. Men man gör det alltså inte till huvudregel. Jag tror alltså att en hel del av den här oron bör kunna vara stillad. Man bör ha tillgodosett önskemålen från dem som har ansvaret för de här företagens ekonomi, och då förefaller det, i varje fall för den som har en liberal utgångspunkt och som på längre sikt vill verka för att stödet ges till barnfamiljerna utan någon speciell styrning till en viss typ av konsumtion, naturligt att dra slutsatsen att den metod som utskottet föreslår, och som faktiskt innebär en reformering jämfört med nuvarande förhållanden, är till fyllest från de här synpunkterna.

Till det kan man lägga att det har framgått mycket klart av den allmänna diskussionen kring de här frågorna att det också har varit ett intresse hos dem som känner sig ansvariga för den förda bostadspolitiken och de höga hyror som har följt av den att man på detta sätt skulle göra de höga hyrorna litet mindre kännbara. Dvs. man skulle i någon mån trola bort det här problemet som nu börjar uppstå, nämligen att man får lägenheter som är för dyra och svåra att få uthyrda. Att delta i en sådan strävan kan knappast heller vara något liberalt intresse.

Fru HÖRNLUND (s):

Herr talman! Jag tog upp de negativa effekterna av en utbetalning av bostadstilläggen till fastighetsägarna, bl. a. den krångliga administratio-
nen, det bristfälliga integritetsskyddet, ökade kostnader m. m. Herr Nordberg gick inte in på någon av dessa frågor. Kan herr Nordberg ange några positiva effekter av ett överförande av utbetalningarna till fastighetsägarna, skulle säkerligen många här i kammaren lyssna med intresse. Propositionen och reservationen är verkligen mycket magra på denna punkt. Man nöjer sig med att tala ganska dunkelt om nettohyra och bruttohyra men döljer vart man egentligen syftar.

Nu säger herr Nordberg att syftet är att bostadstillägget skall stimulera medborgarna att söka rymliga och goda bostäder. Men, herr Nordberg, de statskommunala bidragen är ju klart bostadsstimulerande, eftersom man får ett större bidrag om man hyr den nya, större och dyrare lägenheten.

Vidare talar herr Nordberg om att sänka bostadskostnaden. Men visst sänker man bostadskostnaden lika mycket om pengarna går direkt till familjen. Det är väl bara den skillnaden att vi anser att familjerna skall betala själva. Jag vill slå fast att det är där som skiljelinjen går. Det finns inga skiljaktigheter mellan oss när det gäller våra bostadspolitiska målsättningar.

Herr NORDBERG (s):

Herr talman! Först några ord till fru Hörnlund angående de administrativa problemen. Jag vill göra gällande att för den enskilde individen och för familjen kommer det inte att bli några komplikationer, om betalningarna sker till hyresvärden. Det tycker jag är det väsentliga. Den enskilde betalningsmottagaren behöver inte känna några som helst negativa effekter. Och onekligen bör det på sikt bli så att om betalningarna sker till hyresvärden, kommer det i fortsättningen att bli ett mindre antal utbetalningar, och det är rimligtvis en förenkling.

Till fru Eriksson i Stockholm vill jag säga några ord med anledning av diskussionen huruvida jag skulle vara beredd att dirigera övriga bidrag, exempelvis barnbidrag, till klädkonsumtion eller något annat. Det måste tydligen vara så att fru Eriksson inte har helt klart för sig att bostadstillägget är direkt avsett att stimulera till en bättre och ökad bostadskonsumtion hos människorna. Det är alltså direkt öronmärkt för att användas i syfte att medborgarna skall skaffa sig rymligare och bättre bostäder. Det är skillnaden mellan bostadstillägget och barnbidraget som får betraktas som ett allmänt konsumtionsstöd.

Och tyvärr är det kanske där som skillnaden ligger mellan fru Erikssons och min uppfattning. Jag menar att detta bostadstillägg också i fortsättningen bör vara en klar stimulans för en ökad och bättre bostadskonsumtion. Då kan det inte vara negativt för den enskilde att få det ekonomiska stödet direkt i form av lägre hyra på hyresavin.

Till herr Claeson, som vill göra detta stöd till en helt statlig angelägenhet, vill jag säga att kommunalekonomiska utredningen har många frågor att diskutera och ta ställning till. Det finns enligt vår uppfattning ingen anledning att där ge denna fråga förtur framför många andra viktiga frågor.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Herr Nordberg säger att det är mycket stor skillnad på bostadstilläggen och de övriga bidragen. Vi måste då erinra oss hur bostadstillägget tillkom. Det genomfördes efter en diskussion där man utgick ifrån att vi inte har möjlighet att höja det allmänna barnbidraget hur mycket som helst. Det var en diskussion som bl. a. var influerad av det förhållandet att man inom de allmännyttiga bostadsföretagen, som nu kämpar så hårt i denna fråga, var mycket angelägen om att dirigera stödet till bostäderna. Tanken på bostadstillägg var inte helt främmande för ett behov av att få hyrorna i de allmännyttiga bostadsföretagen betalade. Diskussionen härom har inte börjat i dag. Jag kan inte se någon skillnad mellan bostadstillägget och barnbidraget. Båda är konsumtionsbidrag. För vad skall barnbidraget användas till? Det måste avse mat till barnen och kläder m. m. Det ligger lika nära att vilja dirigera det ena bidraget som det andra.

Det var, herr Nordberg, en tid då en lantarbetarfamilj fick en stor del av lönen som mjölk, som potatis och som bostad. Det ansågs bra med den sortens hjälp, tyckte alla som hade det väl ställt, för då visste man att lantarbetarfamiljerna fick vad de behövde.

Vi får akta oss för att den mentaliteten kommer tillbaka. Det ligger

Nr 60

Onsdagen den
4 april 1973

Familjepolitik
m. m.

snubblande nära att misstänka att en hel del socialdemokrater har glömt den tiden. Jag är rädd för den och vill icke ha det slags anvisning som ligger i att man säger: Denna del av stödet till barnfamiljer med låg inkomst skall vi dirigera.

Fru HÖRNLUND (s):

Herr talman! Det blir inga administrativa komplikationer för barnfamiljerna, säger herr Nordberg. Nej, men för kommuner och bostadsföretag blir det sannerligen fråga om ganska komplicerade administratiorer.

Jag kan konstatera att integritetsfrågorna bryr sig tydligen herr Nordberg inte om, eftersom han över huvud taget inte har berört den saken. Men vi socialdemokratiska motionärer betraktar faktiskt integriteten som en mycket viktig fråga i det här sammanhanget.

Herr NORDBERG (s):

Herr talman! Först några ord till fru Eriksson i Stockholm om skälet till att det här bostadsstödet har kommit till. Det är inget tvivel om att de allmännyttiga och kooperativa bostadsföretagen har haft en önskan om att människorna skall satsa mer på bostäder, men jag vill till fru Eriksson också klart säga att det är ingen uppfattning som de allmännyttiga och kooperativa bostadsföretagen har varit ensamma om. Det samlade socialdemokratiska partiet har varit en stark pådrivare för att människorna skall ha möjligheter att efterfråga och bebo en bra och rymlig bostad.

När det gäller andra former av bidrag kan man väl också koppla in den debatt som vi fört och för om ett statligt stöd till kommuner för utbyggnad av barnstugeverksamheten. Det är helt naturligt att staten ger de bidragen i syfte att kommunerna skall bygga ut barnstugorna. Vi öronmärker pengarna på ett klart och entydigt sätt. Det är i princip samma sak som gäller här. Vi ger ett bostadspolitiskt stöd i syfte att stimulera bostadsefterfrågan hos stora grupper.

Fru Hörnlund talar om integritetsfrågorna. Men vad blir det egentligen för skillnad i det sammanhanget emot förhållandet i dag? Om jag i dag får en postanvisning, som talar om att jag får ett bostadsstöd, kan det ju hända att människor upptäcker det i lika hög grad som om jag får en hyresavi, som redovisar både brutto- och nettohyra. Det förslag som majoriteten förordar innebär emellertid att man stämplar den grupp, som man säger finns, som är försumlig med hyresinbetalningen. Det tycker vi är en olustig form av stämpling och prickning, som vi inte vill vara med om. Det hör också till integritetsproblemen.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Det är alldeles riktigt, herr Nordberg. Hela det socialdemokratiska partiet har velat ge barnfamiljerna möjlighet att hyra en bostad som de inte skulle ha råd med annars. Därför har vi ett bostadstillägg. Men om det tidigare har kunnat fungera och då uppfattats som det socialdemokratiska partiets mening, bör det kunna fungera i dag också enligt det gamla systemet.

Herr Nordberg gjorde en parallell mellan det dirigerade bostadstilläg-

get och stödet till daghemmen. Nej, herr Nordberg, det är en stor skillnad. Vi ger ett allmänt stöd till daghemmen och till barnstugorna och icke till de fattiga för att icke få särinstitutioner. Det fanns en tid då man var märkt om man gick till en barnkrubba, som det hette då. Men den socialdemokratiska inställningen har varit att göra daghem och barnstugor av så hög kvalitet och med sådant ekonomiskt ansvar från kommunens sida att det inte endast blir en viss sorts människor som går dit. I dag när vi har brist på daghem kan det hända att det ändå blir en viss sortering därför att man i första hand får hjälpa dem som har svårast att placera barnen. Men detta är uttryck för det kollektiva ansvaret och märker icke på något sätt dem som lämnar sina barn där som mindre betalningskraftiga. Så herr Nordberg har helt missuppfattat frågorna.

Fru HÖRNLUND (s):

Herr talman! Herr Nordberg talar om barnstugorna. Det är riktigt att vi ger pengar till barnstugorna, och de pengarna ger vi kommunen för att stimulera utbyggnaden. Men i detta fall vill herr Nordberg sända pengarna till icke offentliga organ, privata personer och privata företag. Då blir det verkligen farligt med avseende på integriteten. Då kan avundsjukan och förmyndarmentaliteten komma in i sammanhanget, och därför vänder vi oss emot detta.

Herr NORDBERG (s):

Herr talman! Fru Hörnlund uppfattade mig riktigt när det gäller diskussionen om barnstugorna, vilket fru Eriksson i Stockholm däremot icke gjorde. Fru Hörnlunds inlägg kanske rättar till den missuppfattning som råder mellan fru Eriksson och mig i detta sammanhang.

Fru Hörnlund tog upp frågeställningen om komplikationer för bostadsföretagen och kommunerna. Jag är själv verksam inom ett allmännyttigt bostadsföretag som förvaltar i runt tal 8 000 lägenheter. För vårt vidkommande kommer det icke att innebära några som helst komplikationer att via det datasystem, som vi använder oss av, genom hyresavierna redovisa dels bruttohyran, dels nettohyran. Inga som helst bekymmer behöver uppstå i det sammanhanget.

Fru HÖRNLUND (s):

Herr talman! Jag kan tala om att även jag sitter med i styrelsen för ett allmännyttigt bostadsföretag. Vi är av den uppfattningen att det icke är nödvändigt att handla på detta sätt, vilket jag redogjort för i det anförande jag tidigare hållit.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkterna 1–4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 5

M o m. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av fru Marklund, och förklarades den förra proposi-

Onsdagen den
4 april 1973

Familjepolitik
m. m.

tionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Marklund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 5 mom. 1 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av fru Marklund.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Marklund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	302
Nej	–	16
Avstår	–	4

M o m. 2–4

Utskottets hemställan bifölls.

M o m. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Gustavsson i Alvesta begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 5 mom. 5 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Gustavsson i Alvesta begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	176
Nej	–	119
Avstår	–	28

M o m. 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herrar Carlshamre och Åkerlind, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Carlshamre begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 5 mom. 6 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herrar Carlshamre och Åkerlind.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Carlshamre begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 277
Nej — 37
Avstår — 9

Punkten 6

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 7

M o m. 1

H e m s t ä l l a n

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herrar Carlshamre och Åkerlind, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Carlshamre begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 7 mom. 1 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herrar Carlshamre och Åkerlind.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Carlshamre begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 281
Nej — 38
Avstår — 4

Motivering

Propositioner gavs på godkännande av dels utskottets motivering, dels den i reservationen nr 5 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl. föreslagna motiveringen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

M o m. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Romanus begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 7 mom. 2 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl.

Nr 60

Onsdagen den
4 april 1973

Familjepolitik
m. m.

Onsdagen den
4 april 1973

Familjepolitik
m. m.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Romanus begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 167
Nej - 151
Avstår - 5

M o m. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Gustavsson i Alvesta begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 7 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Gustavsson i Alvesta begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 164
Nej - 155
Avstår - 3

M o m. 4 o c h 5

Utskottets hemställan bifölls.

M o m. 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 8 av herr Karlsson i Huskvarna m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Sigurdsen begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 7 mom. 6 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 8 av herr Karlsson i Huskvarna m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Sigurdsen begärde

rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 161
Nej - 146
Avstår - 16

Nr 60

Onsdagen den
4 april 1973

Familjepolitik
m. m.

M o m. 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 9 av herrar Carlshamre och Åkerlind, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Carlshamre begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 7 mom. 7 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 9 av herrar Carlshamre och Åkerlind.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Carlshamre begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 281
Nej - 39
Avstår - 2

M o m. 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 10 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Gustavsson i Alvesta begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 7 mom. 8 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 10 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Gustavsson i Alvesta begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 225
Nej - 67
Avstår - 31

M o m. 9 - 13

Utskottets hemställan bifölls.

M o m. 1 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 13 av fru Marklund, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Claeson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 7 mom. 14 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 13 av fru Marklund.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Claeson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	304
Nej	–	15
Avstår	–	2

M o m. 1 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 14 av herrar Hamrin och Romanus, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Romanus begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 7 mom. 15 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 14 av herrar Hamrin och Romanus.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Romanus begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	264
Nej	–	53
Avstår	–	4

M o m. 1 6

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 8–11

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 12

M o m. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels

reservationen nr 15 av fru Marklund, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Marklund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 12 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 15 av fru Marklund.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Marklund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	304
Nej	—	15
Avstår	—	3

M o m. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 16 av fru Marklund, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Marklund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 12 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 16 av fru Marklund.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Marklund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	305
Nej	—	15
Avstår	—	2

M o m. 3 — 5

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 13

M o m. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 17 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Andreasson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 13 mom. 1 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 17 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Andreasson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 163
Nej — 156
Avstår — 3

M o m. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 18 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Andreasson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 13 mom. 2 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 18 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Andreasson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 198
Nej — 120
Avstår — 3

M o m. 3

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 14

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 15

Sjukvården

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN anförde: Överläggningen rörande punkten 15 får omfatta även punkterna 16–33 samt socialutskottets betänkande nr 4. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga nu nämnda punkter i socialutskottets betänkande nr 5. Yrkanden beträffande socialutskottets betänkande nr 4 får framställas först sedan detta betänkande föredragits.

I det följande redovisas endast de punkter, vid vilka under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Punkten 20 (Allmän hälsokontroll)

Kungl. Maj:t hade under punkten F 6 (s. 107–108) föreslagit riksdagen att till Allmän hälsokontroll för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 310 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna 1973:437 av herr Åkerfeldt m. fl. (c) samt 1973:653 av fröken Andersson i Stockholm m. fl. (c) vari hemställts att riksdagen skulle

- a) fatta principbeslut om att hälsokontrollen för fyraåringar skulle vara obligatorisk,
- b) hos Kungl. Maj:t anhålla att bestämmelser utarbetades för en sådan obligatorisk hälsokontroll.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen till Allmän hälsokontroll för budgetåret 1973/74 anvisade ett förslagsanslag av 1 310 000 kronor,
2. att riksdagen beträffande skärmbildsundersökning av invandrare skulle avslå motionen 1973:437,
3. att riksdagen beträffande obligatorisk hälsokontroll av fyraåringar skulle avslå motionen 1973:653.

Reservationer hade avgivits

19. beträffande skärmbildsundersökning av invandrare av herrar Gustavsson i Alvesta, Andreasson och Bengtsson i Göteborg (samtliga c) som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanternas angiven lydelse,

20. beträffande obligatorisk hälsokontroll av fyraåringar av herrar Gustavsson i Alvesta, Andreasson och Bengtsson i Göteborg (samtliga c) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1973:653 gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanternas anfört.

Punkten 22 (Hälsovårdsupplysning)

Kungl. Maj:t hade under punkten F 8 (s. 111–112) föreslagit riksdagen att till Hälsovårdsupplysning för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 4 600 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna 1973:26 av herr Nilsson i Agnäs (m), 1973:28 av herr Sjöholm (fp), 1973:810 av herr Björk i Gävle m. fl. (c), 1973:1180 av herr Hamrin m. fl. (fp) vari såvitt här var i fråga hemställts att riksdagen till Hälsovårdsupplysning för budgetåret 1973/74 beslutade anvisa ett reservationsanslag av 4 800 000 kronor, varvid

höjningen med 200 000 kronor i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag särskilt avsågs för ökade insatser mot tobakens skadeverkningar,

1973:1185 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari såvitt här var i fråga hemställt att den utredningsgrupp som tillsatts för att komplettera abortutredningens resultat påskyndade sitt arbete,

1973:1197 av fröken Mattson m. fl. (s),

1973:1205 av herr Nilsson i Agnäs (m),

1973:1206 av fru Nilsson i Kristianstad m. fl. (c) samt

1973:1216 av herr Sellgren m. fl. (fp).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1973:1180, såvitt här var i fråga, till Hälsovårdsupplysning för budgetåret 1973/74 anvisade ett reservationsanslag av 4 600 000 kronor,

2. att riksdagen beträffande vissa frågor om tobakens och alkoholens skadeverkningar skulle avslå motionen 1973:26, motionen 1973:810, motionen 1973:1206 och motionen 1973:1216,

3. att riksdagen beträffande abortlagstiftningen m. m. skulle avslå motionen 1973:28 och motionen 1973:1185, såvitt här var i fråga,

4. att riksdagen beträffande abort på allmänt sjukhus skulle avslå motionen 1973:1205,

5. att riksdagen beträffande informationen i preventivmedelsfrågor skulle avslå motionen 1973:1197.

Reservationer hade avgivits

21. beträffande medelsanvisningen (ökade insatser mot tobakens skadeverkningar) av herrar Hamrin (fp) och Hyltander (fp) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1973:1180, såvitt här var i fråga, till Hälsovårdsupplysning för budgetåret 1973/74 anvisade ett reservationsanslag av 4 800 000 kronor,

22. beträffande abortlagstiftningen m. m. av fru Marklund (vpk) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa,

att riksdagen

a) med bifall till motionen 1973:1185 såvitt här var i fråga gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anfört,

b) skulle avslå motionen 1973:28.

Vid denna punkt hade avgivits ett särskilt yttrande beträffande abort på allmänt sjukhus av herr Åkerlind (m).

Punkten 29 (Efterutbildning av viss sjukvårdspersonal m. m.)

Kungl. Maj:t hade under punkten G 9 (s. 146–150) föreslagit riksdagen att till Efterutbildning av viss sjukvårdspersonal m. m. för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 625 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1973:161 av herr Andersson i Örebro m. fl. (fp, c, m) vari hemställt att riksdagen under

socialdepartementets huvudtitel G 9 Efterutbildning av viss sjukvårdspersonal m. m. anvisade 200 000 kronor utöver Kungl. Maj:ts förslag att ställas till SIFU:s förfogande budgetåret 1973/74 för anordnande av två kurser, vardera om sammanlagt tolv veckors längd, för legitimation av glasögonoptiker.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1973:161 till Efterutbildning av viss sjukvårdspersonal m. m. för budgetåret 1973/74 anvisade ett förslagsanslag av 625 000 kronor.

Reservation hade avgivits

23. beträffande medelsanvisningen (ökad utbildning av glasögonoptiker) av herrar Gustavsson i Alvesta (c), Hamrin (fp), Hyllander (fp), Andreasson (c) och Bengtsson i Göteborg (c) som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1973:161 till Efterutbildning av viss sjukvårdspersonal m. m. för budgetåret 1973/74 anvisade ett förslagsanslag av 825 000 kronor.

Herr BENGTTSSON i Göteborg (c):

Herr talman! Under punkten 29 i socialutskottets betänkande nr 5 tas frågan upp om efterutbildning av viss sjukvårdspersonal. Kungl. Maj:tt föreslår i statsverkspropositionen i vad gäller legitimationskurser för glasögonoptiker att ett anslag på 60 000 kronor anvisas för två kurser om vardera sex veckor under budgetåret 1973/74.

I motionen 161 har representanter från folkpartiet, moderata samlingspartiet och centerpartiet hemställt att riksdagen till efterutbildning av viss sjukvårdspersonal anvisar 200 000 kronor utöver Kungl. Maj:ts förslag att ställas till SIFU:s förfogande budgetåret 1973/74 för anordnande av två kurser, vardera om sammanlagt 12 veckors längd, för legitimation av glasögonoptiker.

Motionärerna påpekar i sin motion den viktiga roll som den legitimerade glasögonoptikern har inom ögonsjukvården. Det är ej främmande för oss att väntetiderna vid ögonklinikerna oftast är mycket långa. I detta läge blir det självfallet så att människor som har synbesvär vänder sig till optikerna för undersökning.

Det är därför helt riktigt som motionärerna påpekar i sin motion att ett ökat ansvar läggs på dessa optiker. På grundval av utredningsarbete inom socialstyrelsen har styrelsen i anslagsäskande för budgetåret 1973/74 föreslagit att legitimationskurser utvidgas till att omfatta 12 veckor samt att 260 000 kronor anvisas under anslaget för två dylika förlängda kurser.

Jag delar såväl socialstyrelsens som motionärernas synpunkter – vilka vi har följt upp i en reservation – beträffande angelägenheten av att så snart som möjligt få till stånd en förbättrad utbildning för legitimerade optiker och därmed ge dem ökade medicinska kunskaper på ett viktigt område inom sjukvården.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 23.

Herr HAMRIN (fp):

Herr talman! De frågor rörande sjukvården och hälsovården som vi nu diskuterar finns med i statsverkspropositionen och behandlas i socialutskottets betänkande nr 5. Det har också under allmänna motionstiden väckts flera motioner i denna fråga, vilka behandlas i socialutskottets betänkande nr 4.

Hälso- och sjukvården har under 1960-talet undergått en väsentlig utbyggnad. Vi minns väl allesammans den debatt som vi hade tidigare när resurserna på sjukvårdens område var knappa, när utbildningen av läkare inte var tillräcklig och när man över huvud taget hade en saklig men många gånger häftig debatt om hur dessa frågor skulle tacklas och lösas.

Det skall inte bestridas att det under 1960-talet har skett åtskilligt. Socialdepartementet har sin andel i uppbyggnaden. Att huvudmännen ute i landstingen har lagt manken till bör kanske också ihågkommas i detta sammanhang.

Jag vill inte påstå att vi på nytt har kommit in i en kris, men vi har fått ett läge där folk alltmer frågar sig hur utvecklingen kommer att bli. Vi vet att det delvis beror på en ny satsning om vilken vi alla är ense. Det beror på att vi satsar på den öppna vården, på långtidsvården och på psykiatrin. Men i den skarv som uppstår när den öppna vården skall byggas ut uppkommer det bristfenomen på åtskilliga håll.

Vi vet att köerna till ögonklinikerna är långa. Vi vet att reumatikerna inte får den hjälp som de egentligen borde ha. Och vi vet att vetenskap och forskning ger oss allt större möjligheter att hjälpa även i svåra och komplicerade fall som tidigare betecknats såsom hopplösa. Men samtidigt vet vi också att sjukvårdens huvudmän — landstingen och de förut landstingsfria städerna — har slagit huvudet i skattetaket. Vi vet att det kommit till stånd en rekommendation om i varje fall ett försök till skattestopp även på landstingsområdet, en rekommendation från regeringen med Landstingsförbundets och Kommunförbundets goda medverkan. I det läget finns det all anledning att fundera över hur man skall tackla sjukvårdsproblemen. Vem skall man kritisera när det inte fungerar som allmänheten önskar?

Med tanke på att man ute i landstingsområdena håller på att upprätta hälso- och sjukvårdsplaner tror jag att det finns anledning att framhålla att det är på riksplanet som en hel del av dessa frågor skall lösas. Det kanske också bör påpekas att läkarutbildningen, som länge var eftersatt, inte kommer att utgöra flaskhalsen i mitten på 1970-talet när nu landstingen bygger ut sin öppna vård, ser över sin slutna vård och försöker ordna för de eftersatta grupperna. Men det uppstår nya problem när man efterlyser specialister på olika håll för att få det hela att fungera. Det gäller alltså inte enbart antalet läkare utan även fördelningen mellan specialisttjänsterna. Det kan också gälla AT-läkarnas utbildning och de problem som uppstår när landstingen skall, med rätta, hjälpa till att få den utbildningen att fungera.

Med utgångspunkt i de tankegångar som jag här försökt redovisa, herr talman, har vi efterlyst ett ramprogram från centralt håll för hälso- och sjukvården. Med "centralt håll" menar jag då att sjukvårdens huvudmän självklart skall vara inkopplade på en sådan utredning. Jag tror för min

del att det blir nödvändigt att ta itu med denna sak, eftersom sådana frågeställningar i fortsättningen uppkommer då det gäller att hjälpa, hela och bota, att vi inte kan ekonomiskt sett famna alla de möjligheter som finns i olika sammanhang.

Vi har också yrkat på tillsättandet av projektgrupper för den långsiktiga planeringen inom den förebyggande hälsovården. Den förebyggande vården är självfallet av allra största betydelse för att hjälpa människor men även för att lätta trycket på de huvudmän som har att svara för sjukvården.

Då det gäller sjukvården har vi ansett att det bör finnas organisatoriska modeller, så att man kan få fram lämpligast tänkbara organisation för den vårdkontinuitet som allt flera efterlyser. Att komma tillbaka till sjukvård och inte möta den läkare som tidigare hjälpt i olika sammanhang kan för patienten vara ganska påfrestande. Kravet på att en sådan vårdkontinuitet skall ordnas har vuxit sig allt starkare.

Vi har också begärt att den kommunalekonomiska utredningen snabbt skall komma med resultat då det gäller att ge de erforderliga resurserna till sjukvårdens huvudmän. Det går inte längre — inte enbart på grund av skattestoppet i kommunerna — att begära att huvudmännen, landstingen, med sina medel skall bekosta en alltmer ekonomiskt krävande sjukvård. När finansministern efter åtskilligt grubbel äntligen tillsatt en utredning om fördelningen av utgifter mellan stat och kommun, är det från dessa synpunkter ett önskemål att den utredningen framlägger resultat snarast möjligt.

Jag har, herr talman, också nämnt de hälsovårdsuppgifter som kommer in i detta sammanhang. I en reservation till socialutskottets betänkande nr 5 har vi begärt en ökning av anslaget till hälsovårdsupplysning med 200 000 kronor, som det enligt vår mening är angeläget att kunna använda för upplysning rörande tobaksrökningens skadeverkningar. Vi vet mycket väl att det pågår en utredning på detta område, och vi hoppas att den snabbt skall kunna lägga fram sitt resultat. Men för att kunna fullfölja denna utrednings tankegångar måste man självfallet ha medel till förfogande.

Jag vill, herr talman, avslutningsvis yrka bifall till reservationerna 1 och 3 t. o. m. 6 vid socialutskottets betänkande nr 4 och därutöver till utskottets hemställan samt beträffande socialutskottets betänkande nr 5 till reservationerna 21 och 23 och i övrigt till utskottets hemställan.

Herr ÅKERLIND (m):

Herr talman! När det gäller de avsnitt i socialutskottets betänkande nr 5 som vi nu behandlar vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Vid punkten 22 har jag dock avgivit ett särskilt yttrande med anledning av motionen 1205 av herr Nilsson i Agnäs. Jag delar den oro som kommer till uttryck i motionen över att så stor del av abortansökningarna beviljas för närvarande. Därför bör utredningsarbetet påskyndas, så att vi snart kan få en ny abortlagstiftning med skärpta och klara lagregler. Nuvarande förhållanden framkallar olust och samvetskonflikter för den sjukvårdspersonal som skall syssla med aborter, eftersom den eljest ser som sin uppgift att skydda och rädda liv. Jag förutsätter att

motionens förslag tas upp till övervägande i samband med att beslut fattas om en ny abortlagstiftning. Därför har jag inte nu något särskilt yrkande på den punkten.

Till socialutskottets betänkande nr 4, som också behandlas i detta sammanhang, har vi fogat några reservationer. I reservationen 1 begärs en parlamentarisk utredning om verkningarna av enhetstaxereformen. Den enhetstaxereform som genomfördes fr. o. m. den 1 januari 1970 har nu varit i kraft under så lång tid att, enligt vår uppfattning, en ordentlig utvärdering av resultaten bör göras. Det är många viktiga frågor nämnda i den motion av herr Werner i Malmö som reservationen grundas på. Det gäller främst vårdefterfrågan, väntetider, vårdkontinuitet, vårdkostnadernas påverkan och frågan om antalet röntgen- och laboratorieundersökningar. Det finns all anledning att utvärdera vilka verkningar enhetstaxereformen har fått och vad som kan göras för att motverka eventuella negativa konsekvenser i olika avseenden.

I reservationen 3 begär vi ett program för den fortsatta utbyggnaden av hälso- och sjukvården och hemställer att en utredning tillsätts för detta ändamål.

Behoven av och möjligheterna till insatser på vårdområdet är närmast obegränsade medan samhällets resurser är starkt begränsade, och kanske de genom den ekonomiska situation som råder blir ännu mer begränsade. I det läget tycker jag att det är nödvändigt att ta till vara våra resurser på absolut bästa sätt. Riksdagen bör få tillfälle att ta ställning till en långtidsplan för vårdområdet, en ramplanering som också herr Hamrin var inne på och som bör ligga till grund för huvudmännens egna planer.

Programarbetet bör ledas av en parlamentariskt sammansatt kommitté med representation för huvudmännen. I kommitténs bedömning av den framtida vårdutbyggnaden bör givetvis även ingå sådant som effekten av enhetstaxereformen och karensdagarnas slopande liksom fördelningen av sjukvårdskostnaderna.

I reservationen 5 begär vi upprättande av organisatoriska modeller för vårdkontinuitet. När det gäller sjukvård är det särskilt viktigt att patienten så långt möjligt kan få samma läkare vid återbesök. Det är viktigt både för patientens trygghetskänsla och för läkarens möjligheter att snabbt bedöma sin patients tillstånd. Det kan också göra att behandlingstiden blir kortare och därmed kostnaderna lägre. Trots det kan kanske ett bättre behandlingsresultat uppnås. Det finns därför många starka skäl att bifalla reservationen nr 5.

Jag förordar alltså bifall till reservationerna 1, 3 och 5 vid socialutskottets betänkande nr 4.

Herr TAKMAN (vpk):

Herr talman! Fru Marklund har i reservationen 22 betonat att en reformering av abortlagen och en i lag skyddad rätt till abort är angelägna åtgärder som snarast måste genomföras. Med hänvisning till en partimotion från vpk konstaterar hon att det funnits tillräckligt med material för att redan i år lägga fram en proposition. Den arbetsgrupp som tillsätts för att bl. a. närmare granska vilka åtgärder som kan företas i abortförebyggande syfte bör rimligen inte få användas för att förhålla en reformering

av abortlagstiftningen. Genom att bifalla reservationen 22 har riksdagen en möjlighet att tala om för regeringen att reformen måste påskyndas. Jag yrkar därför nu bifall till reservationen 22.

Det lagförslag som framlades av 1965 års abortkommitté i betänkan- det Rätten till abort (SOU 1971:58) skulle i huvudsak innebära en anpassning till nuvarande praxis. Den lag som än i dag gäller, om än med senare ändringar och tillägg, är 1938 års lag. Den var på sin tid ett stort framsteg, men det är ingen hemlighet att den har tillämpats mycket olika i olika delar av landet och inte alltid har tillämpats konsekvent av högsta myndigheten, socialstyrelsen – tidigare medicinalstyrelsen.

Redan från början fanns det vissa möjligheter att tillmäta den abortsökande kvinnans egen inställning en avgörande betydelse. Det gjordes på sina håll, och ofta men inte alltid hade man då medhåll i den nämnd i socialstyrelsen som beslutade. Det har med åren blivit allt vanligare att tolka abortlagen på detta sätt. Samtidigt har bestämmelserna lagt hinder i vägen för en snabb, rationell och därmed human handläggning av abortärendena.

Det lagförslag som framlades av 1965 års abortkommitté var tyvärr inte helt fritt från tyngden av det förgångna. Det var en kompromiss. Jag vill redan nu påpeka att om den del av förslaget som innehöll en bestämmelse om att rätten för kvinnan att undergå abortoperation skulle fastställas av en lokal sjukvårdsnämnd tas med i en regeringsproposition, kommer den att bli hårt och allmänt kritiserad. Handläggningen av ett abortärende bör i princip jämföras med läkarvård i övrigt.

Jag har hört och också med intresse läst de synpunkter professor Axel Ingelman-Sundberg har på denna del av förslaget – och även på andra delar. Han har på ett koncentrerat och klart sätt kritiserat abortkom- mitténs belänkande i ett remissyttrande som förra året publicerades i skriften Abortfrågan. Han anser sammanfattningsvis

1. att abort på kvinnans egen begäran skall kunna ske t. o. m. 12:e graviditetsveckan om ingen medicinsk kontraindikation föreligger,
2. ett avbrytande av havandeskapet efter 12:e veckan bör föregås av en socialmedicinsk bedömning av gynekolog med kurators medverkan men utan formellt ansökningsförfarande och
3. att en övre tidsgräns för tillåtet abortingrepp på annat än medicinsk indikation sätts vid 18:e graviditetsveckan och i speciella fall vid 20:e.

Jag tror att detta skulle vara en bra lösning. Det skulle alltså innebära att man hade fri abort men med vissa förbehåll för tiden efter 12:e veckan, när ingreppet är mera komplicerat och inte helt riskfritt.

En enkel rapportskyldighet om utförda aborter bör finnas kvar. Vi har i Sverige en fullständig statistik beträffande legala aborter sedan 1939, och det måste vara angeläget att inte få ett avbrott i statistiken på detta viktiga område. Detta tror jag är det enda extra pappersarbete som man bör ha kvar när det gäller abortfrågan.

Det har varit mycket diskussion om den befarade ökningen av antalet aborter ifall om man gör tillgången till abort lättare och snabbare. Sannolikt får man räkna med en ökning de första åren. Vi har redan haft en ganska betydande ökning sedan det omständliga ansökningsförfaran-

det i stor utsträckning ersatts med s. k. tvåläkarintyg.

Men med all säkerhet har denna ökning sedan 1969 haft flera orsaker. Det har varit en stor och ofta ovederhäftig publicitet omkring påstådda risker med p-piller. Tillgången till sakkunnig rådgivning i fråga om födelsekontroll har knappast någonstans i landet motsvarat behovet.

Antalet legala aborter har hållit sig omkring 20 procent av antalet förlossningar i hela landet. Man har erfarenheter från åtminstone ett område där rådgivningen i födelsekontroll har motsvarat behovet, nämligen Linköpingsdistriktet. Där är antalet aborter ungefär 10 procent av antalet förlossningar. Det är väl ungefär så långt man kan komma i dagens läge. Såvitt jag kan förstå är farhågorna för en ytterligare stark ökning av antalet aborter vid en fri möjlighet för kvinnorna att få abort svagt grundade.

Jag skulle vilja skicka en hälsning till regeringen genom socialministern att skynda på med lagstiftningen på det här området. Jag tror att det nu finns en mycket stor majoritet i det här landet för en abortlagstiftning efter de riktlinjer jag här skisserat.

Det har ju hänt en hel del inom den allmänna opinionen här. Även opinionen bland juristerna har ändrats. Utan att säga något illa om jurister i allmänhet vill jag nämna det kända faktum att opinionen bland juristerna genomsnittligt brukar släpa efter folkopinionen vid förskjutningar i framstegsvänlig riktning.

På detta område har det sensationella inträffat att USA:s högsta domstol den 22 januari i år med 7 röster mot 2 i praktiken avskaffat alla abortlagar i hela USA. Högsta domstolen har bestämt att aborter får företas utan restriktioner under graviditetens första tre månader. Det är en mycket intressant och, skulle jag vilja säga, mycket upplyst och framsynt skrivning från högsta domstolen, där man väger kvinnans rätt till *privacy* – det får väl här tolkas som privatliv – och gör abortfrågan till en privatsak t. o. m. graviditetens tredje månad.

Man nämner också att de gamla abortlagarna i regel är 100 år. De daterar sig från senare delen av 1800-talet och tillkom alltså vid en tid när abort var ett ganska farligt ingrepp. Nu är abort under de tre första månaderna en praktiskt taget riskfri operation.

Jag tycker att den svenska regeringen borde ha varit framsynt nog att komma med ett motsvarande förslag före högsta domstolen i USA, som sannerligen inte består av särskilt radikalt folk. Fyra av de nio medlemmarna av högsta domstolen har tillsatts av president Nixon, och det har varit en storm omkring tillsättningarna därför att dessa fyra genom sin tidigare verksamhet har visat att de ligger mycket långt åt höger i sina politiska synpunkter. Det är intressant att notera att denna progressiva skrivning, som högsta domstolen har lagt fram i abortfrågan, är undertecknad av tre av dessa fyra domare som Nixon har tillsatt. De har alltså kunnat höja sig över sitt reaktionära förgångna och göra en lagstiftning – för det är vad det i realiteten innebär – som är framsynt från vetenskaplig och social synpunkt.

Fröken ANDERSSON i Stockholm (c):

Herr talman! Till utskottets behandling av punkten 20, Allmän

hälsokontroll, finns det två reservationer av centrens representanter i utskottet. Den första, reservation nr 19, gäller invandrarnas rätt till skärmbildsundersökning. I många av de länder varifrån invandrarna kommer är tuberkulosfrekvensen betydligt högre än i vårt land och den förebyggande hälsovården inte utbyggd. Att tillförsäkra alla invandrare den förmån som vi själva har i att bli skärmbildsundersökta är angeläget både för invandrarna och för Sverige som invandrarland. För detta talar alldeles särskilt det faktum att när skärmbildsundersökning skett visar det sig att andelen upptäckta fall av tuberkulos bland de i undersökningen ingående invandrarna är nära tre gånger så stor som bland den övriga befolkningen.

Ett enigt utskott har stannat för att inte nu begära någon åtgärd, detta med hänsyn till att frågan uppenbarligen kommer att behandlas av pågående utredningar, bl. a. invandrarutredningen. Reservanterna har inte heller något annat yrkande men vill understryka hur angeläget det är att alla invandrare erbjuds möjlighet till skärmbildsundersökning omedelbart efter invandringen. För att denna skall komma till stånd måste det inom dispensärverksamheten och den allmänna skärmbildsverksamheten finnas sådana rutiner att invandrarna i detta avseende selekteras ur den övriga befolkningen och blir föremål för undersökning tidigare än vad nu tillämpade rutiner gör möjligt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 19 som avser utskottets motivering under punkten 20.

I reservationen 20 till samma punkt i utskottets betänkande yrkar centerrepresentanterna att riksdagen med anledning av motionen 653 ger Kungl. Maj:t till känna vad som anförts beträffande obligatorisk hälsokontroll av fyraåringar. Riksdagen har tidigare behandlat den frågan.

År 1967 fick dåvarande medicinalstyrelsen i uppdrag att utarbeta riktlinjer för en allmän hälsokontroll av fyraåringar byggd på frivillig anslutning. Det blev sjukvårdshuvudmännens sak att effektuera uppdraget, och avsikten var att man skulle sätta i gång 1969. Fram till nu har emellertid bara en liten del av fyraåringarna ur årskullarna därefter blivit kallade till undersökning, även om andelen har ökat något med åren. Av 123 000 fyraåringar kallades år 1971 ca 35 000, och endast 27 000 fick genomgå den fullständiga undersökning som socialstyrelsen förutsatt. Flera landstingsområden har över huvud taget inte alls kommit i gång med verksamheten.

Det är intressant att se på hur många av barnen man har upptäckt avvikelser, som innebär att de skulle behöva någon form av vård efter undersökningen. Det var fallet med mer än 11 000 eller nära hälften av de undersökta barnen.

Att fyraårskontrollen inte kommit längre sägs bero på läkarbrist. Det är säkert riktigt, även om det kanske inte är hela sanningen.

Utskottet redovisar som svar på motionen 653, som jag själv jämte flera andra står som undertecknare av, att socialstyrelsen nu utsänt ett cirkulär om anmälan av förlossningar till barnavårdscentral och att riksskatteverket meddelat föreskrifter om att aviseringar från folkbokföringen till barnavårdscentral skall göras beträffande flyttningar etc. av barn under sju år. Alla barn skall alltså automatiskt komma in i

barnhälsovården. Socialstyrelsen har sedan fastställt en journal som skall föras inom barnhälsovården och som innebär kontinuerliga hälsokontroller under hela förskoleåldern.

I detta stora barnhälsovårdsprogram skall nu fyraårskontrollen ingå, och utskottsmajoriteten tror tydligen att allt blir löst med detta. Jag vill gärna erkänna att det är ett utmärkt program. Men om vi på grund av läkarbrist inte ens kan klara *en* kontroll vid fyra års ålder, hur skall vi då klara hela detta stora program? Den frågan har utskottsmajoriteten över huvud taget inte berört.

Vi vänder oss inte mot detta nya barnhälsovårdsprogram, tvärtom, men vi håller fast vid att den kontroll som skall ske vid fyraårsåldern skall vara obligatorisk. Det är tyvärr så — all erfarenhet visar detta — att just de barn som uteblir från undersökningen allra bäst skulle behöva få sin fysiska och psykiska hälsa kontrollerad för att därefter få den hjälp och det stöd som skulle kunna förhindra bestående skador och avvikelser för framtiden. Ofta beror detta på att de kommer från hem där man inte anser det självklart att utnyttja samhällets service i det här avseendet.

Det räcker inte med att åberopa att där fyraårskontrollen är genomförd har man på frivillig väg nått 89–99 procent av barnen. Det varierar nämligen mycket mellan olika landstingsområden. Det räcker inte därför att det framför allt är dessa upp till tio procent som med ganska stor säkerhet är i farozonen.

I reservationen yrkas att man i avvaktan på att läkarbristen blir hävd — vilket man med tanke på den snabba utbyggnaden av läkarutbildningen kan hoppas skall ske relativt snart — redan nu skall uttala sig för att fyraårskontrollen blir obligatorisk och uppdraga åt Kungl. Maj:t att utarbeta bestämmelser för denna.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 20.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s):

Herr talman! Socialutskottet har sökt rationalisera riksdagsbehandlingen av den del av socialhuvudtiteln som utskottet har till uppgift att bereda. Vi har också sökt medverka till att debatterna här i kammaren i dessa frågor skall hållas så sammanbundna som möjligt, och vi har dessutom i mycket markant grad sökt inplacera en rad motioner med anknytning till ämnet i det betänkande som gäller huvudtiteln — tillsammans är det över 70 motioner som behandlas i detta sammanhang. Jag vill gärna understryka att detta inneburit en mycket stark påfrestning på utskottets kanslipersonal. Men jag tror att denna samtida behandling av så många motioner också ger anvisningar om hur man skall kunna angripa problemet att få ned debattiderna i kammaren. Vi har i varje fall från vårt utskotts sida sökt finna vägar till rationalisering, och jag hoppas att kammarens ledamöter i någon mån skall uppskatta detta.

Det avsnitt av den socialpolitiska debatten som gäller sjukvården knyts denna gång till två betänkan den — dels betänkandet nr 5 som behandlar socialhuvudtiteln, dels betänkandet nr 4 som behandlar den långa raden av motioner om hälso- och sjukvårdssektorn. Under de senaste åren har, som herr Hamrin varit inne på, en stark utbyggnad av sjukvården skett i vårt land, och särskilt markant är denna utbyggnad när det gäller den

öppna vården vid läkarcentraler och vårdcentraler. De åtgärder som vidtagits i detta avseende av sjukvårdshuvudmännen — i första hand landstingen — har varit mycket värdefulla, men fortfarande finns det självfallet stora brister att avhjälpa på detta område. Det är emellertid uppenbart att utbyggnaden av den öppna sjukvården gör att den slutna vården avlastas en del vårdbehov. På litet sikt ger det också en både billigare och effektivare sjukvård, eftersom den slutna vården kostar mycket pengar.

Den kraftiga satsning som skett beträffande läkarutbildningen är också mycket värdefull, och den tid är ganska nära då vi kommer att få någorlunda balans mellan tillgång och efterfrågan på läkare. Det är ett mycket stort framsteg som därigenom görs. Vi kan räkna ut att vi utbildar ungefär 1 000 nya läkare under vart och ett av de närmaste fem åren. Det är ett rekord, sett ur vår synpunkt, och det är naturligtvis ett av de högsta talen när det gäller läkarutbildning för något land. Detta ger oss givetvis goda förhoppningar om att vi efter hand skall kunna avhjälpa läkarbristen i vårt land. Men vi skall samtidigt vara på det klara med att kraven kommer att öka, och följaktligen är det möjligt att balans inte nås så snart som vi egentligen hade hoppats.

En mycket viktig del av hälso- och sjukvården utgör de förebyggande insatserna. Ju mer vi kan satsa på dessa områden, desto större möjligheter har vi att komma till rätta med bristsituationen på vårdområdet. Det ger dessutom mindre kostnader för huvudmännen, främst då landstingen.

Jag vill i det sammanhanget understryka vikten av att landstingen är öppna för att stödja fritids- och motionsverksamheten och därigenom minska ned antalet besökare vid sjukhus och vårdcentraler. I det förebyggande arbetet ingår självfallet upplysningsverksamhet kring ämnen som narkotika, tobak och alkohol men också upplysning om vikten av att kost- och motionsfrågorna ägnas uppmärksamhet. De är alla viktiga led i strävandena att göra vårt folk friskare och motståndskraftigare mot påfrestningar av olika slag.

Herr talman! Efter det här mera principiellt hållna resonemanget vill jag ta upp några synpunkter på de reservationer som fogats till utskottets betänkande nr 5.

Reservationerna 19 och 20 har avgivits av centerpartiets ledamöter — reservationen 19 gäller skärmbildsundersökning av invandrare och reservationen 20 obligatorisk hälsokontroll av fyraåringar. Fröken Andersson i Stockholm var inne på dessa reservationer när hon stod här i talarstolen alldeles nyss.

Vad invandrarna beträffar slår utskottet fast att vissa grupper invandrare redan vid ankomsten till Sverige blir skärmbildsundersökta. Det gäller de som kommer kollektivt, och sedan 1950 har 22 000 invandrare kommit kollektivt och blivit föremål för obligatorisk skärmbildsundersökning. Vid import av arbetskraft — alltså när vederbörande kommer mera enskilt — görs också läkarundersökning och vid behov skärmbildsundersökning. Riksdagen hade så sent som i fjol att ta ställning till en motion liknande den nu aktuella men avslög då förslaget under åberopande av att socialstyrelsen rekommenderat huvudmännen skärmbildskontroll av invandrare och att invandrarutredningen har i uppdrag

att utreda frågan samt att frågor rörande hälsokontroll av invandrare kan bli uppmärksammade i den pågående utredningen om hälsoundersökningar hos socialstyrelsen. Såvitt jag förstår finns det ingenting som föranleder en ändring i förra årets ståndpunktstagande.

Sedan har det också väckts en motion som gäller hälsokontrollen av fyraåringar. Den motionen är en gammal bekant, och förhållandena nu är desamma som då utskottet 1971 och 1972 yrkade avslag på framställningar av liknande slag. Utskottet kan inte tänka sig sådana tvångsåtgärder som motionärerna vill införa mot barnens vårdnadshavare. Så länge hälsokontrollen inte är utbyggd över hela landet är en sådan åtgärd missriktad. Sannolikt kommer också kontrollen av fyraåringarna att minska i betydelse i samma grad som det i år införda systemet med uppföljande kontroll inom barnhälsovården vinner ökad terräng. Utvecklingen kan komma att medföra att den motionen kanske om något år betecknas som helt överspelad. Såvitt jag kan finna är det orimligt att tänka sig att riksdagen skulle tillstyrka den motionen.

Beträffande hälsovårdsupplysningen – och där kommer jag in på folkpartiets motion – har vi här att göra med den så att säga vanliga överbudspolitik från folkpartiet. Motionärerna begär ökade anslag för detta ändamål. Redan innan socialstyrelsen är klar med sin redovisning av vad som håller på att ske på detta fält vill man i förskott ha ytterligare 200 000 kronor anslagna. Ja, det är klart att om man vill göra anspråk på att vara snabb i vändningarna, så är det väl i och för sig riktigt att gå fram på det sättet, men vi brukar inte handlägga frågorna så här i riksdagen. När socialstyrelsens redovisning är klar får den behandlas i vanlig ordning, och sedan får vi se till att de medel som behövs blir anvisade för den upplysningskampanj mot tobaken som det här är fråga om. På det sättet skall vi skapa möjligheter att få ut mera upplysning om tobakens skadeverkningar.

Jag vill också erinra om att socialstyrelsen för innevarande år disponerar 875 000 kronor till upplysning om beroendeframkallande medel. Anslaget till hälsovårdsupplysning uppgick 1968/69 till 1,1 miljoner och är nu uppe i 3,8 miljoner, och nu föreslår regeringen ytterligare 800 000 kronor, varav 400 000 kronor skall gå till en brett upplagd information om preventivmedel och abortförebyggande åtgärder. Såvitt jag fattar finns det ingen som helst anledning att bifalla folkpartiets reservation. De sakliga förutsättningarna för det saknas helt.

Vad abortlagstiftningen angår kan man väl också säga att fru Marklunds reservation är överflödig. Fru Marklund säger i reservationen att abortutredningen och remissvaren på utredningens betänkande borde vara tillräckliga för en lagstiftning. Ja, jag vill inte bestrida att det materialet kan vara tillräckligt för en lagstiftning i ärendet, men här måste vi ta hänsyn till de sammanlagda sjukvårdsresurserna, och den kartläggning som nu pågår måste vara klar innan någon proposition kan läggas fram i ärendet. Det är den enkla förklaringen till varför man inte innan dess vare sig vill eller kan göra något åt saken.

I anslutning till sistnämnda fråga vill jag sedan också säga några ord om herr Åkerlinds inlägg. Det grundar sig på en motion av herr Nilsson i Agnäs, som enligt min mening är en mycket mörk motion. Så mycket är

också uppenbart att något riksdagens bifall till tankarna i den motionen är helt otänkbart. Den syn som framkommer i den motionen räknar jag med att det inte finns förutsättningar att få tillräckligt antal röster för i Sveriges riksdag för att den skall gå igenom. Jag skulle också djupt beklaga om vi beslöt att tillämpa en sådan politik som framskyntade i herr Nilssons motion och i herr Åkerlinds särskilda yttrande.

Beträffande efterutbildning av viss sjukvårdspersonal, och framför allt den utbildning av optiker som det här gäller, har socialstyrelsen pekat på att det finns behov av sådan utbildning. Socialministern är inne på liknande funderingar, men han kan inte tillstyrka socialstyrelsens förslag därför att han anser att det inte kan vara säkert att just statens institut för företagsutveckling skall svara för den utbyggda optikerutbildningen. Utskottet anför att skoldirektionen i Stockholm fr. o. m. läsåret 1971/72 anordnar en tvåårig utbildning för optiker inom ramen för gymnasieskolan. Dessutom påpekar utskottet att skolöverstyrelsen i samråd med socialstyrelsen och Stockholms skoldirektion planerar en ettårig påbyggnadskurs för legitimering av glasögonoptiker, som skall stå öppen för elever från hela landet. En sådan kurs kommer att börja redan läsåret 1973/74. Med hänsyn till de fakta utskottet räknar upp avstyrker utskottet på goda grunder bifall till den motion som här föreligger. Den utbildning som planeras blir, såvitt jag förstår, bättre. Ett bifall till reservationen skulle innebära att man konserverar utbildningen till ett område där den kanske egentligen inte hör hemma. Jag tror att den här nya linjen i det fallet avsevärt kommer att förbättra utbildningen.

Herr talman! I detta sammanhang vill jag ta upp ett litet resonemang om socialutskottets betänkande nr 4, som behandlar en rad motioner beträffande sjukvårdsfrågorna. Det finns sex reservationer knutna till betänkandet, och de ger anledning till följande reflexioner.

Moderater och folkpartireservanter vill ha en parlamentarisk utredning om verkningarna av enhetstaxereformen, och jag ser att motionären sitter i startgroparna för att gå upp efter mig och föra en diskussion i ämnet. Men det kanske kan vara värt att säga några ord om resonemanget om parlamentariska utredningar. Det är mycket enkelt att påyrka parlamentariska utredningar, och vi har för övrigt världens mest genomsyrade parlamentariska system när det gäller utredningsväsendet. Var någon annanstans i världen har oppositionen sådana möjligheter som i Sverige att delta i utredningar och påverka resultaten? Det intressanta är att det oftast är de borgerliga partierna som söker få igenom parlamentariska utredningar, men sedan är de de första som klagar över att utredningarna blir för dyra. Dessutom klagar de på att, när en utredning väl är tillsatt, riksdagsutskotten i sina betänkanden hänvisar till att de inte kan göra någonting så länge utredningarna arbetar. Och om man får igenom krav på utredningar, som sysslar med frågorna, som djupdyker i dem, är det uppenbart att det tar tid att få fram resultat. Men är man så angelägen om att få igenom parlamentariska utredningar på praktiskt taget alla områden bör man också ta konsekvensen och förstå att det kommer att ta tid att genomlysas alla de önskemål och synpunkter som finns.

Herr talman! Det här var egentligen en parentes, men det finns anledning att säga något om själva systemet med de parlamentariska

utredningarna, eftersom det finns en del klagomål över dels att utredningarna tar tid, dels att man gömmer så mycket av motioner m. m. bakom dem.

Enhetstaxereformen, som var det jag egentligen började tala om när jag kom in på systemet med parlamentariska utredningar, följs fortlöpande av socialdepartementet, socialstyrelsen, riksförsäkringsverket och Landstingsförbundet. En parlamentarisk utredning skulle inte nå några bättre resultat än de organen var för sig kan nå. Jag vill också understryka att en av avsikterna bakom enhetstaxereformen var just att öka insatserna för att kunna bygga ut den billigare öppna sjukvården och göra den mer effektiv, så att den skulle kunna ta emot fler patienter.

Tendensen är såvitt jag förstår klar: satsningen på den öppna sjukvården håller på att ge resultat.

Det finns en vpk-reservation som gäller sjukvårdens effektivisering. Jag kommenterar den innan någon från det hållet kommer upp i talarstolen och argumenterar, så kanske jag slipper att gå upp i replik om den saken.

Planeringsarbetet beträffande sjukvården pågår under socialdepartementet hos dess sjukvårdsdelegation, hos socialstyrelsen, de kommunala huvudmännen och Spri. Frågorna om sjukvårdskostnaderna och deras finansiering behandlas av sjukvårdskostnadsutredningen och kommunal-ekonomiska utredningen. Frågor om hälsoundersökningar och annan förebyggande hälsovård samt om den psykiska hälsovården utreds av socialstyrelsen. Även länsberedningen sysslar med hithörande ting; det gäller framför allt huvudmannaskapet för åldrings- och nykterhetsvården. Vidare pågår utredningar om förstärkning av den öppna sjukvården. Jag vill understryka att även åldringsvården prioriteras när det gäller fördelningen av ökade läkarresurser och av bygginvesteringar.

Det pågår alltså ett mycket stort och tidskrävande utredningsarbete inom just de områden av sjukvården som man i reservationen tagit upp till diskussion.

I reservationen talas det om att det råder olikheter i ålders- och skatteunderlagsförhållanden mellan de olika landstingen. Ja, det är självklart att det gör det. Men detta beaktas – det vill jag understryka – i mycket betydande grad vid den statliga kommunala skatteutjämningen. Det går innevarande år över 2 miljarder till landets kommuner och landsting, och ytterligare 375 miljoner kronor föreslås till det ändamålet, om jag inte minns fel. Detta är ett sätt att se till att sjukvårdskostnaderna inte blir alltför betungande för de skattesvaga landstingen; man försöker här solidariskt åstadkomma en så rimlig fördelning som möjligt.

I reservationen talas också om att varje medborgare borde ha sin egen öppenvårdsläkare att vända sig till. Det torde inte ligga inom möjligheternas gräns. Hur mycket resurser vi än får på det området, tror jag inte man kan genomföra det. Önska kan man självfallet göra, men uppnå ett sådant mål är inte så lätt.

Beträffande förslaget om ett program för den fortsatta utbyggnaden av hälso- och sjukvården vill jag säga att liknande motioner behandlats vid två tidigare riksdagar och då avvisats med betydande majoritet. Nu upprepar man önskemålen, men argumenten för och emot är desamma som tidigare. Något påskyndande eller någon förbättring av det arbete

som pågår anser vi inte att man kan åstadkomma.

Med anledning av yrkandet om tillsättande av projektgrupper vill jag säga att det pågår utredningar inom det s. k. HVUD där sådana intressen finns företrädda som är av avgörande betydelse för frågornas utveckling. Länskommittéer har också börjat bildas för regional hälsouppllysning, och man strävar efter att bilda sådana även inom primärkommunerna.

Beträffande förslaget om utarbetande av organisatoriska modeller för vårdkontinuitet har utskottet anfört mycket bärande skäl för sitt ståndpunktstagande. De pågående utredningarna är ägnade att förbättra förutsättningarna för upprätthållande av vårdkontinuitet, men huruvida vi skall kunna infria de önskemål som ställts är självfallet avhängigt av att vi får bättre läkarvårdsresurser.

Jag vill understryka att vi aldrig kan komma tillbaka till systemet med den gamla husläkaren, som onekligen betydde oändligt mycket för patienterna. Mot hans verksamhet skall vi sätta den obestridligen mycket starka utbyggnad som skett på detta område; nu kan den sjuke komma under röntgenkontroll osv. Man kan säga att det system vi har i dag är avsevärt bättre än det som fanns tidigare.

Slutligen ett par ord om förslaget att motionen 1201 skulle överlämnas till kommunalekonomiska utredningen. Det finns inga skäl att göra det. Utredningen har tillräckligt med material för att kunna handlägga den här frågan. Reservationen är en propagandareservation och ingenting annat.

Jag vill bara citera en mening av vad man säger i reservationen: "Det är i längden oförsvårigt, att allvarligt sjuka människor icke kan få adekvat vård eller får vänta under lång tid på att få det." Ja, det håller jag helt med om att det är – det är inte någon gång tillfredsställande att människor som är svårt sjuka inte skall kunna få vård, men jag tror att man gör sjukvårdsresurserna och sjukvården över huvud taget en stor otjänst genom ett sådant påstående. Det är inte så, att svårt sjuka inte skulle få vård, utan det väsentliga är att människor i vårt samhälle som verkligen behöver vård också får sådan. Det kan endast finnas några absoluta undantagsfall när de inte skulle kunna erhålla vård – undantagsfall som är ytterst beklagliga. Jag vill kraftigt understryka att de människor som behöver vård också tas om hand i våra sjukvårdsinrättningar – ingen skugga skall över huvud taget kunna falla på dessa inrättningar.

Herr talman! Jag ber med detta anförande att få yrka bifall till socialutskottets betänkande i alla punkter under det avsnitt vi nu diskuterar; till betänkande nr 4 återkommer jag med yrkande när den saken blir aktuell.

Herr förste vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Fröken ANDERSSON i Stockholm (c) kort genmäle:

Herr talman! När det gäller hälsokontrollen av invandrare finns det inte stor anledning att polemisera här, eftersom utskottet är enigt och har en positiv inställning till den men vill avvakta resultatet av pågående utredningar.

Herr Karlsson i Huskvarna säger att vissa grupper blir skärmbildsundersökta. Det är riktigt. Vad vi har velat med vår reservation, som avser motiveringen, är att understryka nödvändigheten av att denna undersökning omfattar alla grupper av invandrare.

Sedan säger herr Karlsson att kontrollen av fyraåringar är ett tvångsförfarande som vi inte kan vara med om så länge hälsokontrollen inte är utbyggd över hela landet. Det kan ligga någonting i det, och detta är också anledningen till att yrkandet i reservationen inte är att man nu skall besluta om en fyraårskontroll. I reservationen yrkas endast att riksdagen nu skall uttala sig för en obligatorisk hälsokontroll av fyraåringar och att man skall hemställa hos Kungl. Maj:t om framläggande av förslag om hur en sådan kontroll skall utformas samt tidpunkten för dess ikraftträdande.

Om några år är fyraårskontrollen kanske helt överspelad, säger herr Karlsson. Jag höll på att säga: Om det vore så väl! Men så är det nog inte ändå, utan den är lika angelägen oavsett vilket system den infogas i. Det hälsovårdsprogram som refereras i utskottsbetänkandet och som socialstyrelsen har gått ut med förutsätter också en kontroll vid fyra års ålder. Vad vi vill är just att den kontrollen skall vara obligatorisk. Det stora antalet barn som vid de undersökningar som gjorts – och som jag har talat om i mitt första anförande – visar sig ha behov av fortsatt läkarvård vittnar om att detta är en fråga som man inte bör vifta bort så lätt som herr Karlsson gör.

Under detta anförande övertog fru andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr HAMRIN (fp) kort genmäle:

Fru talman! Herr Karlsson i Huskvarna lät mycket belåten med förhållandena på sjukvårdens område – jag höll på att säga självbelåten, eftersom herr Karlsson i Huskvarna är ordförande i socialutskottet. Jag hoppas att socialministern inte är fullt lika belåten.

När herr Karlsson i Huskvarna tog till orda gjorde det på mig det intrycket att han sopade de flesta av problemen under mattan genom att hänvisa till utbyggnaden av den öppna vården. Jag vill uppehålla mig litet vid herr Karlssons i Huskvarna inledningsord.

Herr Karlsson i Huskvarna hänvisade till den öppna vården och dess utbyggnad utan att egentligen med ett ord beröra att den för huvudmännen landstingen betyder väsentliga utgifter. Huruvida den öppna vården när den blir fullt utbyggd – vilket jag hoppas att den blir inom rimlig tid – kommer att visa sig vara ekonomiskt riktigt i förhållande till den slutna vården återstår att se. Men ett vet vi redan nu, och det är att väsentliga kostnader under den närmaste tiden kommer att åvila huvudmännen för att bygga ut den öppna vården. Och det är med anledning därav som vi hänvisar till att det är nödvändigt att skynda på den kommunaltekniska utredningen för att klara utgifternas fördelning mellan stat och kommun.

Problem finns också – och det har jag påpekat tidigare – då det gäller läkarutbildningen. Vi har väl litet till mans känning av den opinionsstorm som uppstår när landstingen tar itu med genomförandet av – enligt

huvudmännens uppfattning i varje fall — väl genomtänkta vårdplaner som t. ex. nedläggning av ett BB. Vi vet att åtgärderna många gånger kan vara sakligt riktiga. Vi försöker upprätthålla vården i största möjliga utsträckning i avvaktan på att patienterna skall svika de små BB-avdelningarna, men i brist på gynekologer tvingas vi lägga ned.

Problemen är många, herr Karlsson i Huskvarna, och man sopar inte så lätt undan dem.

Herr ÅKERLIND (m) kort genmäle:

Fru talman! Herr Karlsson i Huskvarna säger att herr Nilssons i Agnäs motion är mörk och att det gällde även mitt särskilda yttrande angående abortfrågan. Ja, det är väl riktigt — kanske just för att motionen och yttrandet speglar den mörka verklighet som vi har på abortområdet.

Herr Karlsson tror inte att vår åsikt i abortfrågan kan vinna gehör i kammaren. Det får vi väl se när vi skall besluta i frågan. Skulle herr Karlsson få rätt är svenska folket att beklaga.

Herr TAKMAN (vpk) kort genmäle:

Fru talman! Jag håller med herr Karlsson i Huskvarna om att den åsikt som herr Åkerlind företräder säkerligen har ytterst litet gehör i svensk folkopinion numera. Men anledningen till att jag utnyttjar min replikrätt är vad herr Karlsson sade om de vårdresurser som arbetsgruppen utreder.

Det är nog en ganska allmän mening, inte minst bland dem som varit sakkunniga i de utredningar som har gjorts, att den här frågan har utretts tillräckligt väl beträffande både lagstiftningen och resurserna och att det nu hade varit på tiden att lagstiftningen blir genomförd. Vad man tror sig veta är att antalet aborter kommer att stiga under de första åren i och med att det blir fri abort, men man tror inte att stegringen blir lika stor som i de länder där man gått direkt över från en mycket restriktiv lagstiftning, t. ex. i staten New York, till en i praktiken fri abort. Stegringen kommer sannolikt här att bli ganska liten i jämförelse med denna.

Samtidigt vet man att en mängd av de resurser, som nu används för den byråkratiska apparat som vi haft och har, i stället kan sättas in på andra områden. Man vet också att om det blir fri abort, kommer ingreppen till stånd på ett mycket tidigare stadium — under de första veckorna — och därmed blir det kortare vårdtider. Flertalet aborter kommer då att göras polikliniskt, varför det inte kommer att behövas någon klinisk vård alls. Komplikationerna blir också färre och mindre allvarliga.

Det är mot denna bakgrund som jag för min del anser att arbetsgruppen inte hade behövt tillsättas utan man kunde ha genomfört en lagstiftning omedelbart. Naturligtvis hade man fått öka på resurserna, men det får man under alla förhållanden göra när det gäller abortförebyggande verksamhet och annat.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s) kort genmäle:

Fru talman! Till herr Takmans anförande finns ingenting annat att

säga än att den kartläggning som nu pågår måste bli klar innan någon proposition kan läggas fram. I likhet med herr Takman hoppas jag dock att detta skall kunna ske relativt snart.

Till herr Åkerlind vill jag säga att det svenska folket vore att beklaga, om vi skulle tillämpa den grundsyn han redovisar beträffande abortsidan och om vi skulle använda de metoder, som herrar Åkerlind och Nilsson i Agnäs rekommenderar när det gäller abortpolitiken.

Herr Takman hänvisade tidigare till hur man förfar i Amerika när det gäller aborterna. Herr Åkerlind som i andra avseenden har en god tro på Amerika kunde ju ha nytta av att studera herr Takmans resonemang beträffande abortpolitiken i Amerika.

Till fröken Andersson i Stockholm vill jag säga att vi ännu inte har tillräckligt med läkare för att klara 4-årskontrollen. När jag säger att vi nu inte kan gå med på en sådan, viftar jag inte alls bort frågan.

Herr Hamrin påstår att jag skulle vara belåten, ja rent av självbelåten, beträffande sjukvårdssituationen. Herr Hamrin har en benägenhet att inte lyssna till vad man säger. Jag skall nu upprepa ordagrant vad jag sade i det första avsnittet, den mera principiella delen av mitt inlägg: "De åtgärder som vidtas i detta avseende av sjukvårdshuvudmännen, i första hand landstingen, har varit mycket värdefulla, men fortfarande finns det mycket stora brister att avhjälpa." Det är vad jag sade, herr Hamrin. Om detta skulle vara självbelåtenhet, tror jag att herr Hamrin får titta litet i svensk ordlista för att se vad självbelåtenhet är.

Jag har inte gjort någonting för att sopa undan problemen. Jag är helt medveten om att en utbyggnad av våra sjukvårdsresurser kommer att kosta mycket pengar. Att klara den uppgiften är ett av våra stora problem. Men tro nu inte, herr Hamrin, att den kommunalekonomiska utredningen kommer att lösa dessa problem. Sjukvårdskostnaderna måste ändå betalas av medborgarna på ett eller annat sätt. Det kommer man inte ifrån.

I fråga om BB-situationen finns det onekligen problem. Men en sak skall man observera. Många BB-avdelningar är alldeles för små för att man där skall kunna driva en så effektiv verksamhet, att kvinnorna får det skydd de behöver. Ett BB bör kunna ha tillgång till gynekologer och helst även till barnklinik. Det är ett faktum.

Tyvärr hinner jag inte gå in längre i resonemanget med herr Hamrin, men om herr Hamrin nu begär ordet, kanske jag får tillfälle att återkomma med en ny replik.

Herr ÅKERLIND (m) kort genmäle:

Fru talman! När jag säger att det skulle vara en olycka för svenska folket, om kammaren vid det beslut vi så småningom går att fatta i denna fråga inte delar den uppfattning jag givit uttryck åt, räknar jag till svenska folket också de ofödda. Även dessa skall ha rätt till liv.

Fröken ANDERSSON i Stockholm (c) kort genmäle:

Fru talman! Jag noterar tacksamt herr Karlssons i Huskvarna yttrande, när han säger att vi inte har tillräckliga resurser att nu gå med på förslaget om 4-årskontroll. Om jag fattade detta rätt, betyder det att herr Karlsson är inställd på att gå med på förslaget en annan gång.

Herr HAMRIN (fp) kort genmäle:

Fru talman! Herr Karlsson i Huskvarna skall få tillfälle att återkomma. En kort mening om att det återstår brister kan inte skyla över det uttalande som sedan kom från herr Karlsson i Huskvarna om att allt vad som yrkades från oppositionshåll i stort sett var av noll och intet värde.

Det fanns hos herr Karlsson i Huskvarna inte någon större förståelse för vare sig bristerna i vårdkontinuiteten eller de ekonomiska svårigheter, som landstingen utan tvivel står inför när det gäller både den nuvarande slutna vården och en utbyggnad av den öppna vården. När man yrkar på ytterligare medel för den förebyggande hälsovården betecknas det som överbud, och när man över huvud taget påpekar att vi måste se upp då det gäller läkarutbildning och annat för att få det hela att fungera, är det inte fråga om några större problem för herr Karlsson i Huskvarna. Jag kan inte finna att detta är något annat än att man sopar problemen under mattan.

Jag skulle också gärna vilja ta upp ett resonemang med herr Karlsson om BB-avdelningarna, och jag kan då påpeka, att jag aldrig har sagt att vi har möjligheter eller ens skyldigheter att bibehålla alla små BB-avdelningar. Jag bara påpekade att så länge patienterna önskar bibehålla dem, hade vi tänkt försöka göra det, men vi har ingen möjlighet därtill på grund av att vi saknar gynekologer.

Herr TAKMAN (vpk) kort genmäle:

Fru talman! För säkerhets skull kanske jag bör säga att jag inte yttrat mig om abortpolitiken i praktiken och abortpolitiken i största allmänhet i USA. Vad jag yttrade mig om var högsta domstolens dom den 22 januari i år, som jag betraktar såsom ett mycket framsynt dokument. I överensstämmelse med vad herr Karlsson i Huskvarna sade, borde herr Åkerlind få en tankeställare av att ta del av detta dokument.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s) kort genmäle:

Fru talman! Jag förstår att herr Takman har anledning att inte vara alltför välvilligt inställd mot Amerika utan får lov att något dämpa ned det han sade. Jag vill emellertid också gärna understryka att högsta domstolens utslag är värdefullt.

Till herr Hamrin vill jag säga att det beror på vilken livssyn man har. Är man pessimistiskt lagd och tycker att all världens olyckor ramlar över en, då kan man resonera som han. I sitt inledningsanförande sade han att det har skett en mycket stark utbyggnad av sjukvården under 1960-talet, och det noterar jag ändå som något positivt från hans sida. Men när jag säger ungefär likadant, fast kanske med andra ord, påstår han att jag sopar problemen under mattan. Vad herr Hamrin sade i sin inledning stämmer inte med vad han nu försöker pådyvla mig i replikerna. Det faktum kan ingen komma ifrån att svensk sjukvård under de senaste årtiondena har genomgått en oerhört stark utbyggnad. När herr Hamrin åberopar de ytterligare åtgärder som folkpartiet kräver för att förbättra sjukvårdssituationen kan vi hänvisa till att så många utredningar sysslar med sjukvårdsområdet att det vore en överloppsgärning att tillsätta ytterligare utredningar. Det är grundorsaken till att vi avvisat folkpartiets

förslag i olika avseenden.

Beträffande överbudet på 200 000 kronor för upplysning om tobakens skadeverkningar får väl ändå herr Hamrin medge att man bör låta en utredning lägga fram sitt resultat innan man begär pengar. Det är den vägen vi brukar gå här i riksdagen.

Vi får se hur det går med 4-årskontrollen i fortsättningen, fröken Andersson i Stockholm. Jag vill gärna understryka att visst behövs det hälsokontroll på barn i den åldern, men det är möjligt att man på andra vägar kan lösa det problem som fröken Andersson är ute efter att lösa.

Det finns en part som herr Åkerlind glömmer när han diskuterar abortsituationen, nämligen kvinnan. Tänk också på henne, herr Åkerlind!

Herr ISRAELSSON (vpk):

Fru talman! I vpk-motionen 289, som är behandlad i socialutskottets betänkande nr 4, tar vi upp frågan om sjukvårdens effektivisering, organisation och inriktning. Jag vill med några ord kommentera yrkandena i denna motion.

Vi framhåller bl. a. att sjukvårdskostnaderna för landstingen i dag är orimligt tunga, och vi kräver en omfördelning i sådan riktning att staten övertar en ökad del av sjukvårdskostnaderna. Herr Karlsson i Huskvarna talade tidigare om skatteutjämningen, men jag ser ingen lösning i någon ändrad kostnadsfördelning den vägen. Det bidrar bara till att en del landsting som i dag skulle ha övermäktiga svårigheter kan klara sin situation. Vi syftar till en generell ändring av kostnadsfördelningen mellan landstingen och staten, där vi alltså hävdar att staten skall överta en större del av kostnaderna. Det borde införas ett generellt statsbidrag till landstingen för att driva sjukvården.

Genom det nuvarande sjukförsäkringssystemets uppbyggnad styrs sjukvårdens inriktning mot just sjukvård därför att det inte utgår ersättning för förebyggande vård. Vi anser att en ändring bör komma till stånd så att sjukvårdens verksamhet i större utsträckning inriktas på förebyggande vård. Det skulle kunna åstadkommas genom en helt fri sjukvård. Låginkomstutredningen har också visat att fattigdom och sjukdom ofta går hand i hand. Den som har låg inkomst är också oftare sjuk än den som har en högre inkomst.

De avgifter som den enskilde i dag erlägger till sjukvården kan synas vara ganska obetydliga genom 12-kronorsreformen. Vi anser i alla fall att sjukvården borde vara helt fri och att det inte skulle medföra någon stor kostnadsökning för det allmänna. Det skulle också bli mindre krångel och mindre administration om sjukvården, som i en del andra länder, vore helt fri.

Vi är också av den meningen att all sjukvård bör handhas av en huvudman, nämligen landstinget. Vi anser att även företagshälsovården helt bör läggas under landstingens huvudmannaskap.

Vi anser vidare att den inriktning mot förebyggande vård som jag nyss har nämnt skall få formen av riktade hälsokontroller som tas upp i landstingens verksamhet. Vi tror att det på sikt skall leda till lägre sjukvårdskostnader och till en bättre folkhälsa. Vi menar också att

sjukvårdshuvudmännen, alltså landstingen, bör få en laglig skyldighet – i likhet med vad socialnämnderna har i fråga om att tillhandahålla socialvård på det primärkommunala planet – att tillhandahålla hälso- och sjukvård till alla medborgare på ett godtagbart sätt.

Vi har, herr Karlsson i Huskvarna, i denna motion inte yrkat på någon ny parlamentarisk utredning. Vi fick av herr Karlsson i Huskvarna höra hur många utredningar som egentligen finns, och det står också i utskottets skrivning. Därför anser vi att om det vi i motionen framfört ges till känna för de utredningar som är på gång, tror vi att våra intentioner kan komma fram utan att det tillsätts någon ny utredning.

Fru talman! Enligt den ordning som kungjordes när vi började diskutera återkommer jag med yrkande om bifall till reservationen 2 i socialutskottets betänkande nr 4 när detta har föredragits.

Herr WERNER i Malmö (m):

Fru talman! För att börja med ett par ord om herr Karlssons i Huskvarna utredningsfilosofi, är det helt riktigt att det är oppositionen som föreslår de flesta utredningarna. Det är ett sätt för oppositionen att arbeta. Den sittande regeringen och dess parti är som regel konservativa vad det avser den bestående ordning som de själva har åstadkommit. Det är också rätt naturligt. Det verkar nästan som om herr Karlsson tyckte att det var mindre viktigt att också oppositionen var representerad i dessa utredningar, men det kan jag väl ändå inte tro att han menar. Herr Karlsson får väl se en gång när hans parti kommer i oppositionsställning att ni får arbeta på samma sätt och föreslå utredningar.

Sedan är det skillnad på utredningar och utredningar. När man genomfört en så omfattande reform, som från begynnelsen har mottagits med stor tveksamhet, tycker vi nog att det är värt att efter ett par års tid se efter vilka effekter den reformen fått. Jag tänker då på enhetstaxereformen, vars effekter vi även i år anser bör utredas. Detta har vi framfört i motionen 166. Det gäller då förstås väntetider, kostnader, vårdkontinuitet, vårdkvalitet och dylika ting.

Nu vill utskottet inte vara med om det utan hänvisar, i år liksom i fjol, till att frågan följs av departementet, socialstyrelsen, riks försäkringsverket och Landstingsförbundet. Det är gott och väl. Men vad har man då sagt från dessa håll, och vad har utskottet att anföra? Det är klart att dessa instanser följer denna fråga från sina utgångspunkter, sina olika uppgifter och intressesfärer. Men vi avser en utredning av det samlade komplexet och dess effekter. Det hade varit bra om motionerna hade skickats på remiss till dessa instanser så att utskottet haft något yttrande att falla tillbaka på, när det avstyrkt motionerna.

När reformen beslöts på hösten 1969, var målsättningen bl. a. att överföra viss sjukvårds efterfrågan från den dyrbara slutna vården till den öppna. Vidare skulle vårdkostnaderna för de enskilda patienterna bli mindre och likartade. Reformen annonserades som en stor jämlikhetsreform. Naturligtvis skulle det också bli rationaliseringsvinster på kostnadssidan beträffande både vården och administrationen. Men hur har det nu gått med dessa målsättningar? Utskottet bekräftar självt – och ansluter därvid till en interpellationsdebatt som socialministern höll – att

den slutna vården inte visat sig medföra någon minskning av sjukvårdsinsatserna och att behovet av den öppna vården har ökat.

Kostnadssidan har väl ingalunda upphört att vara ett bekymmer för sjukvårdens huvudmän, och även för den enskilde patienten har återbesöken blivit mer än dubbelt så dyra nu som före reformen. Sedan kvarstår de obesvarade frågorna om väntetider, vårdköer, vårdkontinuitet och vårdkvalitet, vilka man också vill ha ett svar på.

Vi har hänvisat till två undersökningar, dels Växjöundersökningen, knuten till centrallasarettet där, dels den betydligt fylligare undersökning som Sveriges läkarförbund gjorde 1972 och som omfattade 195 kliniker, 45 provinsialläkarmottagningar och 97 praktikermottagningar. Den sistnämnda undersökningen konstaterar att väntetiden för icke akuta öppenvårdsbesök vid klinikerna fördubblats från 1968 till 1971 och redubblats under samma tid vid provinsialläkarmottagningarna, att en orimligt stor förlängning av samma väntetider skett särskilt beträffande vissa specialiteter, t. ex. gynekologi, öronsjukdomar och psykiatri, samt att genomströmningstiden per patient i allt väsentligt är oförändrad vid provinsialläkarmottagningarna men att den under 1971 genomsnittligt minskade med fem minuter per patient vid landstingets kliniker. Växjöundersökningen konstaterar att någon förskjutning av vården från slutet till öppen inte har uppnåtts och inte heller den ökade kostnads-täckning som åsyftats.

Det är rätt underligt att utskottet inte det minsta kommenterar dessa båda undersökningar. Utskottet anför i stället att någon ökning av väntetiderna inte inträffat under 1972 och hänvisar därvid till de vårdplaneringslistor som kontinuerligt insänds till socialstyrelsen. Men måhända skulle man också ha tittat på den undersökning som socialstyrelsen gjorde för vecka 47 år 1972, då styrelsen begärde in uppgifter om beläggning samt antalet personer på väntelistor och över huvud taget gjorde en mätning av sjukvårdsproduktionen.

Nåväl, skulle nu mot förmodan ingen ökning av väntetiden ha inträffat, behöver detta i och för sig inte innebära att allt är väl beställt. Snarare har köerna nått det rimligas gräns eller gränsen för det orimliga, då ytterligare patienter inte finner det särskilt meningsfullt att ställa sig i kön utan går till privatpraktiker i stället. Dessa har också upplevt ett tryck, som de inte helt kunnat motsvara. Därmed har reformen, i sin egenskap av jämlikhetsreform, blivit hårt naggad i kanten.

Vad vårdkontinuiteten beträffar måste de ideliga läkarbytena, som ofta drabbar en och samma patient, medföra många alltför väl kända nackdelar. De kan i varje fall inte bidra till att höja vårdkvaliteten eller den s. k. genomströmningstakten. Vi anser att den utredning av reformens verkningar, som vi yrkat på, är mycket angelägen. Resultatet av en sådan utredning skulle också kunna ge väsentlig ledning vid planering av nya läkartjänster, skiftande utbildningsbehov och mycket annat.

Därmed ber jag, fru talman, att få yrka bifall till reservationerna 1, 3 och 5 vid utskottets betänkande nr 4.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s) kort genmäle:

Fru talman! Först vill jag vända mig till herr Werner beträffande min

utredningsfilosofi. Den redovisning jag lämnade rörde det system som finns i Sverige, där oppositionen är representerad i utredningar. Det finns knappast motsvarighet till detta i andra länder. Över huvud taget finns inte ett system där man får träda in på parlamentariskt vis, som man gör här. Om det mot alla tecken skulle kunna bli en borgerlig regim i detta land är det klart att vi skulle använda oss av samma system. Men jag tror att vi skulle akta oss för att gnälla både över kostnaderna och över att man hänvisar motioner till utredningar för att få dem belysta.

Sedan säger herr Werner att det hade varit bra om motionen sänts på remiss till någon utredning. Det är klart att varje motionär talar vackert för sin vara, men i det här fallet finns det en rad organ som verkligen har dessa problem nära inpå sig och som gör utredningar om läget. Att tillsätta en parlamentarisk utredning är såvitt jag förstår en överloppsgärning.

Sedan kommer herr Werner in på problemen med det nya systemet. Man har fortfarande väntetider, köer osv. Det är klart, framför allt när det gäller specialistvården, att det finns köer. Det är ingen tvekan om den saken. Men det sammanhänger med att vi inte har tillräckligt med läkare på de här områdena. När vi i mitten på 1970-talet eller någon tid därefter får tillräckligt med läkare i detta land då behöver det inte bli sådana väntetider som förekommer nu. Men faktum är att om vi inte gjort den reform vi gjorde när enhetstaxsystemet genomfördes så skulle vi på lång sikt ha fått det sämre.

Beträffande Läkarförbundets utredning vill jag påpeka att det är en ren partsutredning så den finns det naturligtvis inte alltför stor anledning att bry sig om. De har från början varit emot det här systemet. De har motvilligt gått med på det och det är klart att de inte är så förfärligt tilltalade av det system som råder.

En sak till herr Werner. Att vi har köer vid våra sjukvårdsinrättningar beror på att det svenska folket i dag har råd att efterfråga sjukvård och det är något väsentligt.

Sedan vill jag vända mig till herr Israelsson. Tro nu inte att man på en enda gång skulle kunna lösa problemet genom det förslag vpk lägger fram. De som får betala sjukvårdskostnaderna blir i alla fall, via skatter, medborgarna i detta land.

Herr WERNER i Malmö (m) kort genmäle:

Fru talman! Jag vet inte om det är just oppositionen som gnäller jämt över att det är utredningar som hindrar nya förslag. Vi är väl lika goda därvidlag. Vi vet att utredningar tar tid. Vad vi ofta framför är att om det sitter en utredning och det kommer till nya behov så yrkar vi som regel tilläggsdirektiv till sittande utredning och det är ju en god väg.

Sedan säger herr Karlsson i Huskvarna att det finns organ som följer denna fråga så det är onödigt med utredningar, och han syftar då på dem jag räknade upp nyss. Det är sant. Men vad har de förmedlat till utskottet som gör vårt förslag överflödigt? Det är självfallet det man efterlyser när man nu själv för fram ett utredningsbehov.

Beträffande köerna vill jag eftersom socialministern sitter i kammaren erinra om vad han lovade mycket generöst på hösten 1969, nämligen att

det icke skulle bli ytterligare köer och förlängda väntetider m. m. Det var en svartmålning från oppositionens sida, menade socialministern. Men det har förvisso blivit annorlunda.

Fru OLSSON i Hölö (c):

Fru talman! Jag vill först starkt understryka de synpunkter som fröken Andersson i Stockholm har anfört angående skärmbildsundersökning av invandrare. Som utskottet skriver uttalade sig riksdagen redan 1967 för en förbättrad hälsovård för invandrare. Nu är det 1973, och utredning pågår fortfarande. Under tiden har vi haft en mycket stor invandring, och därför är det litet förvånande att utskottet bara tar med de siffror som gäller flyktingar som har förts hit från flyktingläger. Det är när man ser på det totala antalet invandrare mycket marginella siffror och de bör inte redovisas så ensamt. Även nu när vi inte har någon nettoinvandring är ju antalet människor som kommer hit mycket stort. Under 1972 var det 24 000 personer. Därför är den här hälsokontrollen som har tagits upp i motionen ytterligt viktig.

Men, fru talman, det var om den aktuella abortsituationen som jag hade tänkt säga några ord. När abortkommittén efter lång utredningstid presenterade sina förslag under år 1971 var förhoppningarna stora bland många av Sveriges kvinnor att regeringen nu skulle förelägga riksdagen förslag till ny abortlag och att vi skulle kunna fatta beslut. Så har ju inte skett.

Anledningen härtill är svår för att inte säga omöjlig att förstå. Att det finns behov av en ny lag är det väl inte någon som i dag ifrågasätter. I remissvaren från de instanser som det på något sätt angår har detta också mycket starkt understrukits. Men ändå tvekar regeringen och tillsätter en arbetsgrupp för att se över resurserna trots att huvudmannen som skall ställa resurser till förfogande i sitt remissvar har skrivit följande:

”Om också antalet abortoperationer kan komma att öka, bör detta sålunda inte vara fallet beträffande antalet graviditeter. Styrelsen finner det därför knappast rimligt att relatera behov av resursförstärkningar inom den gynekologiska sjukvården till en höjd abortfrekvens. Varje gravid kvinna har rätt att ta samhällets sjukvårdsresurser i anspråk. Resurserna vid abortingrepp är visserligen delvis helt andra än dem som tas i bruk om kvinnans havandeskap fortskrider fram till förlossning, men från sjukvårdshuvudmännens synpunkt skiljer sig de båda alternativen inte så mycket i belastningshänseende.”

Jag vill därför säga till herr Karlsson i Huskvarna att när huvudmannen har varit beredd att anvisa och ta sitt ansvar för resurser så tycker jag i likhet med herr Takman att man även skulle vara beredd att lägga fram förslag. Jag tror också, liksom sjukvårdshuvudmannen, att resursanspråken totalt sett inte skulle bli så mycket större.

Jag har tillfälle att på nära håll följa abortfrågan i socialstyrelsen. Jag vill med bestämdhet påstå att vi i dag har en ordning som blir den för samhället mest resurskrävande. Man följer den gamla lagen med ett långt utredningsförfarande som numera oftast resulterar i ett bifall till ansökningarna – ett bifall som om vi redan hade den nya lagen. Jag vill dock omedelbart säga att detta förfarande inte innebär att man går

utanför den nuvarande lagens gränser. Så är ingalunda fallet. Men den nuvarande lagen ger med sin utformning av andra abortindikationer, som förutsedd svaghet, alla de möjligheter som behövs för ett bifall till ansökan.

Samhället befinner sig alltså i dag, jag upprepar det, i den mest kostnadskrävande och resurskrävande situationen. Man gör långa utredningar, det blir flera läkar- och kuratorbesök som till sist resulterar i ett bifall. Resultatet blir också att graviditeten blir längre framskriden och då fordras också mera resurskrävande operationsmetoder och längre vårdtid.

Som herr Takman påpekade försöker många utredare redan i dag att göra utredningarna mindre resurskrävande och mindre dramatiska. Man försöker över huvud taget förenkla det hela. Jag finner det ändå upprörande att vi använder resurserna så felaktigt och samtidigt inte anser oss ha möjlighet att satsa pengar och personal på de förebyggande åtgärderna. I varje fall på vissa platser får kvinnor i dag vänta upp till ett år för att få preventivmedelsfrågan ordnad – t. ex. insättande av en spiral, om inte kvinnan genomgått en förlösning eller abort; då finns det i regel förtur. Jag har träffat förtvivlade kvinnor som i dag säger: "Jag måste väl genomgå abort först för att få detta ordnat."

Efterfrågan på spiraler är stor, främst beroende på all skrämselfpropaganda mot p-piller som nu bedrivs. Naturligtvis behöver p-piller utforskas mera och bli bättre, men i dag är trots allt detta preventivmedel det säkraste. Därför är det beklämmande att nyhetsmedia i så hög grad är i händerna på vissa kändisar som vill göra sensation kring sig själva. För varje utspel och varje sensationsartikel frågar vi oss, vi som sitter och beslutar om bifall eller avslag: Vad kommer detta att resultera i om några månader? I regel brukar resultatet avspegla sig i de utredningar och det ansökningsmaterial som vi får.

Att informationen kring preventivmedlen är otillräcklig och inte når fram till människorna, det vet vi genom undersökningar, t. ex. den relativt färska undersökningen i Umeå. Vissa frågor ställdes till kvinnor som ansökte om abortoperation. Man hade frågorna ute så lång tid som under fem kvartal. Det visade sig att informationen hade varit mycket bristfällig.

Det är därför bra att man nu ställer 400 000 kronor till förfogande för upplysning. Men inte kommer man att kunna mäta effekten av en upplysning som skall vara så spridd och som får kosta så litet. Nej, då måste man ställa helt andra resurser till förfogande. Därför hade det varit bättre – som också förslagits i en motion – att välja ut ett mindre område. Då hade man kunnat mäta effekten.

Utskottet skriver nu att det skulle vara orättvist om inte befolkningen i hela landet får information. Vi får väl ändå utgå ifrån att det redan nu bedrivs någon form av information överallt. Därför får 400 000 kronor, om beloppet sprids över hela landet, endast en marginell effekt.

Herr Åkerlind var förut bekymrad över att det är så många ansökningar som bifalls. Nej, det är inte jag bekymrad över, men det jag anser vara beklämmande är att det är så många som finner sig nödsakade att ansöka om abortoperation av olika skäl, många gånger av brist på förebyggande rådgivning. Vi är ändå i den lyckliga omständigheten i vårt

land att vi har den nästan lägsta abortfrekvensen i världen, om vi räknar samman de legala och de illegala aborterna. Det tycker jag att vi alltid skall göra och inte bara se på antalet beviljade legala aborter.

Jag tycker att vi ganska snart måste omfördela resurserna från utredande till förebyggande åtgärder. Vi brukar i andra sammanhang tala om att det är väldigt viktigt att vi får så lika lagstiftning här i Norden som det är möjligt. Det borde gälla även på det här området. Jag vet att lagarna här är olika, men vi bör litet mera snegla på den moderna lagstiftning som numera finns i Danmark när det gäller abortoperationer. Därför är det hög tid att den svenska regeringen lägger fram förslag om en ny abortlag. Jag uttalar, fru talman, en förhoppning om att så sker så snart som möjligt.

Fröken MATTSON (s):

Fru talman! Under denna debatt har två talare framfört mycket konstruktiva synpunkter i abortfrågan. Jag syftar på herr Takman, som jag vet sedan länge har samma uppfattning som jag. Men jag har också med stort intresse och med beundran tagit del av vad fru Elvy Olsson i Hölö har sagt med den sakkunskap hon har genom sin verksamhet och som tidigare ledamot av abortutredningen.

Det växer uppenbart fram en allt starkare opinion för att vi skall få den abortlag som är utlovad. Jag har emellertid redan tidigare bedömt det så, att det är föga konstruktivt att nu kräva att en abortproposition läggs fram. Vi har ju fått ett löfte från regeringen om att den utredning som nu har tillsatts för att se över resurserna – nödvändig eller icke nödvändig, det kan ifrågasättas – skall arbeta skyndsamt.

I detta läge har vi i den motion som fru Elvy Olsson har berört under punkten 22 tagit upp frågan om preventivmedelsrådgivning. Situationen är – som fru Olsson sade och som jag tidigare har påpekat åtskilliga gånger här i kammaren – sådan att man kan få vänta ett år på rådgivning på många håll i landet, och det är ett verkligt otillfredsställande förhållande. Denna rådgivning är också väldigt intimt förknippad med hela det aktuella frågekomplexet. Jag har under den allmänpolitiska debatten citerat den skrivelse som sex familjerådgivare i Uppsala län har tillställt det förbund jag representerar, men jag tror att det är riktigt att än en gång trycka på att den bristfälliga preventivmedelsrådgivningen har i huvudsak tre anledningar: det är svårt att veta vart man skall vända sig, det är långa väntetider och telefonköer och det är dålig och felaktig information om befintliga preventivmedel.

Kuratorerna har mot bakgrund av abortansökningarna under september månad i fjol gjort följande bedömningar: 10 procent av de i dag utförda aborterna beror på väntetiden för preventivmedelsrådgivning. Hela 30 procent eller nära en tredjedel beror på dålig eller felaktig information beträffande p-piller och spiral.

På grund av bl. a. dessa synpunkter och de uppgifter som kan inhämtas från regionsjukhuset i Linköping där man har fått en ganska god rådgivning till stånd – så god att abortsiffran i Linköpingsregionen är 10 procent mot 17,4 procent i resten av landet – här vi motionärer hävdar, vilket också fru Olsson i Hölö underströk, att de 400 000 kronor

som anslagits i årets statsverksproposition icke förslår på långa vägar. I Uppsala län anser man sig behöva 2 miljoner kronor för att nå samtliga fertila i länet med preventivmedelsrådgivning. Den siffran skall man ställa mot totalkostnaderna för aborterna i Uppsala län, nämligen 1,9 miljoner kronor.

Det rör sig alltså om ganska stora belopp. Därför hävdade vi motionärer att de medlen hellre borde anslås till en verksamhet i ett begränsat geografiskt område i nära samarbete med landstinget för att man skulle kunna göra vissa utvärderingar av brister och få rätta grepp i den rådgivning som förs fram. Detta har utskottet inte ansett sig kunna tillstyrka. Utskottet har väl framför allt blivit väglett av socialstyrelsen, som säger sig icke kunna planera någonting sådant på den korta tid som står till förfogande.

Det är ganska beklagligt. Jag tvivlar mycket starkt på att alla kvinnor i landet för dessa 400 000 kronor skulle kunna nås utöver den ganska breda och i verksamhetsgraden rätt varierande rådgivning som redan har skett. Men jag vill med anledning av en, som det heter, ganska välvillig skrivning framhålla att jag tror att de debatter vi haft i riksdagen och de motioner som förts fram ändå har gjort en viss nytta. Jag tror att man har fått upp ögonen för nödvändigheten av en vittomfattande och riktig preventivmedelsrådgivning och att man har börjat inse att den är intimt förknippad med abortfrågan. Vidare tror jag att man inom berörda myndigheter, inte minst inom socialstyrelsen som skall ha denna rådgivning om hand, har börjat inse att det är nödvändigt att redan nu planera för nya grepp, nya metoder och nya vägar att nå ut med en uppsökande rådgivningsverksamhet som är alldeles nödvändig när det gäller preventivmedel. Vi bör med andra ord redan nu vara beredda på lagförslag, som vi hoppas skall komma inom kort.

I detta anförande instämde fru Thunvall (s).

Fru NILSSON i Kristianstad (c):

Fru talman! I socialutskottets betänkande nr 5, punkten 22, behandlas också motionen 1206.

Utgångspunkten för motionärernas yrkanden i denna motion är den rekommendation som Nordiska rådet antog i ärendet vid sin 20:e session. I denna rekommendation förordades att regeringarna i Danmark, Finland, Norge och Sverige skulle:

1. införa förbud mot tobaksrökning,
2. genomföra en effektiv information om tobaksrökningens skadliga verkningar, särskilt för ungdomen och
3. föreslå bestämmelser om noggranna varudeklarationer på tobaksförpackningar.

Vi motionärer har utvidgat fältet och även inrymt alkoholen i våra yrkanden. Förbudet mot tobaks- och alkoholreklam kommer att behandlas i annat sammanhang här i kammaren. De i dag aktuella yrkandena från oss motionärer innebär sålunda att riksdagen måste uttala sig för en effektiv information om tobaksrökningens och alkoholbrukets skadliga verkningar, särskilt för ungdom, och vidare att riksdagen måtte anhålla

om bestämmelser om noggranna varudeklarationer på tobaks- och alkoholförpackningar samt till sist att riksdagen måtte anhålla om initiativ i Förenta nationernas generalförsamling om internationellt förbud mot tobaks- och alkoholreklam.

De vanebildande gifterna alkohol och tobak utgör ett allvarligt gissel för många människor – det torde ingen kunna förneka. Användningen av dessa gifter i allt lägre åldrar inger stora farhågor för hälsotillståndet längre fram i livet. Tobaksrökning för också med sig hälsorisker för personer som inte röker men som av rökare i sin omgivning tvingas att inandas av tobaksrök förorenad luft. Därför är det ytterst angeläget att konsumtionen av dessa gifter nedbringas, och i anledning härav har vi motionärer lagt fram de förslag som jag nyss nämnt.

Enligt utskottets betänkande är en hel del numera på gång i vårt land i detta avseende. Socialstyrelsen lägger inom kort fram utredning med förslag till åtgärder för att få en lägre tobakskonsumtion till stånd. Marknadsdomstolen prövar frågan om att på cigarettförpackningarna lämna tydlig upplysning om rökningens hälsorisker i samband med marknadsföring av cigaretter. Vidare har varudeklarationsutredningen i uppgift att undersöka när det kan vara befogat att föreskriva skyldighet att låta varor och tjänster åtföljas av varudeklarationer. Behovet av skydd mot risker för liv eller hälsa i samband med varors användning skall därvid särskilt beaktas.

Varudeklarationerna skall också tas upp inom statens konsumentverk, som övertagit varudeklarationsnämndens verksamhet.

Utskottet hänvisar även till riksdagens beslut förra året om anslaget på 5 miljoner kronor för upplysningsverksamhet under en tid av två år och till alkoholpolitiska utredningens arbete, som beräknas bli slutfört i år.

Det är bra att det tydligen rör på sig när det gäller att få fram åtgärder för att minska konsumtionen av dessa vanebildande gifter. Men det är också sannerligen på tiden att något effektivt sker i det här avseendet. Det har rätt och råder fortfarande ett alltför snedvridet förhållande mellan å ena sidan de krafter som marknadsför dessa varor och å andra sidan de krafter som försöker motverka de skadliga verkningarna. En radikal förändring på detta område är av nöden, fru talman, och jag vill uttryckligen säga ifrån att jag hoppas att resultatgivande åtgärder skall komma ut av allt det som nu är på gång.

Naturligtvis räcker det inte med att vidta åtgärder på detta område i vårt eget land. För att åstadkomma något till fromma för hela mänskligheten måste vi också söka verka internationellt och då i första hand genom Förenta nationerna. Världshälsoorganisationen har redan utfärdat sina rekommendationer, men det skulle vara ännu starkare att få fram rekommendationer i Förenta nationernas generalförsamling, vilket vi motionärer också har framfört förslag om. Men först skall vi sopa rent för egen dörr, och där är jag helt överens med utskottet. Det är också min förhoppning att den dag då vi har gjort det inte skall vara alltför avlägsen.

Fru talman! Jag har inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr MOLIN (fp):

Fru talman! Vi satsar här i landet ungefär 8 procent av våra samlade resurser på sjuk- och hälsovård. Det betyder i reda pengar ungefär 10 miljarder kronor.

Trots detta kan den vanliga människan som vaknar en morgon och känner sig sjuk få vänta i två månader på att komma under läkarbehandling. Den genomsnittliga väntetiden vid de öppna sjukvårdsinrättningarna i landet är nämligen för närvarande ca 60 dagar. På vissa håll i landet och inom vissa specialiteter är väntetiderna ännu längre. Detta hänger samman med att det har skett en drastisk ökning av väntetiderna inom öppenvården under de senaste tre fyra åren. År 1969 var den genomsnittliga väntetiden ungefär en månad, den ökade 1970 till 49 dagar och var 1971 i genomsnitt för hela året 60 dagar. Det har alltså på några få år skett en fördubbling av väntetiderna inom sjukvården. Situationen förvärras av att man på sina håll inom den öppna sjukvården kräver remiss för att över huvud taget ta emot tidsbeställning. Detta leder till orimliga följder i många avseenden. Det leder till en våldsam överbelastning på akutmottagningar även av patienter som inte är akut sjuka men som inte vill vänta två tre månader på att få en första diagnos. Det leder också till stora fysiska och psykiska påfrestningar för enskilda människor som fastnar i sjukhusköerna, till ökad mortalitet och till minskade möjligheter att ge fullständig bot.

Detta är givetvis en ytterligt oroväckande utveckling. Om den fortsätter kommer väntetiderna att bli så långa att det för många människor inte verkar meningsfullt att söka öppen sjukvård. Sjukvårdsköerna kommer då att bli självreducerande.

Detta är, fru talman, en av utgångspunkterna för min motion 1201, där jag har tagit upp ett antal frågor som hänger samman med den framtida inriktningen och prioriteringen av vårt lands sjukvård. Jag har gjort det från den principiella utgångspunkten att alla människor skall ha samma möjligheter att få en adekvat vård, och om inskränkningar i denna rätt måste göras, så skall det ske medvetet och öppet, inte genom administrativa rutiner som i realiteten utesluter vissa människor från snabb och adekvat vård. Jag har i min motion gjort följande sammanfattning:

”Det är uppenbart att organisationen av den nuvarande sjukvården i flera avseenden bidrar till att försvåra för den enskilde att få en relevant vård. Det gäller både möjligheten att alls komma i kontakt med sjukvården och möjligheten att därefter något så när snabbt komma under behandling.”

Fru talman! Utskottet har avfärdat min motion med en axelryckning, men med hänsyn till att jag tycker att de här frågorna rymmer en mycket allvarlig problematik inför framtiden och speglar påtagliga missförhållanden i nutiden vill jag, förutom att jag tillstyrker bifall till reservationerna 3 och 6 som delvis tillmötesgår min motion, också under punkten F yrka bifall till motionen 1201.

Herr ISRAELSSON (vpk):

Fru talman! Jag skall bara med några ord komplettera mitt första

inlägg i anslutning till motionen 289 och dessutom något kommentera vad herr Karlsson i Huskvarna har anfört.

Jag vill framhålla en sak som jag kanske inte nämnde i mitt första inlägg och som vi påvisar i vår motion, nämligen den press som människorna i dag utsätts för i arbetslivet och som leder till en ökad utslagning. Den beror på att man på arbetsplatserna, och i arbetslivet över huvud taget, har höjt kraven på de anställda, så att många människor inte klarar av sin situation på arbetsplatsen. Vi anser det angeläget att sjukvården och läkarna går in i den här bakgrundsmiljön och att det blir både en rättighet och en skyldighet för läkarna att göra det. Sjukvården bör alltså ges en mer offensiv roll i samhället än den nu har, då den är helt defensivt inriktad på att bekämpa sjukdomar som redan har uppkommit.

Herr Karlsson i Huskvarna talade om att vi i motionen yrkade på att varje medborgare skulle ha sin egen läkare. Han säger att det är ganska orimligt att begära det, eftersom vi knappast någonsin kan få resurser till detta. Det är möjligt att han har rätt i det fallet, men jag tror att det i mycket större utsträckning än i dag skulle gå att, med de läkare som finns, ordna så att de allra flesta skulle kunna komma tillbaka till samma läkare och till den läkare de själva valt.

Jag berörde frågan om fördelningen av kostnaderna mellan sjukvårdshuvudmännen/landstingen och staten i mitt första inlägg. Herr Karlsson i Huskvarna säger att vi får betala med skatter hur fördelningen än blir. Visst är det riktigt. Det är precis vad herr Sträng sade, om jag minns rätt, på Kommunförbundets kongress, nämligen att medborgarna får betala oberoende av hurdan kostnadsfördelningen är mellan stat och kommun. Men, herr Karlsson i Huskvarna, jag tror ändå att det för låginkomsttagarna skulle vara bättre om staten övertog en större del av sjukvårdskostnaderna. I den statliga skatten finns – trots den i dag höga momsens – ett inslag av progressivitet som gör att de mer bärkraftiga får ta på sig litet mer av bördan.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s):

Fru talman! Jag vill bara till herr Israelsson säga att det inte är tänkbart att höja den direkta statsskatten. Om staten skulle ta på sig ökade kostnader för sjukvården skulle det alltså finansieras med höjd moms, och då skulle det ges tillfälle för herr Isrealssons parti att gå ut och klaga över den höjda momsens! Så enkelt går det till när man bedriver politisk agitation. Man bryr sig inte om att ta hänsyn till realiteter!

Jag lyssnade till herr Molin, som använde svepande formuleringar om sjukvården. Det lät mycket dramatiskt när han sade att en människa vaknar på morgonen och inte kan få komma in på någon sjukvårdsinrättning. Jo, herr Molin, om en människa är ordentligt sjuk och behöver vård tas hon in. Det skulle vara ett dåligt sjukhus om det inte skulle ta in en patient som verkligen behöver ordentlig vård.

Jag vill bara säga till herr Molin att mycket hänger på bl. a. sjukvårdshuvudmännen när det gäller resurserna. Låt mig bara relatera förhållandena i det landsting jag representerar, nämligen Jönköpings läns. Där har socialdemokraterna hårt och målmedvetet drivit på för att vi

skall bygga ut öppenvården, emot de borgerligas röster. Jag vågar inte säga hur det är i Göteborg, men jag misstänker att den borgerliga majoriteten i Göteborgs kommun inte har visat alltför stor aktivitet när det gäller utbyggnaden av den öppna sjukvården där.

Det går väl bra att med svepande formuleringar uttrycka önskemål om allting. Men jag efterlyser ett enda konkret exempel på hur herr Molin vill ha sjukvården ordnad – inte motionens svepande krav på nya utredningar utan ett adekvat besked om hur herr Molin vill ha sjukvården ordnad. Då kanske vi kan ta upp ett resonemang om saken.

Herr ISRAELSSON (vpk):

Fru talman! Jag skall inte nu ta upp någon skattedebatt med herr Karlsson i Huskvarna; jag antar att vi snart är färdiga med den här överläggningen. Men jag vill erinra om att vi från vpk-håll föreslagit nya skatter, som skulle ge staten ökade inkomster. Jag tror att det är möjligt att i viss mån förskjuta fördelningen av kostnaderna för sjukvården till staten utan att höja momsens och få till stånd en sådan fördelning mellan stat och kommun att höginkomsttagarna får ta på sig en större del av kostnaderna och låginkomsttagarna får en lättnad. Det är inte helt omöjligt.

Herr MOLIN (fp):

Fru talman! Jag sade i mitt förra inlägg att utskottet med en axelryckning låtit min motion passera. Utskottets ordförande har uppenbarligen inte ens läst den. Han säger: Kan inte herr Molin föreslå några konkreta åtgärder! Det är ju det jag gör i min motion. Låt mig citera ur den: "Sorteringscentraler (s. k. jourcentraler) med ständig bemanning, dit vem som helst kan ringa som blivit i akut behov av sjukvård eller social hjälp men där man också kan få anvisning till vilken klinik eller vilken mottagning man i första hand bör vända sig och vilka väntetider som där gäller. Fler ordinarie läkartjänster, i första hand biträdande överläkartjänster — — — . Läkarhus och flerläkarstationer — — — . Ökad medicinsk information — — — ."

Jag säger också att även om konkreta åtgärder av detta slag delvis kan avhjälpa de problem jag har pekat på, så är detta inte tillräckligt; det krävs organisatoriska åtgärder.

Herr Karlsson i Huskvarna ansåg att jag byggde mitt anförande på svepande formuleringar. Jag tror att det kan vara värdefullt för människorna här i landet att höra att socialutskottets ordförande tror att man kan vakna på morgonen och känna sig sjuk och omedelbart komma under läkarbehandling. Det är på det viset, att om man icke är akut sjuk, så får man vänta i genomsnitt två månader. Den väntetiden kan innebära betydligt mindre möjligheter att därefter bli botad.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s) kort genmäle:

Fru talman! Om jag vaknar på morgonen och är litet opasslig och förkyld, så inte behöver jag anlita läkare för det. Men om jag verkligen är sjuk, herr Molin, har jag också möjlighet att bli intagen på de vårdinrättningar som finns.

Herr Molins önskelista innefattade bl. a. flera läkartjänster och flera överläkare. Det problemet kan lösas först sedan vi fått ett tillräckligt antal läkare utbildade. Situationen blir inte bättre därför att herr Molin motionerar om det – vi måste här gå fram utbildningsvägen. Vi måste med andra ord ta dessa mödosamma och stapplande steg för att på punkt efter punkt förbättra vår sjukvård. Vi har tagit många stora steg i den riktningen; det utbildas nu ungefär 1 000 nya läkare om året. Det ger varje år förbättringar. Däremot skulle man inte vinna någonting på att genomföra herr Molins motion.

Herr MAGNUSSON i Nennesholm (c):

Fru talman! Det är bara en sakupplysning som jag kanske bör lämna med anledning av herr Karlssons i Huskvarna yttrande om de borgerliga i Jönköpings läns landsting.

När vi diskuterade utbyggnaden av öppenvården inom landstinget och utbyggnadstakten föreslog de borgerliga en linje och socialdemokraterna en annan linje, och vi voterade då om orden "om möjligt". Socialdemokraterna menade att "om möjligt" skulle strykas, medan vi på den borgerliga sidan sade att vi ville bygga ut öppenvården i den takt som var rimlig, om möjligt fram till år 1975. Men nu vet alla hur det har blivit med skatteunderlagstillväxten; därvidlag är förhållandet likadant i Jönköpings län som i alla andra län.

Detta alltså om orden "om möjligt". Socialdemokraterna i Jönköpings län ville göra någonting som inte var möjligt, och det voterade vi om.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s):

Fru talman! Jag vill bara säga till herr Magnusson i Nennesholm, att just de orden, "om möjligt", som de borgerliga ville få med visade att de inte hade den rätta viljan att satsa tillräckligt hårt på öppenvården.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkterna 15–19

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 20

M o m. 1

Utskottets hemställan bifölls.

M o m. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, dels utskottets hemställan med den ändring i motiveringen som föreslagits i reservationen nr 19 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fröken Andersson i Stockholm begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 20 mom. 2 med godkännande av utskottets motivering röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring i motiveringen som föreslagits i reservationen nr 19 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl.

Nr 60

Onsdagen den
4 april 1973

Sjukvården

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fröken Andersson i Stockholm begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 247
Nej — 69
Avstår — 2

M o m. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 20 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fröken Andersson i Stockholm begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 20 mom. 3 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 20 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fröken Andersson i Stockholm begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 249
Nej — 67
Avstår — 3

Punkten 21

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 22

M o m. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 21 av herrar Hamrin och Hylander, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hamrin begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 22 mom. 1 röstar ja, den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 21 av herrar Hamrin och Hyltander.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hamrin begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	260
Nej	—	53
Avstår	—	5

M o m. 2

Utskottets hemställan bifölls.

M o m. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 22 av fru Marklund, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Takman begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 22 mom. 3 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 22 av fru Marklund.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Takman begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	281
Nej	—	16
Avstår	—	21

M o m. 4 o c h 5

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 23–28

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 29

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 23 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hamrin begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 29 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 23 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen.

Punkterna 30–33

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 34

Ungdoms-, nykterhets- och narkomanvården

Fru **ÄNDRE VICE TALMANNEN** anförde: Överläggningen rörande punkten 34 får omfatta även punkterna 35–42. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga nu nämnda punkter.

I det följande redovisas endast de punkter, vid vilka under överläggningen framställdes särskilda yrkanden.

Punkten 35 (Vissa narkotikafrågor)

Vid denna punkt hade behandlats motionerna

1973:658 av herr Bohman m. fl. (m) vari såvitt här var i fråga hemställt att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla att inom det centrala rådet för brottsbekämpning bildades en särskild arbetsgrupp av parlamentariker och experter med uppgift att utreda och framlägga förslag till åtgärder mot narkotikamissbruket i enlighet med de riktlinjer som angivits i motionen 1973:241,

1973:1175 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl. (c) vari såvitt här var i fråga hemställt att riksdagen vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 1 bilaga 7 beslutade

a) att hos Kungl. Maj:t anhålla om viss samordning av undervisning och praktik för polis och socialvårdspersonal i syfte att skapa förutsättningar för ett positivt samarbete mellan dessa båda personalkategorier,

b) att hos Kungl. Maj:t anhålla om uppdrag till socialstyrelsen att göra en inventering av enskilda hem lämpade för rehabilitering av narkotikamissbrukare och att utarbeta riktlinjer för denna verksamhet samt

1973:1182 av herr Hamrin m. fl. (fp) vari hemställt att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde tillsättande av en parlamentarisk utredning med uppgift att sammanställa de erfarenheter av vårdalternativ som gjorts på olika håll i landet, ytterligare bedöma och konkretisera de åtgärder som narkomanvårdskommittén och andra föreslagit samt framlägga en samordnad plan för den svenska narkomanvårdspolitik.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande frågan om en parlamentarisk kommitté för narkomanvården m. m. skulle avslå motionen 1973:658, såvitt här var i fråga, och motionen 1973:1182,

2. att riksdagen beträffande frågan om samarbete mellan polis och socialvårdspersonal skulle avslå motionen 1973:1175 i motsvarande del,

3. att riksdagen beträffande frågan om vissa åtgärder för rehabilitering av narkotikamissbrukare skulle avslå motionen 1973:1175 i motsvarande del.

Reservationer hade avgivits

24. beträffande frågan om en parlamentarisk utredning rörande narkomanvården m. m. av herrar Hamrin (fp), Carlshamre (m), Hyltander (fp) och Åkerlind (m) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1973:658, såvitt här var i fråga, och motionen 1973:1182 hos Kungl. Maj:t skulle anhålla att en kommission för narkomanvården tillsattes i enlighet med vad reservanterna förordat,

25. beträffande frågan om vissa åtgärder för rehabilitering av narkotikamissbrukare av herrar Gustavsson i Alvesta, Andreasson och Bengtsson i Göteborg (samtliga c) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1973:1175 i motsvarande del gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört.

Punkten 42 (Bidrag till Länkrörelsen m. m.)

Kungl. Maj:t hade under punkten J 7 (s. 193) föreslagit riksdagen att till Bidrag till Länkrörelsen m. fl. organisationer för budgetåret 1973/74 anvisa ett anslag av 3 200 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1973:428 av herr Helén m. fl. (fp) vari såvitt här var i fråga hemställtts att riksdagen under socialdepartementets huvudtitel J 7 Bidrag till Länkrörelsen m. fl. organisationer anvisade ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 400 000 kronor förhöjt anslag av 3 600 000 kronor,

1973:429 av herrar Henmark (fp) och Nelander (fp) vari hemställtts att riksdagen av det utökade anslaget, som statsrådet benämnde Bidrag till Länkrörelsen med flera organisationer, ställde 500 000 kronor till socialstyrelsens förfogande för alkoholist- och narkomanvård bedriven av kristna och ideella organisationer samt

1973:1191 av herr Källstad (fp).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1973:428, såvitt här var i fråga, samt motionen 1973:1191 till Bidrag till Länkrörelsen m. m. för budgetåret 1973/74 anvisade ett anslag av 3 200 000 kronor,

2. att riksdagen beträffande medelsdispositionen skulle avslå motionen 1973:429.

Reservation hade avgivits

26. beträffande medelsanvisningen m. m. av herrar Hamrin (fp) och Hyltander (fp) som ansett att utskottet bort hemställa,

1. att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1973:428, såvitt här var i fråga, samt med avslag på motionen 1973:1191 till Bidrag till Länkrörelsen m. fl. organisationer för budgetåret 1973/74 anvisade ett anslag av 3 600 000 kronor,

2. att riksdagen beträffande medelsdispositionen ansåg motionen 1973:429 besvarad genom vad utskottet under 1 hemställt.

Nr 60

Onsdagen den
4 april 1973

*Ungdoms-, nykter-
hets- och narko-
manvården*

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (c):

Fru talman! Reservationen 25 till betänkandet knyter an till ett yrkande i en centermotion, nr 1175. I den motionen tar vi upp ett flertal frågeställningar som berör narkotikamissbruket: övervakning, kontroll av handel med narkotika, förebyggande åtgärder, samarbetet mellan å ena sidan polis och å andra sidan socialvården och barnvården, vård och rehabiliteringsåtgärder. Enligt de riktlinjer som riksdagen antog för något år sedan skall vården av narkotikamissbrukare ske inom ramen för landstingens sjukvårdande och kommunernas socialvårdande verksamhet. Det visar sig emellertid att de bidrag som utgår, särskilt för användandet av inackorderings- och behandlingshem för narkomaner, endast till 25 procent täcker huvudmännens kostnader. I vår motion har vi begärt att dessa statsbidrag skall höjas.

Utskottet har framhållit att den i början av året tillsatta brottskommissionen har att se över dessa bestämmelser. Jag vill, eftersom vi inte har någon reservation på den punkten, understryka behovet av att det kommer fram förslag som ger större ekonomiska möjligheter för huvudmännen.

Den punkt som reservationen berör gäller den rehabiliterande verksamhet som prövas i mindre skala i enskilda hem. Vi har den uppfattningen att denna verksamhet har gett goda resultat, och därför anser vi att den också bör stödjas. Denna vårdform ger nära kontakt med familjen, och därför skapas goda förutsättningar för positiva mänskliga kontakter, som säkerligen är av utomordentligt stor betydelse för den grupp av människor som det här är fråga om. För att den här vårdformen skall kunna bli ett bra alternativ till den institutionella vården krävs att man med stor noggrannhet väljer ut lämpliga hem och att dessa får stöd i sin verksamhet genom att de har kontakt med de ansvariga myndigheterna. Kan vi därtill ge dessa familjevårdare en viss utbildning för sin verksamhet, kommer det att ytterligare bidra till att enskilda hem kan ge en hög rehabiliteringsstandard. Vi anser det betydelsefullt att denna rehabiliteringsform kan erbjudas dem som så önskar och ges en med andra vårdformer jämförbar status. Vi har därför föreslagit att socialstyrelsen, naturligtvis i samråd med landsting och kommuner, gör en inventering av tillgången på enskilda hem lämpliga för denna rehabiliteringsverksamhet, likaså att socialstyrelsen ger förslag om utbildning för de familjevårdare som är beredda att åta sig dessa uppgifter.

Utskottsmajoriteten framhåller i sin skrivning:

”Enligt utskottets bedömning skulle det vara mindre rationellt att

göra en sådan central inventering för att finna enskilda hem lämpade för rehabilitering av narkotikamissbrukare som motionärerna åsyftar. Sådana inventeringar bör, i den mån de erfordras, lämpligen ske på det lokala planet.”

Det är givet, men problemet här är samordningen och behovet av riktlinjer för denna verksamhet. Vi anser att denna vårdform är av utomordentlig betydelse men anser också att det är nödvändigt med en samordning, vilket föreslås i reservationen 5.

Jag ber, fru talman, att få yrka bifall till denna reservation.

Herr HYL TANDER (fp):

Fru talman! Alkoholskadorna och narkotikaskadorna i vårt samhälle är ett mycket stort problem. Alla torde vara medvetna om detta, och de allra flesta är beredda att tillstyrka kraftiga insatser.

Alkoholkonsumtionen har under tioårsperioden 1960–1970 ökat med 50 procent mätt i ren alkohol. En liten minskning redovisades för 1971, men konsumtionen ökade 1972 med 0,25 liter ren alkohol, vilket omsatt i starksprit torde vara ungefär en 75:a brännvin. Siffrorna gäller invånare över 15 år.

Enligt statistik som är beräknad i underkant på grund av att man inte har tillgång till allt material – bl. a. redovisar de sociala nämnderna ofta alkoholfall under social statistik – är 250 000–300 000 män i vuxen ålder lindrigt alkoholskadade och beroende av alkohol och ca 50 000 gravt alkoholskadade, fortfarande statistiskt i underkant. Den s. k. Lundbyundersökningen förra året visar att var tionde man över 20 år var alkoholskadad.

Det verkligt allvarliga är ju att alkoholmissbruket tränger allt längre ned i åldrarna när det gäller ungdomen. Skolöverstyrelsens undersökning i fjol visar att två av tre tolvåringar dricker sprit, vin eller mellanöl någon gång och att var tredje storstadspojke i 15–16-årsåldern dricker alkoholdrycker sammanlagt motsvarande mer än fem liter ren alkohol per år, omsatt i mellanöl 5–10 burkar per vecka. I en vanlig klass av tolvåringar finns det genomsnittligt en elev som dricker alkohol motsvarande minst en kvarts liter starksprit i veckan, vilket är lika med att konsumtionen endast ligger 1,5–2 liter under riksgenomsnittet per år för invånare över 15 år.

Detta med ungdomens allt tidigare alkoholvanor innebär att vi vad beträffar alkoholskador har att vänta en ökning under 1970-talet, när dessa ungdomars vanor kommer att visa sig i uppenbara skador. Detta faktum är något som vi måste ha med i beräkningen, när vi går att mäta behovet av insatser för att hjälpa de alkoholskadade i vårt samhälle och om möjligt leda dessa olyckliga människor in i ett normalt, positivt aktivt samhällsliv.

Om alkoholskadorna är ett problem – ett stort sådant – så är även narkotikan ett allvarligt skadegift i vårt samhälle, även om de personer som här drabbas inte är tillnärmelsevis så många som de som är utsatta för alkoholskador. Men narkomanerna är däremot utsatta för en påverkan som bryter ner en människa så mycket snabbare och är därför ett lika allvarligt problem för oss, som det gäller att snabbt kunna sätta in

hjälpåtgärder emot. Svåra fall av narkotikaskadade beräknas i Storstockholm till ca 5 000 och i landet i övrigt till ca 10 000 eller totalt ca 15 000. Den statistik som man fört vid Stockholms polisarrestorer och som dr Bejerot bearbetat visar att antalet arresterade med stickmärken efter injektioner för 1966 var 24 procent, för 1967 35 procent, för 1968 40,2 procent, för 1969 40,4 procent och för första halvåret 1970 34,9 procent.

Vad är det då som gör att så många människor i vårt relativt välordnade samhälle, där ingen egentligen skall behöva lida lekamlig nöd, ändå känner så starkt behov att ta till rusgifter, som alla egentligen vet är skadliga? Vid samtal med många av dessa, som drabbas av alkohol- och narkotikaskador, kommer det ofta fram att man känner sig ensam och utan något meningsfullt att ta sig till, trots att man omges med massor av människor och uppgifterna finns runt omkring. Ensamheten tar sig då uttryck i att man söker sig till dem man kan få gemenskap med, och det blir ofta de gäng som använder alkohol och knark och bidrar till alkohol- och narkotikaskadornas utbredning. Är det så att människan, den enskilda människan, kommer bort i det effektivitetsjagande och statusbetonade samhälle vi lever i i dag?

Jag tror att vi alla här måste se vårt ansvar, som kan ta sig uttryck i personligt föredöme och personligt ansvar för de människor vi har i vår omgivning. Men samhällsinsatserna är betydelsefulla och deras effekt måste förbättras, först och främst genom ökat stöd till de organ samhället har på detta område. Samhällsinsatserna enbart är emellertid inte tillräckliga, och det är glädjande att man i dag kan spåra en ökad förståelse för frivilliga och ideella insatser på detta område. Den attityd av självillräcklighet, som många visade för ett tiotal år sedan, när det gällde att bedöma de ideella insatserna kontra samhällsorganens och där man menade att man kunde sopa rent i vad gäller personliga insatser av ideell karaktär möter man dess bättre inte så mycket av i dag, i varje fall inte hos dem som arbetar aktivt med dessa problem. Den personliga insatsens betydelse vitsordas av dem som drabbas av skadeverkningarna av alkohol och narkotika och som i vissa fall kunnat hjälpas till ett normalt liv. Därför är det synnerligen viktigt att samhället ger stöd av ekonomiskt och annat slag till de människor och organisationer som av ideellt och ofta kristet motiverat intresse vill satsa tid och krafter på att hjälpa skadade och olyckliga människor. Genom de personliga insatserna av frivillig karaktär mångdubblas effekten av de anslag man beviljar från samhällets sida jämfört med om pengarna satsas enbart genom formella samhällsorgan. Jag menar inte att undervärdera samhällsorganens insatser, vilka sannerligen behövs, men de behöver kompletteras med dessa frivilliga personers insatser, och denna sektor behöver utvidgas, varför samhällsstödet till dem som arbetar här behöver ökas avsevärt.

Så, fru talman, till reservationerna 24 och 26 vid socialutskottets betänkande nr 5.

Reservationen 24 som i stort bygger på folkpartiets motion 1182 i år finns motiverad i texten, varför jag inte går närmare in på denna. Men vi reseranter anser att det här gäller att kunna handla snabbt och effektivt. Vi anser att den föreslagna kommissionen bidrar härtill, och jag yrkar bifall till reservation 24.

Onsdagen den
4 april 1973

*Ungdoms-, nykter-
hets- och narko-
manvården*

Reservationen 26 bygger i huvudsak på folkpartimotionen 428 och innebär att folkpartimotionen 429 är tillgodosedd. Yrkandet innebär ett ytterligare stöd till frivillig och ideell verksamhet bland alkohol- och narkotikaskadade. Propositionen av i år innebär endast en reell ökning med ca 300 000 kronor. Vi har därför velat fullfölja framställningen från 1972, då vi yrkade ett tillägg på 1 miljon kronor till förra årets anslag på 2 600 000 kronor. Vi yrkar nu på en ökning av anslaget till Länkrörelsen m. fl. organisationer till 3 600 000 kronor – allt i enlighet med riksdagens beställning till Kungl. Maj:t vid föregående års behandling av denna titel.

Jag yrkar alltså, fru talman, bifall även till reservationen 26.

Herr ÅKERLIND (m):

Fru talman! Vi yrkar i reservationen 24 vid punkten 35 att en särskild kommission tillsätts för narkomanvårdsfrågor. Kommissionen bör få till uppgift att mot bakgrund av det material som finns komma med förslag hur vården skall bedrivas. Vi tycker det är allvarligt att det samtidigt som narkotikaproblemet är så stort råder oenighet och osäkerhet om vilken vårdpolitik som skall föras. Delvis som en följd av detta är också vårdresurserna otillräckliga. Socialstyrelsen har nu framlagt viss vägledande information om narkomanvården. Men några egentliga råd och anvisningar för hur vården skall bedrivas är det ju inte.

Den kommission som vi förordar i reservationen bör bestå av parlamentariker och experter. Den kan också knytas till det centrala rådet för brottsbekämpning. Det kan också vara lämpligt därför att det är uppenbart att detta råd måste ägna stor uppmärksamhet åt narkotikafrågan. Men huvudsaken är att en särskild arbetsgrupp tillsätts och att den snart kan börja arbeta. Nog finns det arbetsuppgifter: Först och främst att utforma en klar och bestämd vårdpolitik mot bakgrunden av hittills vunna erfarenheter. Vidare att se till att vårdinsatserna så långt möjligt utformas som en behandlingskedja, där varje patient som varit i kontakt med narkomanvården får hjälp att komma i gång och följas upp så att behandlingsresultatet kan sättas i relation till de åtgärder som vidtagits. Om det sker systematiskt kan vi vinna ökad klarhet i fråga om behandlingsmetoder. Samordning av insatser av olika huvudmän och lämpligheten av ökad skyldighet för narkomaner att söka vård samt saklig information om narkomanin är andra frågor som den av oss föreslagna kommissionen bör behandla.

Det har varit för mycket låtgåpolitik när det gäller narkomanvården. Det är hög tid att få fram en plan för samordnade och effektiva insatser. Jag yrkar bifall till reservationen 24 vid punkten 35.

Jag vill också säga några ord med anledning av reservationen av folkpartiets ledamöter vid punkten 42 angående Bidrag till Länkrörelsen m. m. I reservationen begärs att anslaget skall ökas med ytterligare 400 000 kronor utöver den höjning som gjorts.

Det är mycket viktiga verksamheter som nu skall få bidrag ur anslaget – utöver Länkrörelsen också andra organisationer som sysslar med rehabilitering av narkotika- och alkoholskadade personer. Det gäller Levi Petrus' stiftelse, RIA-rådgivningsverksamheten och andra verksamheter.

Vi kan från moderata samlingspartiets sida glädja oss åt att vi fått vårt ofta framförda önskemål i det avseendet tillgodosett. Det sammanlagda anslaget har också räknats upp med 600 000 kronor jämfört med föregående år.

Med anledning av att det anslag på 300 000 kronor som förra året ställdes till socialstyrelsens förfogande för försök med nya vård- och behandlingsformer inte heller disponerats kan vi inte nu förorda en ytterligare höjning. Jag har ett mycket stort intresse av att dessa frivilligorganisationer, som gör ett utomordentligt gott arbete, också får bidrag till denna verksamhet. Men nu finns det dock, enligt utskottsmajoritetens förslag, en hel del pengar att dela på. Låt oss då först se hur det anslaget utnyttjas under året. Vi skall följa frågan med uppmärksamhet. Då får vi ett bättre underlag för bedömningen till nästa år. Jag yrkar på den punkten bifall till utskottets hemställan.

Herr SVENSSON i Kungälv (s):

Fru talman! Det kunde vara frestande att ta upp en lång debatt kring en sådan stor fråga som den vi har att diskutera, men jag tror att kammarens ledamöter är ganska glada om jag inte uppehåller mig vid dessa spörsmål alltför länge. Vi tar från tid till annan upp diskussioner om speciellt narkotikaproblemet men också de problem som rör de alkoholskadade.

Jag har vid ett tidigare tillfälle beklagat att socialstyrelsen har dröjt så länge med sina – som vi har kallat dem – råd och anvisningar. Jag kan nu konstatera att de har kommit. Även om det inte är fråga om råd och anvisningar, fru talman, är det i varje fall en omfattande lägesbeskrivning och en vägvisare för dem som arbetar inom narkomanvården. Man har angivit en rad vägar för detta arbete.

Det är också intressant att konstatera att de som man har tillfrågat ute på fältet inte har en sådan behandlingspessimism som ibland gör sig gällande i debatten, där man säger att ingenting hjälper – arbetet med narkomanerna är så svårt, och ingen människa har blivit rehabiliterad. Socialstyrelsen tillbakavisar detta och åberopar som grund härför en enkät som bl. a. har gått ut till sjukhus och sociala myndigheter. Det vore väl om man kunde få en ljusare syn på denna vård, så att man kunde angripa problemen med litet bättre humör. Det behövs faktiskt. Man skall inte säga att det är en hopplös uppgift. Går man in i uppgiften med den synen blir den också hopplös. Det blir ett resultat av den inställning som man har.

Jag tror att det var herr Hyltander som angav att det skulle finnas 15 000 narkomaner i vårt land. Socialstyrelsen konstaterar att det har skett en viss ökning sedan en räkning gjordes för 1968/69 och att vi i stort sett har att räkna med 10 000. Det är ett ganska stort antal, men det är i varje fall mindre än 15 000. Socialstyrelsen konstaterar vidare att de flesta av narkomanerna finns i storstadsregionerna – framför allt i Stockholm, där man har 5 000–6 000 narkomaner.

Vi har ofta här i riksdagen diskuterat om vården skall vara frivillig eller om den skall bedrivas under tvång. Jag tror att det är ganska svårt att ta någon bestämd ståndpunkt i det avscendet. Vi måste dock hålla fast vid

Nr 60

Onsdagen den
4 april 1973

*Ungdoms-, nykter-
hets- och narko-
manvården*

den tankegång som vi har, nämligen att frivilligvård är den bästa vägen, eftersom man alltid måste ha den människa som man håller på att rehabilitera med sig. Har man henne emot sig, är det nästan en omöjlighet att komma fram till målet. I speciella fall måste man dock ta till tvång, helst mera kortvarigt. Barnvårdslagen och lagen om sluten psykiatrisk vård kan då användas.

Fru talman! Det pågår ganska mycket på det här området. Socialstyrelsen har alltså nyss kommit med sina, skall vi kalla det riktlinjer. Sedan gammalt arbetar en särskild grupp inom socialstyrelsen med det här. Det finns också en särskild sektion inom socialstyrelsen som på tjänstemannaplanet har att handlägga det. Vi har nyss fått en brottskommission, och det är på väg att skapas ett råd för brottsbekämpande. Den här frågan kommer också in där. Moderaterna föreslår nu att man skall inrätta en särskild narkotikasektion inom detta råd, men jag tror att man får låta rådet börja arbeta innan man går in på den saken.

Jag vill emellertid nu, när jag står här, varna för att de polisiära synpunkterna kommer i förgrunden. Självfallet hör missbruk och brottslighet ihop. Brottsligheten genereras av narkotika- och alkoholbruk. Men den politiska situationen är ju för närvarande sådan att vi kan få så många poliser som regeringen begär, medan det är mycket svårare att få fram den sociala personal som behövs. När vi därtill har lagt ett skattetak på kommunerna, där de sociala centralnämnderna kan ha det besvärligt att få anslag, kan vi komma i det läget att de polisiära åtgärderna skjuts i förgrunden i alltför hög grad. Jag vill alltså utnyttja det här tillfället till att varna för en sådan utveckling.

Vi har ständigt konstaterat — fast det inte alltid kommer fram ordentligt — att alkoholskadorna är betydligt mera omfattande än de skador som kommer av narkotikamissbruket. Om vi har 10 000 som är narkotikaskadade, har vi säkert över 200 000 som är alkoholskadade. Det är alltså en stor skillnad. Det finns skillnader i själva graden av svårigheterna, men vi får i det här sammanhanget inte glömma bort all den problematik som finns omkring alkoholfrågan.

Herr Hyltander var inne på den utveckling som sker i fråga om användandet av alkohol. Vi får säkerligen anledning att diskutera den saken senare, eftersom det sitter en alkoholpolitisk utredning. Jag hoppas att vi genom den skall få en alkoholpolitik som är värd namnet i vårt land. Men nu har vi att diskutera vårdfrågan.

Det finns också några glädjande tendenser på vårdsidan som jag gärna vill understryka i mitt inlägg, bl. a. tendensen till övergång från tvångsvård till frivillig vård. Vi bygger alltså ut den frivilliga vården, de enskilda anstalterna har ökat i antal, och även på de andra, erkända anstalterna går man över till frivillig vård. Den utvecklingen är att hälsa med stor tillfredsställelse. Vi bygger ut poliklinikerna, och vi bygger ut inackorderingshemmen. Allt detta är en riktig och nödvändig tendens.

Jag hoppas bara att denna tendens inte skall bromsas upp av de bestämmelser som nu har kommit i fråga om statsbidraget till nykterhetsvården. Det har sagts att det har blivit ett mera schablonartat bidrag, och det undersöks hur bidraget skall utformas. Utskottet menar att den undersökningen bör ske snarast. Utskottet anser att detta bör ges Kungl.

Maj:t till känna. Men jag befarar, herr socialminister, att det blir den kommunalekonomiska utredningen som får hand om denna fråga och att det kan komma att ta ganska lång tid innan vi får "ordning" på det här området. Jag är rädd – och det är anledningen till att jag säger detta – att den frivilliga, öppna vården som vi vill ha kommer att sättas i andra hand. Jag skulle bli glad om jag har fel på den punkten. Statsbidraget kom en gång till för att stimulera den öppna nykterhetsvården.

Det finns en reservation som gäller pengar till frivilliga insatser. Jag har inte så mycket mer att säga än det som herr Åkerlind anförde på denna punkt. Medel finns anslagna. Man kan fråga sig varför de inte kommit att utdelas trots att behovet nog är ganska stort. Vi bör alltså vänta och se vad som händer. Jag är emellertid mycket glad över det anslag på 600 000 kronor som socialministern har föreslagit. Vidare kan det enligt uppgift tillkomma ytterligare pengar när propositionen kommer i anledning av brottskommissionen.

Sammanfattningsvis vill jag alltså säga, utan att direkt polemisera mot någon som har yttrat sig här tidigare, att många åtgärder är på gång. Vi kan önska kraftigare åtgärder, men de verktyg som vi önskar har vi i stort sett. För de människor som har hand om dessa frågor gäller det att ha verktygen att arbeta med.

Jag ber alltså, fru talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på de reservationer som finns under dessa punkter.

Herr HYL TANDER (fp) kort genmäle:

Fru talman! Jag instämmer i den förhoppning som herr Svensson i Kungälv uttalade om att APU skall kunna komma med ett förslag som skall medföra att vi får underlag för en verkligt adekvat alkoholpolitik.

Herr Svensson klagar över att det inte var tillräckligt ljusa målningar av den problematik vi behandlar och att det rådde brist på gott humör. Jag vet inte om det finns fog för dessa påståenden. I varje fall fanns det ingenting i mitt anförande som var pessimistiskt på den här punkten utom det att jag konstaterade att tillståndet inte är tillfredsställande och att det behövs snabba och kraftiga åtgärder. I det fallet tror jag att herr Svensson kan hålla med mig. Han har heller inte sagt något annat än att det behövs kraftiga åtgärder beträffande både alkoholskadorna och narkotikaskadorna.

Vi skall inte tvista om det finns 5 000 eller 15 000 narkotikaskadade. Jag har uppgifter om 5 000 narkotikaskadade i Stockholm och 10 000 i landet för övrigt. De siffrorna är säkert inte oriktiga och behöver inte skilja sig så särskilt mycket från uppgiften om 10 000, som herr Svensson har framfört. Även uppgiften om 10 000 totalt i landet är så stor att den motiverar ytterst kraftiga åtgärder innan dessa 10 000 människor har hunnit bli helt nedgångna. I det fallet skall jag be att få hänvisa till de nyligen publicerade rapporterna om 50 ungdomar som dött av s. k. sniffning. Bara den uppgiften är tillräcklig för att vi skulle anslå betydande belopp för att rädda folk från att hamna i denna situation.

Beträffande ljusa målningar kan jag bara säga – jag ville inte gå in på detta i mitt anförande för att inte förlänga debatten i onödan – att enligt vad som redovisas om resultatet vid Strandgården har ett stort antal

Onsdagen den
4 april 1973

*Ungdoms-, nykter-
hets- och narko-
manvården*

människor blivit rehabiliterade i den frivilliga verksamhet som där har bedrivits. Jag kan mångfaldiga exemplen från den RIA-verksamhet som håller på att växa ut över landet. Den bedrivs för närvarande i ett femtontal län, och den kan öka snabbare om man får möjlighet och ekonomiskt bidrag att starta ytterligare verksamhet. Där finns det tidigare missbrukare som i dag är med och aktivt arbetar i rehabiliterande syfte i RIA-arbetet.

Beträffande de 300 000 kronor på femte huvudtiteln som enligt herr Åkerlind och herr Svensson i Kungälv skulle vara tillgängliga för försöksverksamhet och ställda till socialstyrelsens förfogande för stöd till nya vård- och behandlingsformer, så har de nog inte uppfattats som tillgängliga för den frivilliga verksamhet på ideell och kristen grund som vi föreslår utökad i reservationen 26. Dessutom är 300 000 kronor av ökningen på 600 000 kronor i år till Länkrörelsen m. m. en normal ökning av det rena Länkanslaget. Därför återstår endast 300 000 till övriga organisationer. Det anser vi vara för dåligt, varför vi framställt vårt reservationsyrkande. Men jag är tacksam för klarläggandet, om det är så att de omtalade 300 000 kronorna skulle stå till förfogande även för kristna och ideella organisationer utöver del av anslaget till Länkarna m. m. när det gäller vårdarbete bland alkohol- och narkotikaskadade.

Herr SVENSSON i Kungälv (s) kort genmäle:

Fru talman! Alla siffror när det gäller antalet narkomaner i vårt land, herr Hyltander, är givetvis för höga. Jag ville bara säga detta därför att siffror i det här sammanhanget lätt rullar vidare, och socialstyrelsen har beräknat att det är fråga om 10 000 sammantaget. När man nämner siffran 10 000 förstår ju alla att det i hög grad är en cirkasiffra - om det är 9 000 eller 11 000 vet vi inte riktigt.

För övrigt är det naturligtvis väldigt svårt att göra den exakta mätningen av antalet människor som är narkotikaskadade, därför att de är ju alla skadade på olika sätt - de är i olika grad sjuka.

Vad det goda humöret beträffar riktade jag mig inte mot herr Hyltander eller övriga reservanter på något sätt. Jag syftade på att det så många gånger sagts här och att det sprider sig en uppfattning i landet att det är omöjligt att angripa detta problem - narkotikan går så djupt hos människor att vi inte kan rehabilitera dem. När nu socialstyrelsen i sin undersökning, som ju är grundad på en enkät bland dem som arbetar med detta på fältet, konstaterar att påståendena är felaktiga och att vi kan se med optimism på möjligheterna att komma till rätta med narkotikaskadade, så tycker jag att man skall stryka under det, därför att det kan hjälpa oss alla och i första hand dem som arbetar med saken att se litet ljusare på det hela.

Jag har också, fru talman, noterat det här med sniffningen. Det är ett allvarligt problem som hör samman med narkotikan, vilket vi även sagt när vi behandlat sniffningen i socialutskottet. Det hör också samman med alkoholproblemet, och därför skall allt detta behandlas i ett sammanhang.

När det gäller pengarna hoppas jag att vi skall få möjligheter att ge bidrag, och vi får väl se i framtiden om pengarna räcker till eller inte.

Herr HYL TANDER (fp) kort genmäle:

Fru talman! Låt oss då konstatera, Evert Svensson, att det går att hjälpa men att behovet är stort och att det i hjälparbetet behövs insatser och stöd både från samhällets sida och från frivilliga och ideella krafter som arbetar på ett mera personligt sätt. Jag menar att det är de sistnämnda som behöver ökat ekonomiskt stöd från samhällets sida för att resultatet av arbetet skall bli så lyckligt som möjligt. Jag bestrider inte att båda de här arbetssätten, om jag får uttrycka mig så, har haft positiva effekter, men jag vill understryka de personligt-ideella insatsernas betydelse.

Slutligen skall vi inte träta om hurvida vi har 10 000 eller 15 000 skadade narkomaner. Jag hade i mitt första anförande ordet cirka framför både 5 000 och 10 000; det borde räcka för att vi skall kunna samsas på den punkten. Men jag vill än en gång understryka att jag hoppas på ett klarläggande av huruvida de där extra 300 000 kronorna finns tillgängliga för det ideella arbete för hjälp åt alkohol- och narkotikaskadade som bedrivs exempelvis av DKSN i RIA-verksamheten; Strandgården, Bålbäcken och andra inte att förtiga.

Herr SVENSSON i Kungälv (s) kort genmäle:

Fru talman! Herr Hyltander talar som om jag skulle stå på en annan sida än han när det gäller pengarna till de frivilliga organisationerna, men herr Hyltander och jag tillhör samma utskott, och han borde därför veta att jag har medverkat till att de pengarna har kommit fram.

Herr GADD (s):

Fru talman! I motionen 1173 har Nils Hjorth, Karl Rask och jag föreslagit att den statliga nykterhetsvården vid våra alkoholistanstalter överförs till ett landstingskommunalt huvudmannaskap. De kostnader som då överförs till landstingen bör enligt vår mening på lämpligt sätt ersättas av staten. Det stopp som nu gäller landstingskommunala skattehöjningar torde annars omöjliggöra en nödvändig ändring av huvudmannaskapet.

Den nuvarande ansvarsindelningen är enligt vårt synsätt olämplig, eftersom såväl den kroppsliga som den psykiatriska sjukvården åligger landstingen. Efter förändringen i huvudmannaskapet för den psykiatriska sjukvården för några år sedan har ju nykterhetsvården i landet kommit att åvila de huvudmän – staten och primärkommunerna – som inte har hand om sjukvården. Denna indelning vore rimlig ifall man kunde hävda att nykterhetsproblemen saknade medicinska och psykiatriska sidor. Så är ju inte fallet, utan den alkoholskadade har ofta svåra kroppsliga och psykiatriska sjukdomssymtom, varför den primärkommunala nykterhetsvården dagligen – om den skall kunna bli framgångsrik – måste samarbeta med landstingen och dess vårdresurser. De allra flesta är eniga om att detta är sakernas tillstånd, och i olika sammanhang har det också från dem som dagligen sysslar med de här vårdfrågorna påvisats hur olämplig – ja, ofta skadlig – konstruktionen av vår nuvarande vårdapparat är. I direktiven för socialutredningen har exempelvis statsrådet Aspling framhållit nödvändigheten av att ompröva huvudmannaskapet

Onsdagen den
4 april 1973

*Ungdoms-, nykter-
hets- och narko-
manvården*

för våra alkoholistanstalter.

Man talar i detta sammanhang om två vårdprinciper, dels helhetsprincipen, dels närhetsprincipen. Tankegångarna bakom de två principerna är att de som har problem med alkoholen skall få sin vård och sin sociala hjälp planerade i ett sammanhang. Den medicinska avgiftningen är en kort och som regel enkel insats; den är nödvändig men blir helt meningslös om den sjuke inte samtidigt får sina problem uppklarade. Utan en lämplig bostad, utan arbete och utan normal mänsklig kontakt är den medicinska insatsen utan intresse. Återfallen i missbruk är också nära nog hundra procentigt säkrade, om inte de sociala problemen lösts.

Inte ens om avgiftningen sker i ett nära samarbete med den primärkommunala nykterhetsvården lär insatserna bli framgångsrika, om inte också de psykiska och psykiatriska sidorna av sjukdomsbilden fått sin del av behandlingen. Det är stora pengar som årligen satsas från statens sida på detta vårdområde. Vi står just i begrepp att bevilja nära 125 miljoner kronor bara för att täcka driftkostnaderna vid de statliga anstalterna och för att ge bidrag till de erkända anstalterna. Frågan är om dessa pengar gör någon nytta. Många vill t. o. m. hävda att den nuvarande konstruktionen är direkt skadlig för flertalet som utsätts för denna vårdapparats behandling. Vilken möjlighet att komma till rätta med sina problem har en alkoholsjuk från de nordligaste delarna av landet, som tvingas till behandling på Venngarns alkoholistanstalt nära 100 mil från sin boningsort? Ryckt ur sin naturliga livsmiljö, skild från de människor som han tidigare levt tillsammans med och beroende av främlingar utan närmare kännedom om den personliga bakgrunden har den alkoholsjuka givetvis nästan inga möjligheter alls till rehabilitering.

På andra vårdområden än nykterhetsvården har nu samhället börjat tillämpa vettigare behandlingsmetoder. Jag tänker på kriminalvården. Kriminalvårdsberedningen föreslog i sitt betänkande förra året att de som dömts till frihetsberövande straff som regel skall avtjäna strafftiden så nära sin hemort som möjligt. Strafftiden skall till stor andel användas för att förbereda frigivningen – för att lösa de sociala problem som den straffade har. Detta skall bl. a. ske genom en samordning av kriminalvårdens resurser med de resurser som samhället i övrigt har inom sjukvårdens, utbildningens, socialvårdens och arbetsmarknadens fält.

I årets statsverksproposition genomförs de första delarna av kriminalvårdsberedningens förslag. Inom kriminalvårdens område försöker man alltså genomföra närhets- och helhetsprinciperna. Finns det då över huvud taget några skäl för att inte försöka göra det också inom nykterhetsvårdens område?

Som vi motionärer ser det finns det inga skäl alls – inga vettiga i varje fall. De försök som för närvarande görs i Uppsala på Ulleråkers sjukhus tyder på att resultaten av en samordning mellan primärkommunens nykterhetsvårdande insatser med de vårdresurser som ett psykiatriskt sjukhus äger är mycket lovande. Inte minst verkar kostnaderna för denna mer framgångsrika vårdform vara betydligt lägre än de vi i dag måste täcka för statens alkoholistanstalter. Det vore ytterst beklagligt om ekonomiska motiveringar skulle få hindra staten att överlåta huvudmannaskapet på landstingen. Sådana motiveringar är formalistiska eftersom

staten i dag redan täcker dem över sin budget. Kan landstingen bättre lösa vårdfrågorna än staten bör landstingen få göra jobbet. Staten kan använda de resurser som har anslagits till den i stort resultatlösa nuvarande behandlingen vid alkoholistanstalterna till bidrag för att täcka de ökade kostnaderna hos landstingen.

Vi har kunnat observera att nykterhetsvårdens anstaltsutredning föreslagit åtgärder som i viss mån förverkligar våra förslag. Det beklagliga är att man även i detta utredningsförslag utgår från att det finns människor som måste vårdas på anstalter av rikskaraktär. Ett slags "fjärrprincip" knäsatte för hela Norrland, som skulle få sina medicinska och psykiatriska resurser förlagda till Venngarn nere vid Mälaren. Detta är beklagligt och får kanske ses som ett resultat av att socialutredningen ännu inte kunnat lägga fram sitt betänkande. De resurser som redan finns inom den gängse sjukvården bör nyttjas också i den delen av Sverige. Det är orimligt att föråldrade vårdprinciper måste tillämpas för Norrland bara därför att huvudmannaskapsfrågan inte fått en lämplig lösning.

Det finns dock – fru talman – ljusa tecken för en vettigare och mänskligare organisation av nykterhetsvården i landet. Statsrådet Aspling har i statsverkspropositionen, utan närmare kommentarer, redovisat tankegångarna bakom helhets- och närhetsprinciperna. Han har också, som redan påpekats, i direktiven för socialutredningen beställt en översyn av huvudmannaskapsfrågan.

Socialutskottet har nu i sitt betänkande nr 5 omsorgsfullt redovisat det arbete som för närvarande är på gång. Utskottet gör bl. a. gällande att nykterhetsvårdens anstaltsutrednings förslag delvis tillgodoser våra synpunkter. Under motivering att socialutredningen inom en snar framtid kan förväntas lägga fram förslag i frågan anser utskottet det inte motiverat att riksdagen nu vidtar några åtgärder. Vi motionärer kan godta detta under förutsättning att socialutredningen verkligen inom en snar framtid lägger fram ett förslag. Vi vill emellertid kraftigt understryka vikten av att en vettigare organisation skapas. Vi kommer att följa frågan med största intresse.

I detta anförande instämde herr Hjorth (s).

Herr SVENSSON i Kungälv (s) kort genmäle:

Fru talman! Jag begärde ordet innan herr Gadd hade kommit till slutet av sitt anförande, och jag kan egentligen bara understryka det han sagt i anförandets sista del.

Anstaltsutredningen har arbetat färdigt, och dess betänkande är ute på remiss. Socialutredningen har hand om frågan om huvudmannaskapet, och hela tiden talas det om en sammanhängande vårdkedja utan några sektioner i vården. Vi har nu den öppna vården och den slutna vården, och emellan dem förekommer ibland dålig kontakt. De hör ihop med sjukvården, och vi vet också att över hälften av dem som behandlas inom alkoholistvården behandlas inom landstingen, inom sjukhusens ram.

En utveckling är alltså på gång i precis den riktning som herr Gadd här pläderat för.

Onsdagen den
4 april 1973

Ungdoms-, nykterhets- och narkomanvården

Herr CARLSHAMRE (m):

Fru talman! Evert Svensson och jag är nog överens om ganska mycket i de frågor vi just nu diskuterar. Särskilt tror jag det gäller synen på nykterhetsvård och alkoholpolitik. När det gäller nykterhetsvården har vi gemensamt, utgående från var sin motion, lyckats få socialutskottet att tillstyrka ett förslag om översyn av statsbidragsreglerna för den öppna, kommunala nykterhetsvården, som vi båda, säkert på goda grunder, tror mycket på; det är ett av de vårdområden där resultatet ger oss anledning till den ljusare och litet gladare syn och det goda humör som herr Svensson i Kungälv så gärna ville se. Jag är däremot inte lika övertygad om att det finns så stor anledning till ljus optimism när vi kommer över till narkotikafrågorna och narkomanvården.

Det finns en såvitt jag förstår för vårdresultatet helt avgörande skillnad mellan alkoholister och narkomaner, och det är att den alkoholsjuka som regel mycket ofta och under långa perioder visar en egen, stark vilja att få vård och hjälp och även söker vård och hjälp inom de öppna, frivilliga vårdformerna. Vederbörande får där en vård som i mycket stor utsträckning leder till goda resultat, även om man också i fråga om alkoholistvården får räkna med att återfallen i missbruk, för att citera en tidigare talare, är mycket talrika och många gånger närmar sig 100 procent. Även om man lyckas lösa vederbörandes sociala och psykologiska problem är återfallsprocenten mycket stor. Men det är också mycket goda utsikter att för varje återfall hjälpa vederbörande på fötter igen.

Narkomanerna må vara 10 000 eller 15 000; vi skall komma ihåg att vi med dessa siffror endast talar om de gravt skadade. Vi har ingalunda räknat med alla haschrökare och liknande. Då skulle vi nå helt andra siffror.

Med dessa 10 000 eller 15 000 narkomaner förhåller det sig på ett annat sätt än med de alkoholskadade. När det gäller dem har vi sällan att räkna med någon önskan om vård och hjälp. Vi vet att den avancerade narkomanen söker vård egentligen bara i en enda situation, och det är när knarket har tagit slut. När det genom polisens och tullens insatser eller på annat sätt blir ont om narkotika och abstinenssvårigheterna sätter in, då söker narkomanen vård, men inte för sitt beroende utan för sina abstinensbesvär, vilket är en helt annan sak. Skall vi ty oss till den vårdvilja som finns hos avancerade narkomaner, lär vi inte ha stor anledning att hoppas att vi skall kunna se lika ljust på vårdsektorn som på den öppna och frivilliga alkoholistvården.

Herr Åkerlind sade att det är tragiskt att vi famlar och inte kan komma överens om vad vi skall göra. Jag tycker att vi borde kunna komma överens ett stycke längre än vi gjort hittills. Här har nu föreslagits att det bör inrättas en särskild narkotikakommission, som skall ha tillräcklig tyngd och auktoritet för att kunna och våga föreslå även åtgärder som i vissa kretsar kanske är impopulära. Vi behöver inte tvista om benämningar och organisationsformer. Inte spelar det så stor roll om man knyter en sådan kommission såsom en arbetsgrupp till den redan etablerade brottskommissionen eller om man låter den stå fri, och inte spelar det så stor roll om man kallar den för kommission, kommitté eller

utredning – det är inte alls det väsentliga. Men att vi behöver en grupp och en instans med exklusivt uppdrag att ta itu med just de här frågorna borde vi snart vara överens om.

Jag vill inte uttrycka mig hårt i det här sammanhanget, men nog får man ett intryck av att vi år efter år skyller ifrån oss på än det ena, än det andra. Här skall brottskommissionen – nu senast – ta hand om även narkotikaproblemen. Här har vi år efter år hört talas om socialutredningen, som skulle komma med lösningar, vi har haft den s. k. herrklubben av verkschefer, som vi länge har skyllt på och sagt att vi väntar att någonting där skulle hända. Vi har vidare väntat på råd och anvisningar från socialstyrelsen, och vi har därifrån fått vägledande information, som vi tackar för men som inte räcker.

Efter allt detta och när vi vet hur svårt problemet är – vi vet att det långtifrån är begränsat till några storstadsregioner, utan att det mer och mer blir ett problem för hela landet, för landsortsstäder och rena småsamhällen; vi får drastiska och kusliga rapporter därifrån nu – när vi vet allt detta, skulle vi då ändå inte kunna enas om att ge några förståndiga och i de här frågorna väl insatta personer uppdraget att ägna sig exklusivt åt att hitta former för att bekämpa själva förekomsten av narkotika, för att få människorna till vård samt för att få den vården effektiv?

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Fru talman! Eftersom jag år efter år har väckt motioner om tillsättande av en särskild kommission för att bekämpa narkotikafaran har jag anledning att i dag uppskatta att regeringen uppenbarligen har sett det som en vinst att få ha människor från de olika partierna med i ett centralt råd. Det är bara litet betänkligt – där instämmer jag helt med herr Svensson i Kungälv – om man ser detta bara som en fråga om att bekämpa brott och glömmer det rent sociala syftet med denna kommission. Jag hoppas att detta centralråd – om det nu är så svårt att göra någonting helt nytt och om man vill använda det – ser som sitt främsta mål att fylla de sociala uppgifterna. Det är det vi har efterlyst år efter år.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 34

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 35

M o m. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 24 av herr Hamrin m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hamrin begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Onsdagen den
4 april 1973

*Ungdoms-, nykter-
hets- och narko-
manvården*

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 35 mom. 1 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 24 av herr Hamrin m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hamrin begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 223
Nej — 89
Avstår — 3

M o m. 2

Utskottets hemställan bifölls.

M o m. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 25 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Gustavsson i Alvesta begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 35 mom. 3 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 25 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Gustavsson i Alvesta begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 243
Nej — 66
Avstår — 6

Punkterna 36–41

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 42

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 26 av herrar Hamrin och Hyltander, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hamrin begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 5 punkten 42 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 26 av herrar Hamrin och Hyltander.

Nr 60

Onsdagen den
4 april 1973

*Ungdoms-, nykter-
hets- och narko-
manvården*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hamrin begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 260
Nej - 54
Avstår - 3

På förslag av fru andre vice talmannen beslöt kammaren uppskjuta den fortsatta föredragningen av detta betänkande samt behandlingen av på föredragningslistan återstående ärenden till kl. 19.30.

§ 9 Interpellation nr 71 om fastläggande av ett hela landet omfattande fjärtrafiknät

Ordet lämnades på begäran till

Herr TURESSON (m), som yttrade:

Fru talman! Ett hela landet omfattande system av allmänna kommunikationer måste innebära en långt driven samordning av kollektiva trafikmedel av olika funktion och karaktär. Fyra olika nivåer kan därvid urskiljas:

1. riksomfattande nät av fjärtrafikleder med
 - a) tåg eller buss och
 - b) inrikesflyg
2. regionaltrafik med tåg eller buss samt
3. lokaltrafik av olika slag.

För att den trafikförsörjningsplanering som nu utföres av länsstyrelsernas planeringsavdelningar på ett effektivt sätt skall kunna samordnas med fjärtrafiken fordras självfallet kunskap om hur det framtida fjärtrafiknätet kommer att se ut. Statsmakterna har ännu inte tagit ställning till denna för trafikplaneringen fundamentala fråga. Inom SJ har man emellertid sedan länge arbetat med ett fjärtrafiknät, där långväga järnvägs- och busslinjer kompletterar varandra.

Eftersom det är nödvändigt att det i länsstyrelserna pågående trafikplaneringsarbetet inpassas i fjärtrafiknätets maskor, anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr kommunikationsministern få ställa följande fråga:

Vill herr statsrådet medverka till att huvuddragen av ett hela landet omfattande fjärtrafiknät fastlägges i så god tid att det kan ligga till grund för länens trafikförsörjningsplanering?

Denna anhållan bordlades.

§ 10 Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till riksdagens kammare

Undertecknad begär härmed ledigt från riksdagsarbetet den 24 april–10 maj 1973 p. g. a. officiellt besök i Venezuela och Cuba.

Stockholm den 4 april 1973

Sven Moberg

Kammaren biföll denna ansökan.

§ 11 Anmäldes och bordlades Kungl. Maj:ts proposition nr 72 med förslag till lag om ändring i lagen (1916:156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag, m. m.

§ 12 Anmäldes och bordlades

Justitieutskottets betänkanden

Nr 16 i anledning av motion angående straffpåföljden vid totalvägran av värnpliktig

Nr 18 i anledning av propositionen 1973:37 i vad avser förslag till lagstiftning om åtgärder mot vissa våldsdåd med internationell bakgrund jämte motioner

§ 13 Anmäldes och bordlades följande motioner:

Nr 1738 av herrar *Henmark* och *Nelander* avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1973:32 med förslag till lag om ändring i giftermålsbalken, m. m.

Nr 1739 av herr *Magnusson* i Borås *m. fl.* avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1973:44 angående ändringar i skatteutjämningsystemet för kommunerna m. m.

Nr 1740 av fru *Berglund m. fl.*

Nr 1741 av herr *Bohman m. fl.*

Nr 1742 av herrar *Petersson* i Röstånga och *Taube* avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1973:45 med förslag om allmän tandvårdsförsäkring, m. m.

Nr 1743 av herrar *Andersson* i Örtträsk och *Häll*

Nr 1744 av herr *Nilsson* i Tvärälund

Nr 1745 av herr *Öhvall m. fl.*

avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1973:50 angående medlen i den fortsatta regionalpolitiska stödverksamheten m. m.

§ 14 Meddelande ang. enkla frågor

Nr 60

Onsdagen den
4 april 1973

*Ungdoms-, nykter-
hets- och narko-
manvården*

Meddelades att följande enkla frågor denna dag framstälts, nämligen av

Nr 166 Herr *Jonsson* i Alingsås (fp) till herr socialministern om åtgärder mot sniffning bland barn och ungdom:

Vilka åtgärder avser regeringen att vidtaga med anledning av de senaste dagarnas larmrapporter om många dödsfall bland barn och ungdom på grund av sniffning?

Nr 167 Herr *Stjernström* (c) till herr jordbruksministern angående det av skogspolitiska utredningen föreslagna avgiftssystemet:

Är statsrådet beredd att ta avstånd från det av skogspolitiska utredningen föreslagna avgiftssystemet som bl. a. kan leda till en orimlig kalhuggning?

Nr 168 Fröken *Bergegren* (s) till herr utrikesministern om tillsättande inom Europarådet av en expertutredning rörande kampen mot narkotikan:

Delar den svenska regeringen den uppfattning som Europarådets rådgivande församling uttalat i sin rekommendation nr 679, antagen den 19 oktober 1972, att inom Europarådet bör tillsättas en expertgrupp, vilken i första hand skulle få till uppgift att utreda vilken roll Europarådet bör ha i kampen mot narkotikan och för att komma till rätta med narkotikamissbrukets skadeverkningar i Europa?

Nr 169 Fröken *Hörlén* (fp) till herr utbildningsministern om möjlighet för adjunkter m. fl. att erhålla tjänst som speciallärare:

Vilka åtgärder avser statsrådet att vidtaga i avsikt att göra det möjligt för adjunkter och jämförbara lärare att erhålla tjänst som speciallärare?

§ 15 Kammaren åtskildes kl. 18.07.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON
/Solveig Gemert